

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vyznamenáný medailí Za upevňování přátelství ve zbraní 1. stupně a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání, květnového povstání českého lidu, osvobození Československa Sovětskou armádou

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ŠESTÝ ROČNÍK

1

Za důslednou přípravu k realizaci XVII. sjezdu KSČ v ČSLA

Jedním ze základních a trvalých úkolů výstavby socialistické společnosti je zabezpečení její obranyschopnosti. Tento úkol v naší společnosti pod přímým vedením Komunistické strany Československa plní naše lidová armáda. Československá lidová armáda jako třídní a mocenský nástroj socialistického státu v pevné jednotě s lidem, dalšími ozbrojenými složkami a v nerozborném svazku se Sovětskou armádou a ostatními armádami členských států Varšavské smlouvy zajišťuje obranu vymožeností pracujícího lidu.

Komunistická strana Československa a její ústřední výbor při řešení obrany socialistické vlasti vždy vycházely z leninských zásad zajištění socialistické revoluce a principů výstavby ozbrojených sil socialistického státu. Důkazem toho jsou závěry jednotlivých sjezdů strany a zasedání ústředního výboru KSČ, které v daných historických podmínkách stanovily konkrétní úkoly branné politiky a výstavby ozbrojených sil a vedly stranické, státní i společenské orgány a organizace k jejich splnění. Tyto skutečnosti se promítaly i ve výsledcích XVI. sjezdu KSČ, který byl jedním z dalších historických mezníků v životě naší společnosti a jejího revolučního předvoje — Komunistické strany Československa. Jeho místo je dáno některými významnými skutečnostmi, především tím, že konkretizoval a dále rozpracoval program výstavby rozvinuté socialistické společnosti. Mimo další důležité úkoly ve všech oblastech života naší země vyjádřil i odhodlání československých komunistů v současné složité mezinárodní situaci vynaložit všechny síly k tomu, aby se dále upevnila obranyschopnost naší vlasti a bezpečnost socialistického společenství.

Období od XVI. sjezdu KSČ až po dnešní dny, kdy se připravujeme k realizaci závěrů XVII. sjezdu strany bylo v životě armády velmi bohaté a nelze ani jinak, než opřít se při tom o dobré výsledky dosažené v posledních pěti letech a vycházet z kritické analýzy nedostatků a problémů, které přinášela doba a každodenní život. Hodnotíme-li, že závěry XVI. sjezdu byly v Československé lidové armádě splněny, je to především proto, že byla důsledně uplatňována vedoucí úloha strany ve všech oblastech činnosti ČSLA. Z toho je třeba vycházet i při rozpracování úkolů XVII. sjezdu KSČ.

Ideově a organizačně pevná a akčně jednotná armádní stranická organizace musí být i nadále hybnou silou při dosahování kvalitativně vyšších a efektivnějších výsledků při upevňování bojové pohotovosti a všestranné připravenosti armády k plnění jejího hlavního úkolu — odražení agrese nepřítelů za jakýchkoli podmínek. Základní organizace KSČ u svazů, svazků, útvarů i na ministerstvu národní obrany musí nadále sehrávat svou vedoucí úlohu při zvyšování politického uvědomění a upevňování komunistického přesvědčení všech příslušníků ČSLA, vést je k aktivnímu a svědomitému plnění úkolů, obětavosti, iniciativě, odpovědnému vztahu k výkonu služby a tím k naplnění požadavků kladených na obránce socialistické vlasti. Nemalou úlohu při tom bude mít ideologická práce, zaměřená k formování komunistického přesvědčení příslušníků velitelského sboru a mas vojáků. Komunisté musí stát v čele rozvoje masové politické práce, zvyšovat úroveň politické agitace, propagandy a popularizace branné politiky v ČSLA i na veřejnosti.

Velkou politickou silu v ČSLA představuje Socialistický svaz mládeže, jehož masovou základnu u útvarů tvoří vojáci základní služby s převážně malými politickými a životními zkušenostmi. Proto bude třeba rozvíjet a hledat nové cesty ke zkvalitnění stranického řízení a vedení svazáckých organizací s cílem dosáhnout ještě výraznějšího podílu příslušníků Socialistického svazu mládeže na příkladném plnění vojenských povinností, na vysoké kázi a pracovní aktivitě. Zároveň bude nezbytné usilovat o prohloubení vlivu organizací SSM na veškerou vojenskou mládež.

Úkoly, které souvisí s dalším upevněním vedoucí úlohy strany v ČSLA, zdokonalením práce stranických organizací a se zvýšením účinnosti ideologické práce, budou klást ještě větší nároky na činnost politických orgánů a politického aparátu. Jejich teoretické připravenosti a zkušenosti je třeba plně využívat k řízení a organizování účinné stranickopolitické práce v konkrétních podmínkách svazů, svazků a útvarů. Političtí pracovníci musí vést výbory základních organizací, všechny komunisty a velitele k důslednému plnění stranických usnesení, kritickému a sebekritickému hodnocení vlastní práce, zjišťování nedostatků a nezděravých tendencí, které mají vliv na úroveň bojové a politické přípravy, morálně politický stav, kázeň a organizovanost života vojsk.

Stav připravenosti armády je závislý na kádrech, na jejich politické, odborné a psychické připravenosti, na schopnostech velet, vychovávat a organizovat podřízené v mírovém výcviku i v boji a snášet těžkosti vojenské služby. Úsilí, které bylo vynaloženo v kádrové práci v minulém období vedlo k prohloubení socialistického charakteru armády. Dále se upevnil třídní politický profil příslušníků armády, zvýšila se jejich vzdělanost, technická a kulturní úroveň. Politická vyspělost a vojenskoodborná připravenost velitelského sboru odpovídají potřebám armády i celospolečenským zájmům. V posledních letech probíhá intenzivní proces omlazování velitelského sboru. Postupně z ČSLA odcházejí kádry, které se aktivně podílely na výstavbě ČSLA v poválečném období. Příliv mladých vojáků z povolání k útvarům a jednotkám bude i pro další období typický. Proto bude třeba zintenzivnit práci s nimi. Přesto, že z našich škol vycházejí politicky a odborně dobře připraveni, schází jim ty praktické zkušenosti, kterým se nelze ve školách naučit, ale musí je získat činností u vojsk a štábů. Proto před všemi staršími a zkušenými veliteli a politickými pracovníky stojí úkol vést mladé důstojníky a praporčíky, učit je a pomáhat jim při zvládnutí jejich funkčních povinností podle konkrétního zařazení. Zvláštní pozornost bude třeba věnovat mladým vojákům z povolání, kteří budou pracovat ve složitých a náročných podmínkách bojových útvarů, kde na ně dolehne tíha odpovědnosti za podřízené, drahou a složitou bojovou techniku, řada omezení vyplývajících ze zabezpečení bojové pohotovosti, zvláště u útvarů začleněných do pohotovostního systému pozemního vojska, letectva a vojska PVOS. Je proto zvlášť důležité za těchto podmínek znát potřeby, zájmy a těžkosti

mladých vojáků z povolání a vytvářet jim morální i materiální podmínky pro jejich službu, kulturně společenský a rodinný život.

Československá lidová armáda vždy plnila a i nadále bude plnit úlohu školy komunistické výchovy mladé vojenské generace. V průběhu její služby dochází u ní k upevnění vědeckého světového názoru, politického přesvědčení a aktivnímu vztahu k politice komunistické strany. Získává nejen řadu nových odborných znalostí, ale učí se pořádku, kázni, odpovědnosti a organizovanosti. Bude proto nezbytné dále rozšiřovat a prohlubovat formy a metody práce s vojáky základní služby směřující k upevnění jejich třídního, vlasteneckého a internacionálního vědomí i pevných morálních a charakterových vlastností, které se jako cenná deviza vrátí celé společnosti po jejich zařazení v občanském povolání.

Československá lidová armáda jako nedílná součást naší socialistické společnosti se významně podílí na politickém, hospodářském a kulturním životě země. Je však třeba dále aktivizovat příslušníky armády, zvláště komunisty pro práci v uličních organizacích KSC, národních a občanských výborech a společenských organizacích. Současně je třeba poznamenat, že taková práce je prací navíc, prací pro společnost a že nelze za ni skrývat neplnění služebních povinností.

Je řada příkladů, kdy ČSLA významně pomáhala našemu národnímu hospodářství, jako např. při výstavbě dálnic, jaderných elektráren, pražského metra i v některých odvětvích průmyslu. Významná je její pomoc našemu zemědělství. Taková činnost se vždy setkává s oceněním nejen u vedoucích funkcionářů státní správy, ale i v širokých masách pracujících, což je jedna z hmatatelných forem upevňování jednoty armády a lidu. Náročné úkoly naší ekonomiky v příštím období budou i nadále vyžadovat aktivní pomoc ČSLA. Mimo jiné i proto, že značná část úkolů plněných v rámci národního hospodářství má význam nejen pro mírový život našeho lidu, ale i pro obranu republiky. Promítá se do oblasti operační přípravy státního území, do zbrojní výroby a zabezpečení ČSLA produktů, které je třeba mít připraveny pro případ války. Jinými slovy zabezpečuje přechod ČSLA i celého státu z mírového stavu na válečný.

Při zajišťování spolehlivé obrany naší země zaujímá rozhodující místo bojová pohotovost ČSLA, kterou chápeme jako komplex morálně politických kvalit a uvědomělé kázně armády, jejího vybavení zbraněmi a bojovou technikou, stavu připravenosti velitelů, štábů a vojsk plánovat, organizovat, řídit a vést soudobé operace a boj. Z hlediska bojové pohotovosti je pro ČSLA specifická skutečnost, že je v prvním strategickém sledu, v přímém dotyku se silným uskupením vojsk NATO. Proto má zvláštní význam uvedení štábů a vojsk do plné bojové pohotovosti v co nejkratších časových lhůtách s tím, že musí být připraveni neprodleně řídit a vést bojovou činnost, plnit mobilizační opatření, organizovat přesuny vojsk a materiálních prostředků do určených prostorů. Tyto otázky doléhají denně a bezprostředně na všechny příslušníky ČSLA. Zajištění vysokého stavu bojové pohotovosti je však hlavní smysl služby v ČSLA. Proto jedním z hlavních úkolů, který před námi stojí, je i nadále prosazovat do vědomí každého vojáka odpovědnost za stav bojové pohotovosti jeho svazu, svazku, útvaru a jednotky v uvedeném komplexním pojetí. Otázky bojové pohotovosti z profesionálního hlediska jsou velmi obsáhlé a není možné, byt jen zásady, v tomto krátkém příspěvku rozvádět. Chci jen připomenout, že otázky uvedení vojsk do vyšších stupňů bojové pohotovosti jsou plně koordinovány v rámci členských států Varšavské smlouvy. Do života vojsk mohou být uvedeny jen tvůrčím přístupem k jejich uplatňování v konkrétních podmínkách každého druhu vojska, velitelství, útvaru a jednotky. Diferencovaný přístup k otázkám bojové pohotovosti je závislý na řadě faktorů, jako je určení svazku, útvaru a jednotky, jejich dislokaci, určených prostorech soustředění, mobilizačních úkolech atd. Stav bojové pohotovosti je věcí všech vojáků,

nejvyšší odpovědnost však za ni nesou velitelé, kteří musí využívat všech možností po velitelské a stranické linii k jejímu trvalému, aktivnímu a tvůrčímu zdokonalování.

Naši velitelé, štáby a vojska mnohokrát dokázali, že jsou dobře připraveni na vedení soudobé operace a boje. Poslední zvlášť významnou prověrkou jejich kvalit bylo cvičení vojsk členských států Varšavské smlouvy na území ČSSR Štít-84 i řada dalších spojeneckých cvičení typu Sojuz, Družba, Granit atd. V přípravě velitelů, štábů a vojsk čerpáme nejnovější a nejcennější zkušenosti a poznatky z operačního umění Sovětské armády. Podařilo se zvládnout plánování a vedení soudobých útočných a obranných operací vojsky spojeneckého složení, samostatné vzdušné a protivzdušné operace na válčišti i vedení boje za zvláštních podmínek. Řešeny jsou i perspektivní otázky boje s průzkumnými a palebnými systémy nepřítelů, zdokonalení komplexního palebného ničení pozemního a vzdušného nepřítelů a řada dalších otázek. Přesto se ukázalo, že i v této oblasti je co zlepšovat. Platí to zejména o procesu přípravy rozhodnutí velitelů, plánování a řízení operací. Naše štáby musí pracovat na základě úplného zhodnocení nepřítelů a vlastních vojsk, rychle, pohotově a předvídavě s cílem předejít a překvapit nepřítel. Na tuto činnost nebude nikdy šablona, je to věc připravenosti, schopnosti a zkušenosti velitelů a štábů. Nadchází období, v němž se stále výrazněji do práce velitelů a štábů prosazují automatizované systémy velení. Proto bude mimořádně důležité je nejen zvládnout, ale umět je plně využívat. Operační umění je ve stálém vývoji, přináší den ze dne nové poznatky a je proto na nás, abychom je zkoumali, rozpracovávali, zevšeobecňovali a tak svým dílem přispívali k rozvoji socialistické vojenské vědy.

V přípravě vojsk bude třeba i v budoucnu dodržovat základní požadavek — učít vojska tomu, co potřebují pro boj. Stále zůstává aktuální úkol — zefektivnit výcvik všeho druhu a zkvalitnit jej v obsahu i metodách. To je zvlášť významné pro útvary a jednotky vyzbrojené novou bojovou technikou a zbraněmi. Vysoké jsou nároky na organizátory výcviku a řídící jednotlivých zaměstnání, jejich dokonalou odbornou připravenost i metodickou schopnost naučit v daném čase s danými prostředky každého vojáka tomu, pro co je předurčen.

Výcvik vojsk je dnes nemyslitelný bez dokonalých výcvikových zařízení — výcvikové základny, která je mnohdy složitější než vlastní zbraň a bojová technika. Proto musí být při výcviku plně využita. Nemalý úkol souvisí i s potřebou rozšiřovat a modernizovat učební výcvikovou základnu. I to je oblast působnosti pro rozvoj iniciativy, novátorství a zlepšovatelského hnutí i socialistického soutěžení v širokých masách vojáků.

Obranyschopnost země je dána nejen připraveností ozbrojených sil, ale je závislá na ekonomickém potenciálu, celkové úrovni a vyspělosti země. Můžeme konstatovat, že v tomto směru patří ČSSR k nejvyspělejším státům světa. Proto i naše armáda je péčí strany a vlády vybavována nejmodernější bojovou technikou, materiálem a dalšími prostředky. Soudobé zbraňové systémy, zvláště raketové, letecké, protiletadlové raketové, ale i tanky, bojová vozidla pěchoty, dělostřelectvo, prostředky ničení a automatizované systémy velení jsou velmi nákladné. Je proto povinnost všech velitelů a vojáků pečovat o ně a udržovat je ve výtečném stavu. Zvláštní péči vyžaduje uložená technika, jejíž použitelnost zásadně ovlivňuje stav bojové a mobilizační pohotovosti.

V rámci členských států Varšavské smlouvy dochází ke stále výraznější integraci ve vyzbrojování jejich armád. ČSSR se významně podílí na výrobě některých druhů zbraní a bojové techniky. V tomto směru jsou to především příslušníci armády, kteří zadávají požadavky na nové druhy výzbroje a její modernizaci. To však předpokládá neustále rozvíjet vědeckou a výzkumnou základnu, studovat nejnovější vědecké poznatky, spolupracovat s civilními vědeckými pracovišti a využívat zkušeností z již zavedených

techniky. Vědecká práce není dnes jen otázkou pro vědecká pracoviště, ale musí se stát záležitostí širokých kolektivů, zejména vyšších štábů.

Jedním z rozhodujících kritérií, podle kterého je posuzována každá armáda, je stav kázně. Drtivá většina našich vojáků plní své úkoly ukázněně, obětavě a iniciativně, s odpovědností vůči straně i celé socialistické společnosti. Existují však jednotlivci, kteří svým jednáním, chováním, svými morálními vlastnostmi nespĺňují požadavky kladené na občana, tím méně vojáka socialistické armády. Přes jejich intenzivní výchovu se u některých nepodařilo vymýtit projevy nekázně a nenaučili se dodržovat základní principy vojenského života. Důsledek toho se projevuje v řadě mimořádných událostí, často s vážnými politickými důsledky, se ztrátou lidských životů i materiálních hodnot. Jednou z příčin tohoto stavu je skutečnost, že někteří mladí lidé nastupují službu v ČSLA již dříve trestaní, s návyky na požívání alkoholu a svéráznými názory na vztah ke společnosti, vojenské službě i morálce. To byl také hlavní důvod proč otázkám kázně a organizovanosti života vojsk věnuje velení ČSLA i stranické orgány tolik pozornosti. Proto stojí před všemi příslušníky armády, tím více před veliteli všech stupňů, politickými orgány a stranickými organizacemi upevnění kázně a organizovanosti života vojsk na jednom z nejpřednějších míst. Bude třeba dosáhnout vyšší úrovně právní výchovy, lépe uplatňovat kázeňskou praxi a snížit soudně trestnou činnost, která se v některých případech vztahuje i na vojáky z povolání. To je i jedno z východisek k podstatnému snížení vážných mimořádných událostí.

Splnění úkolů uložených Československé lidové armádě XVII. sjezdem KSČ kladou vysoké požadavky na organizátorskou a řídicí práci. Důsledným uplatňováním leninských principů vědeckého řízení a stylu práce, zvláště metody kritické analýzy, pracovní náročnosti a vědeckosti velitelským sborem, politickými orgány a stranickými organizacemi může být dosaženo zvýšení kvality a efektivnosti v řídicí činnosti. Je to právě řídicí proces, který prověřuje politickou vyspělost, odbornou připravenost a organizační schopnosti řídicích pracovníků na všech úsecích. V každodenním životě bude proto nezbytné s daleko větší důsledností prosazovat plnění řádů, předpisů, rozkazů a funkčních povinností, věnovat více úsilí přímému individuálnímu řízení podřízených, pomáhat jim řešit problémy a překonávat těžkosti. Cílevědomější pomoc je třeba poskytovat již při plánování bojové a politické přípravy i jednotlivých složitých a náročných zaměstnání. Již při samotném plánování je nutné dbát na dodržování některých známých zásad, jako je metoda hlavního článku, reálný rozpočet času, materiální zajištění daného zaměstnání nebo akce atd. Každé zaměstnání je třeba připravit tak, aby byl dostatek času na jeho přípravu, konání a vyhodnocení. Právě důsledné vyhodnocení zaměstnání je odrazovým můstkem ke zlepšení práce a odstranění chyb, které se vyskytly. Je školou zkušenosti, základem pro další zkvalitnění obdobného úkolu.

Nedílnou součástí řídicí práce je kontrolní činnost. Bohaté zkušenosti z této oblasti ukazují, že v posledním období se daří lépe sladit kontroly různých stupňů velení, dodržovat zásadu náročnosti a objektivitu, zjišťovat příčiny nedostatků i nacházet východiska k jejich odstranění. Zároveň je však nezbytné posilovat metodickou úlohu kontrol a využívat jich k přímé pomoci a výchově podřízených. Tyto tendence v kontrolní činnosti je třeba dále rozvíjet, protože jen tak bude možné využívat výsledků kontrol ke kritické analýze stavu bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA.

Před všemi příslušníky ČSLA, zejména pak před řídicími pracovníky, stojí i nadále úkol překonávat administrativní a byrokratické formy řízení. Je logické, že složitý armádní organismus se bez administrativy neobejde, pokud je vedena rozumně a účelově. Rozhodný boj je však třeba vést proti takové administrativě, která neplní svůj účel, je zbytečná, zdvojuje informační systém a odvádí lidi od plnění hlavních úkolů.

Ukázalo se také, že administrativní a byrokratické formy řízení lze odstranit v mnoha případech živou prací s lidmi, s podřízenými. To však předpokládá vybudovat atmosféru důvěry mezi nadřízenými a podřízenými, vzájemné úcty k práci jednotlivých stupňů velení, a to i v podmínkách kritického ovzduší a vysoké náročnosti. Svou autoritu si buduje každý stupeň velení, každý velitel, politický pracovník či příslušník štábu sám, svou politickou, odbornou připraveností, svými morálními a osobními vlastnostmi.

Cílem tohoto krátkého příspěvku bylo dotknout se pouze některých otázek, které před našimi veliteli, politickými orgány a stranickými organizacemi budou stát v dalším období výstavby ČSLA. Půjde o to, aby naše socialistická armáda byla i nadále budována jako armáda moderní v nejširším slova smyslu z pohledu politického i profesionálního, aby beze zbytku splnila své poslání hlavní záruky obrany republiky a pevné součásti členských států Varšavské smlouvy.

V nejbližších dnech bude před námi stát úkol rozpracovat závěry XVII. sjezdu KSČ do podmínek ministerstva národní obrany, svazů, svazků, útvarů a jednotek. I to bude prověrka našich schopností v oblasti organizátorské a řídicí práce. Před všemi příslušníky ČSLA stojí úkol důsledně studovat sjezdové materiály, pochopit jejich smysl a dovedně je aplikovat na činnost každého orgánu velení a řízení tak, aby byly dovedeny ke každému vojákovi a občanskému pracovníkovi. V čele tohoto procesu musí stát armádní stranická organizace — všichni komunisté. Ve veškeré práci musíme usilovat o to, abychom mohli v budoucnu hrdě hodnotit, že úkoly XVII. sjezdu naší strany byly v ČSLA beze zbytku splněny.

Aktuální úkoly vojenské výchovy vojáků

Současné období, stejně jako v celé společnosti, je i v Československé lidové armádě charakterizováno intenzivní prací k odpovědné přípravě na XVII. sjezd Komunistické strany Československa.

Společné úsilí velitelů, politických orgánů a stranických organizací směřuje v souladu se závěry 15. a 16. zasedání ÚV KSČ k mobilizaci všech příslušníků armády k dosahování vyšší kvality a efektivnosti plnění všech úkolů, na rozhodnější překonávání všech nedostatků v životě armády. K vyšší odpovědnosti zejména řídicích pracovníků za výsledky dosahované na svěřeném úseku.

Pozornost je soustředěna na odpovědné plnění úkolů stanovených v Rozkaze ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk a ve Směrnici MNO ČSSR a náčelníka hlavní politické správy ČSLA pro stranickopolitickou práci ve výcvikovém roce 1985—1986. V nich je vyjádřen konkrétní program dalšího zvyšování bojové síly a politické pevnosti armády při zabezpečování obrany naší vlasti a vymožeností socialismu. To je také určující vklad příslušníků naší armády k jednání sjezdu strany.

Na celoarmádní poradě náčelníků politických orgánů k výsledkům 15. zasedání ÚV KSČ ministr národní obrany ČSSR soudruh generálplukovník Milán Václavík zdůraznil, že „zápas za další zvýšení kázně, řídicí a organizátorské práce je třeba považovat za prvořadý politický úkol. Musí se stát věcí stranické, politické a vojenské cti a odpovědnosti všech příslušníků naší armády a zvláště vojáků z povolání“.

Konkrétní požadavky na řešení tohoto klíčového úkolu přípravy ČSLA na XVII. sjezd KSČ byly vyjádřeny na celoarmádním shromáždění 28. srpna 1985 a v RMNO č. 012/85. K jejich realizaci byla provedena celá řada opatření veliteli i politickými orgány. Zabývají se jimi organizace KSČ a SSM.

Jde o náročný a složitý úkol. Nelze ale pokládat za opodstatněné, že zatím nebylo dosaženo rozhodnějších výsledků v překonávání některých nedostatků v řídicí práci a kázní, a že někde obrazně řečeno, stále ještě přeshlapujeme na místě.

Je jistě řada skutečností, které tuto výslednost ovlivňují. Je však potřebné zásadně si přiznat, že hlavní příčiny musíme hledat ve vlastní práci velitelů, politických orgánů, organizací KSČ a SSM na jednotlivých stupních. Poznatky ukazují, že realizační proces má nízkou úroveň zejména na stupni útvaru a nejvíce problémů v kázni a organizovanosti se kumuluje u motostřeleckých, ale také u tankových a dělostřeleckých pluků. Trvá stále malá konkrétnost vyvozovaných závěrů, náročnost a důslednost plnění přijatých opatření. Plně se nedaří dosáhnout, aby boj za vyšší kvalitu kázně a organizovanosti se stal skutečně záležitostí všech příslušníků armády.

V této souvislosti je nutné se hlouběji zamýšlet nad tím, s jakou úrovní je uplatňována v praxi metoda jednotného družného úsilí velitelů, politických orgánů a stranických organizací, jako nezbytná podmínka úspěšného plnění stanovených úkolů.

Jde zejména o to, že družné úsilí jako metodu práce lze v plné míře uplatnit za předpokladu všestranného zlepšování stylu a metod práce příslušných orgánů a organizací. Sem zvláště patří rozhodnější odstraňování formalismu a povrchního přístupu k řešení jednotlivých otázek, snaha o překonání živelnosti a roztržitosti v práci a podobně.

Jinak řečeno, ani zdaleka nejde jen o to, aby celý mechanismus družného úsilí byl usměrněn k jednomu cíli a fungoval bezporuchově. Neméně důležité je, aby „nemlel naprázdno“, aby společné úsilí bylo vždy zaměřeno na rozhodující článek. Přitom proces utváření jednotného úsilí nemůže být strnulý a jednou pro vždy daný, ale musí se konkrétně formovat na úkolech, které se v daném období řeší. Hlavní požadavky pro současnou etapu jsou velmi jasně vyjádřeny k dokumentech na výcvikový rok a zejména pak v RMNO č. 012/85 a k jejich realizaci musí být družné úsilí daleko výrazněji zaměřeno.

To všechno nás také nutí hlouběji se zamýšlet nad požadavkem vyjádřeným ve Zprávě o stavu vojenské kázně a dalších úkolech zvyšování její úrovně v Československé lidové armádě schválené předsednictvem ÚV KSČ 8. května 1981, kde se říká: „Ukázněnost vojáků formovat působením všech vojenských činností. Nedopustit, aby ji narušovala nepromyšlená opatření, organizační nedostatky, familiárnost nebo lhostejnost k dodržování stanovených norem a pravidel vojenského života. Vysokou náročnost, zásadovost a nesmiřitelnost k nedostatkům spojit s všestrannou péčí o lidi a úctou k nim“.

Ve své podstatě jde o dosažení jednotného působení ideově politické, vojenské a mravní výchovy s celým procesem výcviku, režimem vojenského života podle řádů i příkladnosti velitelského sboru.

V nejširším slova smyslu to znamená plné rozvinutí složek komunistické výchovy vojáků. Ve svém celku obsah komunistické výchovy zahrnuje zejména utváření marxisticko-leninského světového názoru, komunistického přesvědčení, morálně politických, bojových a dalších psychických a fyzických vlastností vojáků. Jeho nedílnou součástí je i překonávání nesprávných, nevědeckých a idealistických názorů, přesvědčení, návyků a zvyků v činnosti, jednání a chování vojáků.

Zvláštnosti vojenského života vyplývající z funkcí socialistické armády a celkového charakteru vojenské služby zvýrazňují v komunistické výchově vojáků významné místo vojenské výchovy. Přitom v celém komplexu vojenské výchovy má důležitou úlohu právě výchova vojáků k ukázněnému chování a

jednání a organizovanosti vojsk, vyplývající z jejich klíčového významu pro vysokou bojovou pohotovost a připravenost armády.

Které otázky ve vojenské výchově vojáků k ukázněnému chování a jednání stavíme do popředí?

Za prvé je to zkvalitňování ideové výchovy všech kategorií příslušníků ČSLA, kterou je nezbytné daleko těsněji spojit s životem a úkoly vojsk, vojenských škol a zařízení.

Jde zejména o to, aby každý skutečně hluboce pochopil význam obrany socialismu, smysl vojenské služby, nepřetržitě bojové pohotovosti, požadavek žít podle řádů. Toho je možné dosáhnout jen u těch příslušníků, kteří skutečně z třídního hlediska chápou společenský vývoj, vnitřní a zahraniční politiku strany.

Do popředí v tomto směru vystupuje propaganda předností a historické perspektivy socialismu před kapitalismem. Mimořádné možnosti nám v tomto směru dává práce s významnými dokumenty vydávanými k přípravě XXVII. sjezdu KSSS, příprava XVII. sjezdu KSČ a poučení z historie 65 let jejich bojů za socialismus.

V jednotě s tím upevňovat vědomí nezbytnosti jednoty přátelství a spolupráce členských států Varšavské smlouvy, zejména se Sovětským svazem a bojové družby s jejich armádami.

Nepřetržitě musíme odhalovat reakční podstatu imperialismu, třídní kořeny agresivní politiky USA a jejich spojenců v NATO a prohlubovat schopnost příslušníků armády z třídních hledisek hodnotit mezinárodní a vojenskopolitický vývoj a vyvozovat potřebné závěry pro vlastní práci.

K dosažení větší účinnosti ideové výchovy je přitom potřebné pronikat nejen k rozumu, ale také srdcem všech vojáků a dosáhnout, aby žádný z nich nezůstal mimo náš ideový vliv.

To také předpokládá cílevědoměji poznávat názory a postoje příslušníků armády, pružněji na ně reagovat. Zvyšovat jejich odolnost vůči působení nepřátelské propagandy a rozvíjet účinnou kontrapropagandu.

Za těmito požadavky se také skrývá skutečná možnost dosáhnout toho, abychom v celém procesu ideové výchovy mohli skutečně přejít od působení na všechny k působení na každého. To se nám zatím v potřebné míře nedaří, což nesporně také oslabuje i účinnost naší výchovy příslušníků armády k ukázněnému jednání a chování.

Máme vytvořený velmi promyšlený systém ideologické práce a zejména základních forem ideové výchovy. Je jen potřebné dosáhnout, aby s maximální kvalitou a efektivností plnily svoji funkci jak ve světónázorové výchově, tak při mobilizaci příslušníků armády k příkladnému plnění vojenských povinností. To také vyžaduje, aby se politickou výchovou zabýval každý velitel, politický pracovník a všichni komunisté.

Za druhé, stavíme ve výchově k vysoké ukázněnosti do popředí požadavek zdokonalování řídicí a organizátorské práce velitelů a náčelníků všech stupňů, zvyšování jejich náročnosti, ale i příkladnosti.

V referátu soudruha ministra na celoarmádním shromáždění bylo zdůrazněno, že veškeré úsilí řídicí a organizátorské práce musí být zaměřeno na důsledné plnění funkčních povinností podřízených, na zvyšování odpověd-

nosti velitelského sboru za stav u jednotky, u útvaru a svazku, na vytváření předpokladů, aby rota se stala střediskem výcviku a výchovy.

V těchto slovech je především vyjádřena zásada, že výchova k ukázněnosti začíná poctivým, důsledným a odpovědným plněním funkčních povinností, příkladem každého velitele a náčelníka v plnění slov přísahy, ustanovení řádů a vydaných rozkazů. Ze tedy v náročnosti na plnění povinností musí začít každý sám u sebe.

Vysoké nároky je třeba klást na rozvíjení organizátorských a řídicích schopností velitelů.

Jde především o hluboké pochopení toho, že nejvlastnějším rysem socialistického řízení je jeho politický obsah, skutečnost, že řídicí práce, to je především práce s lidmi, což také zvýrazňuje požadavek na politickovýchovnou stránku této činnosti.

Z mnoha otázek zasluhují v současné době pozornost zejména komplexní přístup k veškerému rozhodovacímu procesu, jednota organizátorské a ideově výchovné práce při uskutečňování přijatých rozhodnutí, politicky citlivý vztah k mobilizaci lidí za splnění všech úkolů a povinností. Jinými slovy jde o to stále důsledněji prosazovat do praxe všech řídicích pracovníků leninský styl práce, především takové jeho rysy, jako jsou vysoká ideovost, stranickost, principiálnost, tvořivost, smělost a rozhodnost v boji se vším zaostávajícím, smysl pro nové, soustavná kontrola, náročnost a pozornost k lidem, kritičnost a sebekritičnost, ukázněnost a osobní příkladnost v práci a každodenním životě. Naopak rozhodněji bojovat proti byrokratismu, šabloně a rutině, nadřazování a povyšování, necitlivosti a hrubosti, pohodlnosti a dalším nešvarům.

Velitel — řídicí pracovník musí být v pravém slova smyslu odborným a politickým vedoucím podřízených. Vysoké politické, odborné a morální kvality prokazuje ve svých činech, rozhodnutích, rozkazech. Každý z nich musí být hluboce promyšlen, aby plně vycházel a zabezpečoval plnění stranické linie a úkoly nadřízených, byl věcný, reálný a splnitelný. Pro jeho uskutečnění musí umět získat všechny podřízené a nespolehat se na všemocnost rozkazu. To od něho vyžaduje intenzivní ideově výchovnou a masovou politickou práci, osobní agitaci a vhodným podněcováním aktivity a iniciativy získávat podřízené k odpovědnému plnění úkolů. Nijak to přitom není v rozporu s tím, aby při prosazování rozkazů projevoval vysokou náročnost, pevnost a neústupnost při zachování úcty k lidem i k jejich názorům a poznatkům.

Je nesporné, že máme takové velitele, kteří se vyznačují těmito rysy, ale v celé řadě případů musíme daleko intenzivněji působit na rozvíjení schopností velitelů řídit, vést, vychovávat a organizovat podřízené ke splnění úkolů.

Veliteli přísluší úloha vést pracovní kolektiv, včas reagovat na všechny jevy, které by mohly jeho jednotu narušovat. Zvláště na nižších stupních, v četě, rotě je důležité usilovat o vytváření zdravé optimistické atmosféry, v níž se úspěšně řeší každodenní úkoly výcviku a výchovy.

Za třetí výchova k uvědomělé ukázněnosti musí být spojena se zabezpečením života v jednotkách a útvech podle řádů, s vysokou organizovaností. To se pochopitelně nemůže obejít bez toho, aniž by každý ustanovení řádů znal. A je třeba přiznat, že již v nízkých znalostech řádů, včetně čerstvých absol-

ventů vojenských škol, je počátek řady nedostatků v organizovanosti, nedůslednosti a nenáročnosti plnění i těch nejzákladnějších norem vojenského života.

Současné však je nutné zdůraznit, že život podle řádů je zabezpečován celým širokým komplexem velitelských a politických opatření a že osvojení si řádů nelze dosáhnout pouhým naučením, ale je nutné jim porozumět a pochopit jejich smysl. Velkým nešvarem je zpochybňování správnosti některých ustanovení základních řádů buď tím, že se upravují různými doplňkovými nařízeními, nebo se systematicky nerespektují. To zvláště platí o některých ustanoveních denního řádu. To přirozeně nepřispívá k navádění přísného režimu života podle řádů a vysoké organizovanosti.

Velice důležité v této souvislosti je obrátit pozornost k nejnižším velitelům, kteří bezprostředně organizují každodenní život v jednotkách. Je třeba cítit postavení těchto velitelů. Pro upevňování kázně a organizovanosti života má mimořádný význam, aby každý stupeň velení, každý velitel mohl důsledně plnit všechny funkční povinnosti, aby je za ně nepřebíral jiný, a také aby mohl uplatnit všechna mu přiznaná práva. Jedině pak může plně ovlivňovat vztahy uvnitř jednotek a mít skutečně účinný vliv na každého jednotlivce. Respektování těchto zásad má zvláštní význam pro postavení a autoritu poddůstojníků, kteří jsou se svými podřízenými v nepřetržitém styku, ovlivňují je doslova veškerou činností a osobním životem.

Otevřeně je také třeba říci, že všechny tendence, které vedou k zakrývání a neřešení porušování norem vojenského života v žádném případě nepřispívají zvyšování kázně a výchově lidí a koneckonců poškozují i samotnou autoritu velitele.

Za čtvrté ukázněné chování a jednání musí být utvářeno celým procesem výcviku. I zde je na prvním místě požadavek vysoké organizovanosti každého zaměstnání v nejširším slova smyslu. Počínaje tím, že začíná přesně v plánovaném čase, je odpovídajícím způsobem zabezpečeno, jsou na něm přítomni všichni, kteří se ho mají zúčastnit a že ho vede ten velitel, kterému to náleží a je na něj odpovědně připraven.

Tak tomu zatím v mnoha případech není, jak se o tom přesvědčujeme v naší kontrolní činnosti. Škody jsou pak evidentní nejen ve vycvičenosti a připravenosti jednotek, ale zejména v tom, že něco jiného lidem při objasňování požadavků na vysokou bojeschopnost, kázeň a organizovanost říkáme a jinak při provádění zaměstnání jednáme. Tato nejednota slov a činů má velmi negativní důsledky ve formování vztahu příslušníků armády k vojenským povinnostem a tím i podřizování se normám vojenského života, zvláště takovým, které jim nedovolují svobodně rozhodovat o svém volném čase.

Jestliže domyslíme všechny důsledky související např. s tím, že na jedné straně usilujeme o to, aby vojáci na sebe iniciativně brali závazky k výtěčnému plnění úkolů, zvyšování třídnosti, zkracování norem bojové pohotovosti a podobně a na druhé straně nedokážeme zabezpečit efektivní využití času plánovaného na výcvik, je velice zřetelné, že to nemůže vést k formování uvědomělého vztahu k ukázněnému plnění vojenských povinností.

To jsou otázky, které musíme daleko konkrétněji řešit jak v obsahu řídicí a organizátorské práce, tak stranickopolitické práce, protože velmi podstatným způsobem ovlivňují celý proces výchovy lidí a formování jejich aktivního, činnorodého vztahu ke službě v armádě.

Za páté výchovu k ukázněnému jednání a chování ovlivňují podmínky, ve kterých vojáci žijí. Jde přitom o celý komplex otázek, které souvisí s jejich ubytováním, stravováním, vystrojováním, kulturním a sportovním vyžitím s celkovým životním prostředím.

I když spolutvůrce těchto podmínek je člen každého vojenského kolektivu, v tom jak se chová k celému prostředí ve kterém žije, nelze pominout, že v těch nejjednodušších věcech se projevuje skutečná péče o lidi a vztah k nim. Není vůbec zanedbatelné, zda má voják možnost např. po práci na technice se umýt v teplé vodě, najít v čistém prostředí nebo mít zabezpečeno čisté prádlo.

S tím nedílně souvisí i naše péče o účelné využití doby volna jak vojáků z povolání, tak vojáků základní služby a ne náhodou je v současné době řešení této otázky věnovaná zvýšená pozornost. V nejbližší době počítáme s přijetím opatření k vytváření podmínek pro účinný rozvoj kulturně výchovné a zájmové sportovní činnosti.

Byla by ale chyba, kdybychom čekali jenom na nějaké opatření shora, protože každý velitel, politický pracovník, organizace KSČ a SSM mohou nemálo udělat k tomu, aby byly správně usměrňovány zájmy lidí a jejich rozvíjení a tím také došlo k podstatnému snížení případů porušení kázně v době volna, kterých zatím není málo.

Zvláště nepříznivým jevem, se kterým se v této době střetáváme jsou důsledky nadměrného požívání alkoholu. Je zřejmé, že účinnost protialkoholní výchovy v armádě je stále malá. Trvá nezdravá tolerance vůči těm, kteří zneužívají alkohol a uvádějí se do stavu opilosti a také nedůsledné vyžadování abstinence v pracovním procesu a z hlediska požadavků zabezpečení nepřetržité bojové pohotovosti. Je proto třeba daleko důsledněji plnit nařízená opatření a také v širším měřítku prosazovat hnutí za dobrovolnou abstinenci, které je velmi efektivní a účinnou cestou k zamezování negativním důsledkům nadměrného požívání alkoholu.

Za šesté zdůrazňujeme význam osobní příkladnosti komunistů a svazáků, jako jednu z nejúčinnějších metod práce organizací KSČ a SSM v upevňování kázně.

Jsme v období, kdy se jako součást přípravy výročních členských schůzí uskutečnily pohovory se všemi komunisty. Ve většině se velmi náročně a kriticky hovořilo o aktivitě, angažovanosti, příkladnosti v práci a osobním životě jednotlivých členů a kandidátů strany a také jim byly uloženy úkoly. Podařilo se spolu s jednáním výročních schůzí a konferencí vytvořit atmosféru větší náročnosti na stranickou práci a odpovědnosti zvláště komunistů na řídicích funkcích za realizaci politiky strany.

Po pravdě je třeba říci, že přesto všechno není málo problémů v příkladnosti komunistů, že se stále opakují případy, že jejich jednání je v rozporu s řády a zákony.

Je proto důležité, aby nezůstalo jen u toho co bylo uděláno, ale aby tento proces byl soustavně rozvíjen náročným hodnocením plnění přijatých závěrů a opatření. Vést daleko intenzivnější boj v každé stranické skupině a základní organizaci za vysokou čest jména komunisty a proti všem projevům, které ji narušují. Přitom je také správné v souladu s posledními zasedáními ústředního výboru strany zdůraznit, že čím odpovědnější funkci kdo zastává, tím vyšší nároky musíme klást na jeho příkladnost. To zvyšuje také nároky na celkovou

úroveň vnitrostranického života, který musí pro to vytvářet předpoklady v rozvoji kritiky, sebekritiky, organizátorskou práci k plnění stranických usnesení.

Dobrou základnu pro rozvíjení úlohy organizací SSM při zvyšování příkladnosti svých členů v kázni vytváří hnutí svazáků tankového pluku Rudolfa Jasioka za vyšší příkladnost v kázni. Určitým krokem k intenzivnějšímu rozvíjení této iniciativy vyhlášené na celoarmádním shromáždění byly výroční schůze ZO SSM. Přesto se není možné spokojit s tím, že toto hnutí se zdaleka nestalo záležitostí všech svazáckých organizací, zejména v bojových útvech, nebo zůstalo jen u pouhého přihlášení se. Chybí konkrétní dovedení ke každému jednotlivému členovi a systematické veřejné hodnocení, které by pomohlo vytvořit atmosféru větší vážnosti naplňování zásad tohoto hnutí.

Za sedmé, v žádném případě ne co do významu, má v procesu výchovy k ukázněnosti nezastupitelnou úlohu vojenský kolektiv.

Objektivně jsou v Československé lidové armádě vytvořeny potřebné předpoklady pro utváření správných vztahů ve vojenských kolektivech. Jsou založeny na pevných politických, ideových, mravních a organizačních základech našeho socialistického státu, na morálně politické jednotě socialistické společnosti a její armády.

Spolu s objektivními předpoklady, určujícími jejich formování, mají vliv na reálné vztahy mezi vojáky také subjektivní činitelé. Především velitelé, političtí pracovníci, stranické organizace, organizace SSM a vojenské kolektivy. Působí na ně také celková připravenost vojáků k výkonu služby a určité psychologické faktory, např. mravní názory jednotlivých vojáků a skupin, kladné i záporné rysy jejich charakteru a temperamentu. Zásadní vliv má úroveň připravenosti příslušníků velitelského sboru a řada dalších skutečností.

Nemálo bylo k upevňování vztahů ve vojenských kolektivech uděláno. Přesto stále dochází k jejich narušování, které často hraničí se socialistickým charakterem naší armády. Zejména projevy šikanování nepříznivě působí i na upevňování jednoty armády a lidu.

Příčiny těchto jevů spočívají v politickém nedoceňování pozornosti, kterou je třeba ze strany velitelů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací věnovat utváření pevných vojenských kolektivů a soudružských vztahů v nich. Projevují se v nedostatečném řídicím činnosti a péči o lidi, nižší účinnosti politickovýchovné práce, v nízké úrovni života podle řádů a nedoceňování celé řady předpokladů pro upevňování kázně, jak je o nich v celém obsahu tohoto článku pojednáváno.

Dlouhodobě nepříznivý vývoj si také vynutil v nedávné době vydání RMNO ve kterém jsou uloženy konkrétní úkoly a opatření k boji proti porušování soudružských vztahů. Tím je dáno i jasné zaměření pro činnost v této oblasti. Rozhodující bude, aby se vši vážností a politickou odpovědností byly požadavky zde obsažené uváděny do života.

V závěru chci zdůraznit, že celá tato problematika má bezprostřední vztah k naplňování požadavku strany na zvyšování výchovné úlohy ČSLA, na to, aby služba v armádě byla stále účinnější školou, v níž mladá mužská generace politicky vyzrává, charakterově a fyzicky se zakaluje, učí se disciplinovanosti,

organizovanosti, kolektivismu a získává zkušenosti a znalosti potřebné pro celý život, pro budování a obranu socialistické vlasti.

I když jde o složitý a nepřetržitý proces naplňování odpovědného poslání ČSLA, neměli bychom promarnit velikou příležitost, kterou nám dává rozvíjející se intenzivní ideově výchovná a politickoorganizátorská práce, aktivita a iniciativa lidí na počest XVII. sjezdu KSČ, k tomu abychom v boji za vysokou kvalitu řídicí práce, kázně a organizovanosti dosáhli pronikavějších výsledků než dosud.

Za další zvýšení kázně, organizátorské a řídicí práce

Celá naše společnost plní úkoly spojené s přípravou XVII. sjezdu Komunistické strany Československa. Na 15. zasedání ÚV KSČ generální tajemník ÚV KSČ a prezident ČSSR soudruh Gustáv Husák zdůraznil, že při rozvíjení před-sjezdové aktivity je nezbytné všude důsledně respektovat zásady — „...co stačilo pro plnění úkolů v minulosti, nemůže stačit dnes, a tím méně zítra“. Současně upozornil na kategorický požadavek a celospolečenský úkol „...výrazně ve srovnání s nynějším stavem pozvednout úroveň veškeré řídicí a organiza-torské činnosti, účinnosti ideově politického působení, všestranně upevňo-vat kázeň, pořádek a všude zvýšit náročnost na kvalitu práce“.

Uvedené úkoly a vytyčené zásady plně platí i na podmínky plnění úkolů v ČSLA. Do popředí pozornosti vystupuje objektivní nutnost zvyšování nároků na všestrannou připravenost a bojovou pohotovost armády, vyplývající ze sou-časné vyhrocené mezinárodně politické situace, kterou vyvolala stupňováním horečného zbrojení agresivní politika reakčních kruhů světového imperia-lismu v čele s USA.

V současné době příslušníci ČSLA zvyšují své pracovní úsilí o kvalitní spl-nění stanovených úkolů. Vzhledem k potřebě zdokonalovat obranu země a so-cialismu nabývá na společenské závažnosti i vojenská služba. Všestranné zvy-šování bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA a veškerá činnost s tím spoje-ná vyžaduje přísnou a uvědomělou kázeň, vysokou účinnost ideově politické práce, zevedení pořádku do organizace výchovy a výcviku vojsk, iniciativní, přesné a důsledné plnění všech úkolů a vysokou úroveň řídicí a organiza-torské práce všech velitelských stupňů.

Při upevňování přísné a uvědomělé kázně je třeba soustředit hlavní pozor-nost především na to, aby přijímaná opatření byla všestranně promyšlená, reálná, časově vymezená, plně materiálně zabezpečená a aby byla stanovena konkrétní odpovědnost za jejich kvalitní splnění. Velitelé, političtí pracovníci a náčelníci si musí plně uvědomit, že upevnění kázně nelze dosáhnout admi-nistrativním způsobem, zpracováním rozsáhlých plánů obsahujících vysoký po-čet nekonkrétních, neadresných úkolů a formálních opatření, jejichž kvalitní plnění nelze ani kontrolovat. Rozhodným způsobem je nutno odstraňovat for-malismus, byrokratické a administrativní metody.

Kvalitní plnění úkolů a upevňování vojenské kázně vyžaduje, aby bylo uplatňováno druhé úsilí velitelů, politických orgánů, stranických a svazáckých organizací. Je žádoucí zabezpečovat jednotné působení na přísně organizovaný výcvik, režim života vojsk, politickovychovnou práci a péči o lidi. Přísně dbát na to, aby nebyla narušována nedílná velitelská pravomoc a odpovědnost jednotlivých velitelských stupňů za stav u jim podřízených jednotek útvarů a svazků. V prvé řadě vojáci z povolání musí prokazovat a vyžadovat vysokou osobní a pracovní kázeň, příkladnost a důslednost v plnění funkčních povinností a ustanovení základních řádů. Je bezpodmínečně nutné, aby všichni příslušníci ČSLA, především vojáci z povolání, se aktivně zapojili do procesu upevňování kázně.

Upevňování kázně do značné míry napomáhá cílevědomě prosazovat přesné a důsledné dodržování ustanovení základních řádů. Rozhodující úlohu v tom musí sehrát velitelé všech stupňů, především ti velitelé, kteří bezprostředně ovlivňují život vojsk. V žádném případě nelze dovolovat, aby úroveň kázně a celkový režim života jednotek a útvarů byl snižován nedůsledným respektováním požadavků základních řádů, rozkazů a nařízení. Důležité je dbát na soustavné vytváření podmínek při přesném dodržování denních řádů útvarů, dočasně zahajování zaměstnání dobře připravenými vedoucími výcviku a pro jejich úplné materiální a technické zabezpečení. V této souvislosti je třeba věnovat pozornost zvyšování vlivu dozorců rot a jejich pomocníků na organizovanost života jednotek podle denních řádů, výběru vojáků a jejich přípravě k výkonu dozoru a strážní služby. Příslušníci celodenní směny musí spolehlivě plnit své povinnosti.

Kladné výsledky přináší náročné hodnocení stavu kázně a organizovanosti života vojsk podle základních řádů, přijímání konkrétních a účinných opatření ke zjednání nápravy a plné doceňování významu úlohy a místa hodnocení lidí podle konkrétních výsledků práce. Je nutné včas řešit potřeby příslušníků armády v materiální, technické a sociální oblasti. Věnovat pozornost zlepšování podmínek práce a života vojáků z povolání. Nesmířovat se s nesebekritičností, lhostejností k projevujícím se nedostatkům a nedovolovat nadhrocování dosahovaných výsledků. V kázeňské praxi velitelů a náčelníků musí mít pevné místo cílevědomá výchova, zejména individuální práce s lidmi. Není správné přeceňovat význam represivních opatření a vidět projev vysoké náročnosti v častém trestání podřízených.

Při zvyšování úrovně kázně, organizovanosti a režimu života vojsk má nezastupitelné místo stranickopolitická práce. Její účinnost musí plně odpovídat požadavkům, které strana klade na dynamiku a kvalitu rozvoje a života ČSLA. Musí ještě ve větší míře ovlivňovat a rozvíjet socialistické uvědomění příslušníků ČSLA, upevňovat kázeň, socialistické vztahy a komunistickou morálku. Soustavná pozornost musí být věnována také dalšímu upevňování marxisticko-leninského světového názoru, socialistického vlastenectví, proletářského a socialistického internacionalismu a upevňování jednoty mezi armádami členských států Varšavské smlouvy, zejména se Sovětskou armádou. Musí být pevně spjata se životem vojenských a pracovních kolektivů a diferencovaně působit na jednotlivé kategorie příslušníků armády. V ideově výchovném působení musí být přesvědčivě uplatňována účinná kritika negativních jevů v kázní. Dosahovat větší účinnosti v této práci vyžaduje cílevědomě a soustavně rozvíjet individuální práci s lidmi, více přihlížet k jejich schopnostem a kvalitám a dostatečně pracovat s těmi vojáky, kteří neprokazují kladný vztah k plnění

vojenských povinností. Účinnost stranickopolitické práce nesmí být oslabována tím, že nebude chápána jako živá práce s lidmi. V jejím obsahu i metodách nemají místo prvky obecnosti, kampaňovosti a formálnosti.

Zvyšování účinnosti a efektivnosti stranickopolitické práce je nutno považovat za prvořadý politický úkol. Vytyčené obsahové a organizační požadavky na její další rozvíjení musí proniknout do řídicí práce velitelů, politických pracovníků a štábů na všech velitelských stupních. Ve výchovné práci s příslušníky velitelského sboru je třeba zaměřit úsilí k tomu, aby se osobně a s vysokou odpovědností podíleli na zvyšování úrovně vojenské kázně. Zejména u mladých a méně zkušených velitelů je nutno prohlubovat vědomí, že ukázněnost vojáků se může utvářet pouze v podmínkách přísného vojenského pořádku.

Pro plnění všech zásadních úkolů v bojové a politické přípravě a pro upevňování vojenské kázně je rozhodující úroveň organizátorské a řídicí práce. Požaduje se od ní, aby zabezpečovala plnění vysokých požadavků, které jsou kladeny na systém přípravy velitelů, štábů a vojsk. Musí vytvářet optimální podmínky pro vysoce kvalitní výcvik při přísném dodržování organizovanosti života vojsk podle základních řádů, provádění účinné politické práce, zabezpečování bojové pohotovosti, upevňování morálně politického stavu a růstu bojové připravenosti a bojeschopnosti vojsk. Úroveň organizátorské a řídicí práce se rovněž musí kladně projevovat při řešení otázek spojených s všestranným materiálním a technickým zabezpečením plnění úkolů.

Praktické zkušenosti plně potvrzují, že úroveň organizátorské a řídicí práce je do značné míry podmíněna promyšleným a reálným plánováním. To vyžaduje od velitelů a příslušníků štábů na všech velitelských stupních přistupovat ke zpracovávání plánů s vysokou politickou, odbornou a osobní odpovědností, na základě znalosti konkrétní situace u podřízených štábů a vojsk. Příslušní velitelé a náčelníci musí v procesu plánování sehrát rozhodující řídicí úlohu a zvažovat optimální možnosti podřízených pro plnění stanovených úkolů. Při tvorbě plánů je nutno zaměřovat úsilí na hlavní úkoly, rozhodující úseky a směry činnosti. Plánování musí být zabezpečeno komplexně, diferencovaně a se včasným zadáváním úkolů podřízeným. Hlavní výcviková opatření musí být rovnoměrně rozložena do celého výcvikového roku, materiálně a technicky zabezpečena s vytvořením podmínek pro jejich plnění v metodické posloupnosti. V žádném případě nelze dovolovat kumulaci úkolů a jejich plnění vyžadovat v krátkých časových úsecích.

Sestavení reálných plánů dále vyžaduje, aby každé výcvikové opatření, především související s vyvedením techniky, bylo dokonale metodicky a časově promyšleno, všestranně organizačně zabezpečeno a mohlo být provedeno tak, aby se maximálně přibližovalo podmínkám vedení soudobého boje. Pozornost musí být věnována správnému rozdělení sil a prostředků a daným podmínkám, ve kterých budou plánovaná opatření plněna. Pro plnění rozhodujících opatření musí být na jejich kvalitní přípravu vytvořen dostatečný časový předstih. Plně musí být brány v úvahu možnosti učební a výcvikové základny ve vojenských výcvikových prostorech i v mírových posádkách.

Promyšlené a reálné plány bojové a politické přípravy se musí stát na všech velitelských stupních zákonem. Nikdo si nemůže dovolit jejich svévolné narušování nebo živelné měnění. Stabilitu a autoritu plánů je nutno zabezpečovat vytvářením správných podmínek pro uplynulé, rovnoměrné a cílevědomé plnění úkolů. Jakékoliv změny v plánech mohou být prováděny jen se souhla-

sem nadřízeného velitele. Při plnění stanovených úkolů se nesmí zbytečně zasahovat do činnosti podřízených velitelů a štábů. Je třeba zabránit neplánovitému povolávání a shromažďování podřízených, vydávání doplňkových úkolů a nařízení, která ve své podstatě narušují plánované úkoly.

Při zabezpečování stability zpracovaných plánů a realizaci jednotlivých opatření je nutno důsledně prosazovat metodu přímého řízení podřízených a při zjištění nedostatků jim poskytovat účinnou pomoc na místě. Podřízeným je třeba ukládat reálné úkoly s přesným časovým vymezením jejich splnění. Správnou organizací práce a dovednými metodickými postupy se musí zabezpečovat stálá bojová pohotovost, vysoká kázeň, pevný vojenský režim, cílevědomá výchova a kvalitní plnění úkolů výcviku při respektování politické podstaty řídicí činnosti. Při ukládání úkolů podřízeným je jim nutno podrobně objasňovat obsah, podstatu a metodu jejich plnění. Nedovolovat pouhé přenášení úkolů na podřízené, bez znalostí a respektování konkrétní situace a stavu u nich. Vytvářet jim podmínky pro plynulé, rovnoměrné a cílevědomé plnění úkolů. Zaměřovat se na splnění vytyčeného cíle, dosažení vysoké efektivity a kvality práce. Uplatňovat různé úsilí velitelů, politických orgánů a stranických a svazáckých organizací. Úkoly plnit komplexně, dovádět je do konce ve stanovených termínech a s kvalitními výsledky.

Z řídicí činnosti na všech velitelských stupních je nutno odstranit administrativní metody a způsoby řízení. Od velitelů a příslušníků štábů je třeba náročně vyžadovat důsledné plnění funkčních povinností a vysokou kvalitu práce. Osobním řízením podřízených a vydáváním účelných, jednoduchých a přesných rozkazů, směrnic a nařízení se dosáhne snižování administrativy. Je třeba zamezit vymýšlení různých plánů opatření, hlášení, výkazů a grafů a vydávání nadměrného počtu dálnopisů a fonogramů. Přísně se musí dbát na to, aby nedocházelo k narušování nedílné velitelské pravomoci.

V souvislosti se zabezpečováním stability a autority zpracovaných plánů nabývá na významu upřesňování úkolů bojové a politické přípravy na měsíc. Podstata upřesňování úkolů na měsíc by měla spočívat v tom, že hlavní pozornost bude věnována úkolům novým, které nemohly být zahrnuty do plánů na výcvikový rok nebo na výcvikové období, a těm úkolům, u kterých oproti původnímu plánu dochází ke změně termínu nebo obsahu. Vlastnímu upřesnění musí předcházet podrobné vyhodnocení splnění úkolů za uplynulý měsíc a náležité posouzení a ujasnění nově vzniklých úkolů, přičemž je nutno plně respektovat ty úkoly, které zůstávají v platnosti a nemění se. Celkově, a to velmi pozorně musí být posouzen vliv, který upřesnění vnesle do současných plánů. Velmi důležité je naprosto jasné upřesnění přidělení techniky, učební a výcvikové základny včetně výcvikových zařízení ve vojenských výcvikových prostorech a v mírových posádkách a konkrétní vyřešení otázek technického a materiálního zabezpečení. Odborné úkoly musí být upřesňovány v úzké návaznosti na opatření v oblasti stranickopolitické práce. Při upřesňování úkolů na měsíc musí rozhodující úlohu sehrát velitelé v úzké spolupráci se svými zástupci a náčelníky druhů vojsk. I když otázky plánování jsou úkolem celého štábu, úloha velitele je rozhodující a nezastupitelná. Osobní vstup velitelů do procesu plánování je prvním předpokladem zavedení pevného systému do plánování na měsíc a ke zvýšení organizovanosti a efektivity celého výchovného a výcvikového procesu. To znamená, že na ujasněnost, promyšlenost, konkrétnost a reálnost upřesňování úkolů na měsíc závisí stabilita zpracovaných plánů a vytváření podmínek pro organizovaný a intenzivně prováděný

výcvik. Z uvedeného vyplývá, že dosažení pevného systému, vysoké úrovně a kvality upřesňování úkolů na měsíc vyžaduje, aby je hlavní funkcionáři osobně řídili a aby se konalo na podřízených stupních za účasti hlavních funkcionářů nadřízeného velitelského stupně. K tomu je třeba vytvářet podřízeným v plánech odpovídající podmínky a neplánovat jim účast na řízení jiných rozhodujících zaměstnání.

Nedílnou součástí organizátorské a řídicí práce je rovněž rozborová činnost. Má-li být rozborová činnost účinná je potřebné, aby v rozbořech všech velitelských stupňů bylo jasné a konkrétně rozlišeno co se daří, co je třeba posilovat, v čem jsou slabiny, jaké jsou a jaké se rýsují problémy a obtíže, které musí být řešeny a překonány. Z rozboru musí přesvědčivě vyplynout či zásluhou bylo dosaženo kladných výsledků, kdo adresně nese odpovědnost za zjištěné nedostatky, koho je třeba pochválit nebo odměnit a koho vzít k odpovědnosti za zjištěný stav. Zvýšení úrovně rozborů, spravedlivé hodnocení a správná kázeňská praxe musí účinně napomáhat rozvoji iniciativy jednotlivců a kolektivů.

Hlavní úsilí musí být zaměřeno na zjišťování slabých míst v práci a na určení příčin projevujících se nedostatků. Z uvedeného vyplývá, že kvalita rozborů je přímo závislá na úrovni kontrol, neboť nevyplnou-li z nich kvalitní závěry a podklady, nemohou být ani kvalitně zpracovány rozborů. Nedostatky z kontrolní činnosti se tedy záporně odrážejí v kvalitě prováděných rozborů.

Poznatky z praktické činnosti ukazují, že dobré úrovně rozborové činnosti je dosahováno na těch velitelských stupních, kde z rozborů odstranili obecnost, formálnost a povrchnost, zpracování rozborů věnují dostatečnou pozornost a dílčí podklady podrobují patřičné korekci. V dostatečné míře zevšeobecňují dobré zkušenosti z organizace a provádění výchovy a výcviku. Na základě kvalitních závěrů usměrňují úsilí velitelů, politických orgánů a příslušníků štábů za účinné pomoci stranických organizací na splnění těch opatření, která zabezpečí zjednání nápravy na hodnoceném úseku činnosti.

Pro zpracování promyšlených a reálných plánů je rovněž důležitá účinnost kontrolní činnosti. Jejím cílem musí být získání dostatečného množství hodnotných informací o dosahovaných výsledcích při plnění stanovených úkolů, ze kterých je možno vyvozovat odpovídající závěry pro zjednání nápravy v kontrolované oblasti. Proto je správný požadavek, aby kontroly prováděly všestranně připravené kontrolní orgány, které přesně znají ustanovení řádů, mohou proniknout do systému práce podřízených, odpovědně a kvalifikovaně zhodnotit zjištěný stav a poskytnout kontrolovaným účinnou pomoc v odstraňování nedostatků na místě. Účinnost a efektivnost kontrolní činnosti nemůže být posuzována jen podle vysokého počtu kontrol. Rozhodující musí být to, zda stav v kontrolované oblasti se zvyšuje a dosahované výsledky mají vyšší kvalitu. Má-li kontrolní činnost plnit své poslání, je nezbytné, aby především hlavní funkcionáři na všech velitelských stupních věnovali náležitou pozornost koordinaci jednotlivých kontrolních akcí nejen uvnitř vlastního štábu, ale také mezi nadřízenými a podřízenými štáby. Tím se dosáhne toho, že se na jednom kontrolovaném stupni nesetkají kontrolní orgány několika nadřízených velitelských stupňů. Budeme-li při plánování kontrolní činnosti takto postupovat, dosáhneme toho, že kontrolní činnost bude chápána jako cílevědomě organizovaná a řízená součást organizátorské a řídicí práce zaměřená ve prospěch dalšího růstu bojové pohotovosti a všestranné bojové připravenosti vojsk.

Náročné úkoly stanovené Rozkazem ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA jednoznačně vyžadují další zkvalitňování a zvyšování úrovně organizátorské a řídicí práce a upevňování vojenské kázně. Je to první předpoklad pro další zvyšování bojové připravenosti ČSLA v souvislosti s rostoucími nároky, jak bylo zdůrazněno na 15. zasedání ÚV KSČ, a to je příkaz dne pro každého příslušníka ČSLA, zvláště pro její velitelský sbor. Ve své podstatě to znamená, že se musí s ještě větší náročností řešit odstraňování příčin projevujících se nedostatků, na všech velitelských stupních a pracovištích zabezpečit odpovídající pořádek, stanovené úkoly plnit cílevědomě, organizovaně, přesně a kvalitně. Důsledně zabezpečovat plnění úkolů vyplývajících z rozkazů, směrnic a plánů nadřazených velitelských stupňů, a to v konkrétních podmínkách. Při upevňování kázně a vysoké organizovanosti života vojsk podle základních řádů plně doceňovat příkladnost vojáků z povolání, kteří mají přímý kontakt s vojáky v základní službě, ovlivňují jejich myšlení a jednání. Proto ukázněné chování a jednání vojáků z povolání musí tvořit základ upevňování kázně v Československé lidové armádě.

Shrňme-li všechny zkušenosti a poznatky z upevňování kázně, zvyšování úrovně organizátorské a řídicí práce a za zabezpečování růstu bojeschopnosti vojsk, ukazuje se, že požadavky na výchovu a výcvik svazků a útvarů budou stále náročnější a složitější. Naplnění těchto požadavků vyžaduje dosáhnout toho, aby výchova a výcvik byl cílevědomě organizován, účelně a efektivně uskutečňován za obětavé a poctivé práce velitelů, politických pracovníků a příslušníků štábů, při dalším prohloubení vedoucí úlohy strany a zvýšení vlivu stranických organizací na všechny stránky života vojsk. Využijeme-li zkušeností sovětských soudruhů, iniciativy a aktivity všech příslušníků ČSLA dosáhneme toho, že stanovené úkoly výcvikového roku, v roce konání XVII. sjezdu KSČ a voleb do zastupitelných orgánů, v plném rozsahu a kvalitně splníme.

K CHARAKTERU SOUDOBÝCH OPERACÍ A BOJE

Soudobé armády procházejí nyní obdobím kvalitativní modernizace, při níž jsou zaváděny nové druhy zbraní a bojové techniky, které svou efektivností výrazně převyšují starší typy. U konvenčních zbraní se výrazně zvětšila přesnost, dosah a ničivý účinek v cíli. Je to způsobeno především zaváděním munice s velkým plošným účinkem, průzkumné a palebné systémy jsou spojeny v jeden společný komplet a mají možnost v reálném čase po zjištění cíle jej okamžitě ničit. Dále pokračuje automatizace průzkumných systémů nepřítelů, které mohou zjišťovat údaje v kterékoli době a jakémkoli prostoru. Tyto skutečnosti vedou k tomu, že neustále rostou palebné, úderné a manévrovací možnosti vojsk. Na druhé straně však rostoucí palebná síla má za následek několikanásobný růst ztrát co do struktury i velikosti. Z toho plynou zvýšené nároky na doplňování osob, techniky a materiálu.

Hromadné použití moderních bojových prostředků vede ke zvýšenému rozmachu operací a bojů, které jsou dynamičtější, získaly výrazně manévrový charakter s možností rychlých přechodů z jednoho druhu bojové činnosti ke druhému.

Vysoká nasycenost armád moderními bojovými prostředky a změny, které vyplývají z organizačních struktur, nezbytně vyžadují neustálé přehodnocování a zdokonalování některých zásadních otázek teorie i praxe přípravy a vedení operací (boje).

V posledních letech studujeme názory nepřítelů na vedení budoucích operací a boje v závislosti na změnách jeho doktrín a koncepcí vedení příští možné války. V různých materiálech jsou podrobně rozebírány podstatné myšlenky nové americké doktríny „přímé konfrontace“ i tzv. Rogersovy doktríny nebo koncepce pozemního vojska „Airland Battle 2000“. Obdobně jsme byli seznámeni s poznatky a zkušenostmi z lokálních válek. Je jistě zcela správné, že

máme možnost tyto poznatky studovat, avšak většina těchto materiálů končí uváděnými znalostmi. Podle mého názoru by však čtenáře jistě zajímalo, jak budeme reagovat na tyto poznatky a zkušenosti, jak se projeví v našem konkrétním výcviku vojsk, jejich výchově a v operační a bojové přípravě. Je pravda, že na základě hluboké analýzy jsou přijímána různá opatření. Myslím, že v konkrétní přípravě štábů a vojsk bychom měli ve větším rozsahu zapojit do promyšlení příslušných protipatření široký aktiv našeho velitelského sboru, cílevědomě vyhodnocovat všechny poznatky a zkušenosti z lokálních válek a navrhnout odpovídající opatření pro přípravu naší armády. Vždyť je dosti problémů, které se v současnosti vyskytují a které vznikají se zaváděním moderních zbraní a bojové techniky nepřítele a změnami v jeho názorech na vedení války. V přípravě velitelů, štábů a vojsk by se měla postupně realizovat některá opatření, která reagují na změny v názorech nepřítele. Ze zkušeností Sovětské armády z období Velké vlastenecké války je známo, jak byla vojska seznámována s novými poznatky o způsobech bojové činnosti nepřítele i s pokyny a návody, jak novými formami vést boj s nepřítelem. Jsem toho názoru, že v současné době, kdy dochází u nepřítele k častým změnám, na které je zapotřebí bezprostředně reagovat a promítnout nové názory do praktické přípravy velitelů, štábů a vojsk, můžeme plně využít těchto zkušeností a nečekat na vydání nových předpisů a pomůcek. Vždyť soudruh ministr národní obrany ve svém vystoupení na celoarmádní poradě náčelníků politických orgánů ČSLA dne 27. 6. 1985 mimo jiné zdůraznil, že do popředí zejména vystupuje potřeba pružnějšího vojenskoteoretického myšlení velitelského sboru. Domnívám se, že tento požadavek je plně aktuální a vyplývá i ze závěrů 15. zasedání ÚV KSČ.

Při hodnocení **vlivu lokálních válek** na rozvoj vojenského umění a všechny ostatní oblasti vojenské činnosti zpravidla vycházíme z konkrétních podmínek dané války. Vojenská odborná literatura zdůrazňuje podstatný vliv lokálních válek na formování názorů na úlohu a místo tanků i tankového vojska vůbec v operaci (boji) a současně i na použití protitankových zbraní. Dále byla zvýrazněna úloha vojskového letectva, prostředků radioelektronického boje atd.

Nejbohatší zkušenosti můžeme získat z vyhodnocení arabsko-izraelských válek (červen r. 1967 a říjen r. 1973). Významné jsou i zkušenosti z války ve Vietnamu, zejména z jejího posledního období, kdy došlo k zajímavému použití řízených neboli přesných zbraní (letecké řízené pumy a samonaváděcí letecké rakety). Současně zde byly poprvé v širokém rozsahu použity aeromobilní operace, které daly v dalším období podnět k vytvoření samostatného aeromobilního vojska.

Zkušenosti z lokálních válek potvrdily, že se zvýšila úloha **tankových** útvarů a jednotek v útoku. Arabsko-izraelská válka (říjen r. 1973) byla charakterizována jako souboj tanků s protitankovými prostředky a letadel s protiletadlovými raketovými komplety. Boj s tanky a naopak i s protitankovými prostředky nabývá na operačním významu. Potvrdilo se, že velké ztráty tanků byly v těch případech, kdy bojovaly bez doprovodu pěchoty a bez dostatečného počtu prostředků protitankové a protivzdušné obrany. Tyto závěry svědčí o tom, že je v současnosti zapotřebí organizovat těsnou součinnost tanků s ostatními bojovými prostředky a využívat integrovanou bojovou sestavu vojsk.

Velmi důležitým bojovým prostředkem, který zabezpečuje součinnost tanků s pěchotou, jsou **bojová vozidla pěchoty**, která by měla být trvalým „partne-rem“ tanků na bojišti. V souvislosti s tím se naskytá otázka, zda je účelné používat tento mohutný prostředek jen k dopravě pěchoty, která po sesednutí

bojuje pěšky za palebné podpory svých bojových vozidel. Tím je totiž pěchota zbavena možnosti vysoké manévrovosti a rychlého postupu společně s tanky. Myslím, že by bylo možné tento problém vyřešit začleněním motostřeleckého praporu do sestavy tankových pluků a vybavením tankových praporů takovou výzbrojí, která by jim umožnila vést samostatný boj s bitevními vrtulníky nepřítel. Tím by se podstatně zvýšila palebná síla vševojskových svazků.

V arabsko-izraelské válce se projevila snaha vést **palbu na dálku** a ničit nepřítel na vzdálenost maximálního dosahu palebných prostředků. To bylo umožněno využitím vysoce přesných zbraní s velkou účinností palby tanků, dělostřelectva a protitankových řízených střel.

Vyhodnocení ztrát v druhé arabsko-izraelské válce ukázalo, že v soudobém boji jsou **tanky více zranitelné** než dříve a že podmínky pro jejich použití na bojišti se stávají stále složitějšími. Tyto zkušenosti vedly některé vojenské odborníky k závěrům, o „soumraku“ tanků. Většina expertů se však shoduje v názoru, že uvedené zkušenosti nemohou vést k nějakým ukvapeným závěrům o tom, že období použití tanků končí. Naopak jsou toho názoru, že tanky i nadále zůstanou hlavní údernou silou pozemního vojska.

Prokázala se i rostoucí úloha **letectva**, které může vést boj svými palubními raketami s pozemními vojsky, překonávat PVO nepřítel a vést mohutné údery na nepřátelské objekty. Osvědčovalo se značnou část letectva vyčleňovat k podpoře pozemních vojsk, zvláště tankových a mechanizovaných.

Naše ozbrojené síly se připravují na vedení příští možné války, na budoucí operace a boj zítřka. To předpokládá správný přístup k prognózování charakteru příštích operací a bojů.

Ráz bojiště se zásadně mění, činnost vojsk je měněna v integrovaný elektrifikovaný systém, který zahrnuje automatizovaný sběr a zpracování informací, využití komplexních zbraňových systémů, sledování bojiště, zjišťování a identifikaci cílů a jejich komplexní palebné ničení.

Prudký růst moderních průzkumných prostředků, zvláště elektronických přístrojů, klade mimořádné nároky na **maskování** vojsk. V současných podmínkách nelze uvažovat o organizaci maskování takovým způsobem, jak to bylo za 2. světové války. Moderní maskování spojené s REB brání nepříteli v zjištění cílů. Jejich vyhledávání je hlavní náplní činnosti na bojišti, zatímco vlastní zničení cíle po jeho zjištění přestává být základním problémem.

Soudobý boj postupně získává ráz **kombinovaného pozemního a vzdušného boje**. Na bojové činnosti pozemního vojska se bezprostředně podílejí bojové vrtulníky, letadla a vzdušné výsadky. Spojení vysoké palebné a úderné síly se vzdušnou mobilností dává vševojskovým svazkům novou kvalitu a pronikavě zvyšuje dynamičnost, rozhodnost i prostorový rozmach jejich činnosti.

Můžeme předpokládat, že v budoucích operacích nebude těžiště činnosti vojsk soustředěno na postupné dobývání obranných čar nepřítel, nasycených protitankovými a obrněnými prostředky, a na odrážení úderů jeho vysoce mobilních záloh. Bude snaha uskutečnit sladěné použití pozemních a vzdušných sil při současném mohutném působení palbou a vysoce pohyblivými uskupeními útočících vojsk na nejdůležitější a nejzranitelnější prvky operační sestavy nepřítel do celé její hloubky k dosažení cílů operace v co nejkratší době.

Zavedením vysoce účinných prostředků průzkumu, mohutných a přesných zbraňových kompletů bude možné prolamovat obranu nepřítel na poměrně větším počtu úseků.

Úspěch boje se stává více závislým na podmínkách vytvářených operačními stupni velení. Tak např. k využití výsadků je zapotřebí vybojovat vzdušnou nadvládu a včas paralyzovat systém protivzdušné obrany nepřítele. Novou formou činnosti se stává obchvat ze vzduchu, k jehož vedení nejsou zapotřebí komunikace a lze jej uskutečňovat s překvapivou rychlostí v útočném i obranném boji.

Na stále větším významu nabývá boj obou stran na **větší dálku**. Např. v lokální válce v roce 1973 působily bitevní vrtulníky proti tankům na vzdálenost 2—4 km, PTRS na 3—4 km, tanky vedly vzájemný boj na 1—1,5 km. V důsledku toho pěchota často nebojovala v přímém dotyku s nepřítelem, což bylo naopak hlavním obsahem bojové činnosti za 2. světové války. Nyní bude pravděpodobně častěji veden dálkový palebný souboj.

Ke snížení mobilnosti vojsk nepřítele se v některých armádách NATO používá nových způsobů minování na dálku. Je to pružný a účinný systém zatarasování, který je používán v celé taktické i operační hloubce a může podstatně zpomalit nebo zabránit pohybu vojsk, omezit manévry hlavních uskupení, záloh a druhých sledů.

Pro nás vyplývá **závěr**, že naše vojska mohou v kterémkoli druhu bojové činnosti narazit na zátarasy nepřítele, a to jak v hloubce vlastního území, tak bezprostředně na bojišti. Vojska musí být připravena, že narazí na minová pole a je proto nutná jejich stálá pohotovost k odminování, ke zřizování průchodů a překonávání zátarasů. To vyžaduje, kromě jiného, rozdělit odminovací prostředky a jejich jednotky do celé hloubky sestavy našich vojsk.

V příští válce nebudou pravděpodobně vojska proti sobě bojovat na pevně stanovených postaveních a liniích, jako tomu bylo ve 2. světové válce nebo nyní v iránsko-iráckém konfliktu, který má v podstatě ráz pozicičních bojů. Můžeme očekávat, že bojová činnost bude mít skutečný dynamický ráz, bude vedena na samostatných směrech, podobně jako tomu bylo v izraelsko-arabské válce v roce 1967 a 1973.

Větší význam bude mít „prosakování“, tj. skryté **pronikání sestavou** bojujících stran. Budou vytvářeny obcházení, nepřepadové odřady a různé skupiny s úkolem vést výpady do hloubky bojové sestavy nepřítele, vyjít do jeho boků a týlu, narušit palebný systém a velení, zničit jaderné zbraně a ovládnout komunikační uzly nebo jiné důležité objekty v hloubce. Tento způsob bojové činnosti bude účelný zejména v horách, lesích i v obraně. Povede k vzájemnému hlubokému prolínání bojových sestav, boj bude veden s odkrytými boky, často s odvrácenou frontou, údery na nepřítele mohou být uskutečňovány z různých směrů. Zvýší se úloha samostatné činnosti útvarů a svazků v týlu nepřítele. To bude vyžadovat změnu systému v stanovení bojových úkolů, které by, podle mého názoru, měly být formulovány obecněji a ve větší míře vyjadřovat cíle bojové činnosti. Konkrétní způsob splnění bojových úkolů by měl být více ponecháván na samostatném rozhodování příslušných velitelů. V každém případě tento charakter bojové činnosti vyžaduje znalost cílů a úkolů zpravidla na delší časové období než dosud.

Komplexní ráz taktického manévru povede ke společné činnosti motostřeleckých, tankových a dělostřeleckých jednotek, posílených protitankovými a protivzdušnými prostředky apod. Za Velké vlastenecké války tato společná činnost měla ráz manévru operačního.

Na základě vědeckotechnického rozvoje dochází i v **taktice k hlubokým změnám**. Je nutné správně chápat způsoby a metody vedení operace a vševoj-

skového boje jako jeden proces, ať už jde o útočnou nebo obrannou činnost v podmínkách použití jaderných zbraní i bez nich.

Podle soudobých názorů se nepřítel bude snažit vést údery do hloubky naší sestavy na druhé sledy a zálohy s cílem zabránit jejich zasazení do boje a sražení a získat tak početní převahu.

Ke zvýšení odolnosti druhých sledů a záloh, k zabránění zmaření jejich zasazení do sražení v útočných operacích bude zapotřebí organizovat široký souhrn opatření, jako např. s předstihem ničit vysoce přesné systémy a další palébné prostředky nepřítel, spolehlivě organizovat a uskutečňovat protivzdušnou obranu vojsk za přesunu, dovedně používat ochranných a maskujících vlastností terénu, útvary a svazky přesunovat v rozptýlené sestavě atd. Jako protipatření bychom mohli dále uvažovat např. větší rozptýlení druhých sledů a záloh v hloubce (po svazcích a útvarech), neponechávat armádu druhého sledu frontu vcelku, a rozmísťovat je ve větších hloubkách. Vždy vzdálenost druhých sledů a záloh se vždy řídila na jednotlivých stupních velení podle možného dostřelu nepřátelských zbraní.

Změny v charakteru vedení operace a boje je účelné promítnout do celé **přípravy vojsk a štábů** v míru, která by měla mít komplexní charakter. Je nutné, aby zejména operační cvičení vycházela z jednoho společného zámyslu cvičení a systému jeho řízení.

Závěry z těchto změn by bylo vhodné zpracovat především do nového pojetí organizace operační a bojové přípravy, zvláště v polních podmínkách. Nejefektivnější a nejvyšší složkou polní přípravy jsou cvičení, která by měla v maximální možné míře odpovídat skutečným bojovým podmínkám. Těmto požadavkům více odpovídají dvoustranná taktická víceetapňová cvičení a velitelsko-štábní cvičení v terénu s pojítky a jednotkami zabezpečení. Pokud se na VŠC vyvádějí značkováná vojska, není možné dostatečně prověřit realnost použití útvarů a svazků, ani skutečné možnosti jejich řízení. Účelnější je, aby se cvičení zúčastnily kompaktní jednotky nebo útvary. Méně vhodné je spojování taktických nebo velitelsko-štábních cvičení s praktickými ukázkami, které je někdy dokonce zapotřebí (vzhledem ke konkrétním možnostem cvičišť a výcvikových prostorů) organizovat mimo rámec vlastního zámyslu cvičení, čímž se naruší jejich průběh a realnost.

Rychlý rozvoj prostředků ozbrojeného zápasu a nutné změny v organizaci, kvalitě, operativnosti i odolnosti velení, které s ním souvisí, vyžadují vyšší úroveň vojenského teoretického myšlení. Zkušenosti potvrzují, že nikdy nebylo možné ani účelné pouze přizpůsobovat starou taktiku, organizaci vojsk a způsoby vedení bojové činnosti novým moderním bojovým prostředkům. Vždy bylo naopak zapotřebí hledat kvalitativně nové metody a zásady velení a bojového použití vojsk. To je dialektika rozvoje vojenské vědy.

Z dosud uskutečněných analýz a ze všech úvah i studií jednoznačně vyvstávají požadavky na další zdokonalování procesu **velení**, které pramení z nesouladu mezi stále se měnícím charakterem operace a boje a současnými formami a způsoby velení.

Tento problém není nový. Existoval i v minulosti, avšak současný prudký vědeckotechnický rozvoj velmi ostře zdůrazňuje požadavek na zefektivnění velení vojskům. Kvalitní systém velení je v nynějších podmínkách rozhodujícím faktorem vítězství. Požadavky na velení neustále narůstají. Celý jeho systém, který musí zabezpečit naprosto utajený přenos informací, rozkazů a nařízení, je v soudobých podmínkách nezbytně koaliční. Je nutné, aby spolehlivě pra-

coval již v míru a byl zabezpečen rychlý a nerušený přechod na válečné podmínky. Na základě změn ve velení vojskům, zavádění nové techniky a spojovacích prostředků i metod práce štábů bude jedním z rozhodujících úkolů teorie velení navrhnout nové směry a způsoby přípravy velitelů a štábů jak v oblasti teorie, tak i v praktické činnosti.

Změny v rozvoji zbraní a bojové techniky vedou k neustálému zdokonalování operačních i bojových možností vojsk i ke změnám operačního umění a taktiky. Nabývá na významu překvapení, maskování, vznikají nové kvalitativní požadavky na organizaci velení vojskům a jejich morálně psychologickou přípravu.

Vyvstává řada problémů, které je nutné nově rozpracovat, jako např. vliv nových druhů zbraní na činnost vojsk za útoku při odolné protitankové obraně nepřítele, účinek hlubokých úderů na druhé sledy i zálohy a další problémy.

To vyžaduje zkoumat nové způsoby organizace výcviku a výchovy vojsk, rozmístování druhých sledů a záloh, jejich přeskupování a přesuny vojsk v hloubce vlastní sestavy, formy útoku, větší osamostatnění jednotek (útvárů), nové metody přípravy operace i organizace bojové činnosti a z toho plynoucí adekvátní způsoby přípravy velitelů, štábů a vojsk, přípravu záložních důstojníků i budoucích velitelů ve vojenských školách.

NARŮSTÁNÍ ÚSILÍ V ÚTOČNÉ OPERACI

Použití zbraní hromadného ničení, zejména jaderných, v příští možné válce při současném kvalitativním rozvoji bojových možností konvenční výzbroje povede jak ke změnám ve způsobech vedení operací a boje, tak i ve stanovení cílů.

Ke splnění cílů operace budou uplatňovat válčící strany nejrozhodnější prostředky vedení války — tedy jaderné údery ke zničení vojsk v co nejkratší době. Rozhodující význam budou mít hromadné jaderné údery vedené raketovými prostředky a letectvem. To způsobí vznik četných pásem úplného zničení a radioaktivního zamoření. Tím budou limitovány podmínky k vedení rozsáhlých manévrových útočných akcí s využitím tankových a mechanizovaných svazků. Bude probíhat rychlá manévrová bojová činnost buď současně nebo postupně v jednotlivých prostorech a v různé hloubce útočného pásma. Útok bude veden zejména na hlavních směrech, rychlým tempem vysoce pohyblivými údernými uskupeními, která budou pronikat do značné hloubky sestavy nepřitele. Možno předpokládat i menší četnost organizování průlomu hluboce členěné obrany. Vojenské doktríny obou protistojících uskupení však nevylučují možnost zahájení bojových operací s použitím pouze konvenčních zbraní. Nasycenost prostředky jaderného napadení má ale za následek vznik situace, ve které způsoby jaderného napadení mají stálou převahu nad formami obrany proti nim. To předpokládá neustálou vysokou bojovou pohotovost vojsk zejména raketových svazků a útvarů, vojska PVO a letectva jak k odrazení napadení nepřitele, tak i k vedení vlastního úderu.

Soudobé operace pozemního vojska jsou charakterizovány hromadným používáním jaderných zbraní i ostatních prostředků hromadného ničení a rychlou manévrovou činností. Tato vojska budou na bojišti působit v rozptýlených sestavách na široké frontě a povedou údery dostatečně silnými uskupeními na zvolených směrech. Základní podmínkou dosažení úspěchu je rozhodné soustředění úsilí a úderů jaderných zbraní na směru hlavního úderu.

Vysokého tempa útoku dosahujeme:

- včasným a účinným použitím jaderných a všech druhů konvenčních zbraní a rychlým využitím výsledků úderů a paleb,
- vedením aktivního, nepřetržitého a hlubokého průzkumu,
- širokým používáním vzdušných výsadků,

- dovednou organizací boje k ovládnutí čar a postavení nepřítele a násilným přechodem vodních překážek z chodu,
- včasným stupňováním úsilí a udržováním stálé převahy,
- spěšným a dovedným manévrem silami a prostředky k rozvinutí dosaženého úspěchu,
- rozhodným ničením nepřátelských záloh a vytrvalým pronásledováním nepřítele,
- rychlým překonáváním nebo obcházením překážek, zamořených, rozrušených a zatopených prostorů i prostorů požárů,
- spolehlivou obranou vojsk před úderem ze vzduchu,
- včasnou organizací a uskutečňováním nepřetržitého a všestranného zabezpečení operace,
- rychlou obnovou bojeschopnosti svazků a útvarů zasažených jaderným úderem,
- udržováním nepřetržité a přesné součinnosti,
- pevným a nepřetržitým velením.

Způsoby zabezpečení vysokého tempa operace

Jedním z nejdůležitějších činitelů k dosažení vítězství nad nepřítelem je nepřetržitě narůstání úsilí vojsk. Má zabezpečit plynulý útok ve vysokém tempu a do velké hloubky, uchovat iniciativu v průběhu celé operace a úspěšně řešit všechny plánované i nově vyvstálé úkoly.

Při vedení operací s použitím **jaderných zbraní narůstání úsilí** dosahujeme především:

- hromadnými jadernými údery i údery chemických zbraní, letectva a ostatních prostředků ničení,
- zasazením motostřeleckých a tankových svazků druhého sledu do sražení,
- zasazením OMS,
- využitím záloh,
- manévrem a přeskupením vojsk z jiných směrů,
- širokým použitím vzdušných výsadek.

Při vedení operací **konvenčními zbraněmi** hlavním způsobem dosažení cílů operace je postupné ničení nepřátelských uskupení. Nejúčinnějšími způsoby narůstání úsilí budou zasazení druhých sledů a záloh do sražení, zasazení OMS, soustředování palby dělostřelectva, úderů letectva a raketových vojsk, široký manévr silami i prostředky a použití vzdušných výsadek.

Tato opatření k narůstání úsilí budou zpravidla uskutečňována současně.

Narůstání úsilí **použitím jaderných zbraní** je hlavní a nejrozhodnější způsob. Téměř okamžitě můžeme jím dosáhnout základních změn v situaci a výhodného poměru ve prospěch vojsk v útoku. K narůstání úsilí mohou především napomáhat ty jaderné údery, které budou ničit nově zjištěné prostředky jaderného napadení, přisunované zálohy a velká protiúderná uskupení nepřítele.

Tento způsob narůstání úsilí mohou zabezpečovat raketové vojsko a letectvo formou hromadných, skupinových i jednotlivých úderů. Nejvýraznějších výsledků je možné dosáhnout hromadným jaderným úderem ve spojení s chemickými a konvenčními zbraněmi a využitím jejich výsledků útočícími vojsky. Údery mohou být zaměřeny zejména na ničení přisunovaných silných záloh nepřítele, k odrazení protiúderu a k zasazení vlastních druhých sledů do sražení. Skupinové jaderné údery v průběhu operace můžeme použít na jaderné

prostředky nepřítel, jeho operační zálohy (v prostorech soustředění, při jejich přesunu a rozvinování) i na jiné důležité objekty. Jednotlivé jaderné úderů používáme k okamžitému ničení nově zjištěných prostředků jaderného napadení nepřítel i jiných důležitých objektů před útočícími svazky prvního sledu.

Z toho vyplývá, že podstata narůstání úsilí v operacích vedených s použitím jaderných zbraní nespočívá jednoznačně ve vytváření vysoké početní převahy nad nepřítelem, ale v dosažení a udržení takového výhodného poměru v silách a prostředcích, který umožní útočícím vojskům při plném využití jaderných úderů úspěšně splnit stanovené úkoly.

Soustředění hlavního úsilí na **rozhodujícím směru a v požadované době** k dosažení nezbytné převahy nad nepřítelem je jednou z dalších podmínek úspěšného vedení bojové činnosti, přičemž tato převaha musí zahrnovat jak kvantitativní, tak i kvalitativní ukazatele. Dosažení takové převahy v současné operaci závisí zejména na soustředění úderů raketových zbraní s jadernou náplní, letectva, paléb dělostřelectva, na vytváření vysoce pohyblivých uskupení vojsk v hloubce a jejich **včasném zasazení** k vedení úderů z chodu, narůstání úsilí v průběhu operace širokým manévrem sil a prostředků.

Hlavním způsobem zničení uskupení nepřítel při rozvíjení útoku bude vedení rozhodných úderů na vybraných směrech na nejslabší místa nepřítel s rozsáhlým použitím obchvatu a obejití a zničením dílčích uskupení nepřítel po částech.

V operacích vedených pouze konvenčními zbraněmi je zapotřebí mnohem většího hromadění sil a prostředků na směrech úderů, vytváření vysokých hustot dělostřelectva, tanků, motostřeleckých útvarů a letectva. Je nutné, aby tato mohutná uskupení sil a prostředků zabezpečila účinné palebné ničení nepřítel, narůstání úsilí při rozvíjení útoku, podmínky k odražení protiztečí (protiúderů) a vedení útoku ve vysokém tempu do celé hloubky operace. To vyžaduje na vybraných směrech dosáhnout průměrně 2–3 (i více) násobnou převahu nad nepřítelem zejména v motostřeleckých jednotkách, tancích a dělostřelectvu. K tomu je zapotřebí počítat s posílením prvního sledu armády na úkor druhého sledu a záloh.

Narůstání úsilí na směru hlavního úderu armády v průběhu rozvíjení operace dosahujeme rovněž i přeskupením sil z jiných směrů. Zasazením sil z hloubky do sražení prakticky vrcholí narůstání úsilí zahájené jadernými úderů. Rychlé využití výsledků těchto úderů čerstvými silami výrazně mění situaci a vytváří podmínky k úspěšnému rozvíjení útoku.

Druhý sled nebo vševojskovou zálohu armády zpravidla zasazujeme do sražení k dokončení splnění bližšího úkolu armády, nebo ke splnění dalšího úkolu s cílem zničit zálohy nepřítel, rozvíjet operaci do hloubky, nebo rozbít jeho protiúderné uskupení.

Do sražení jsou zasazovány na směru, který zabezpečuje rozhodné rozvíjení útoku do hloubky, vyjítí do boku a týlu hlavního uskupení nepřítel a k dokončení jeho zničení. K dosažení vysokého tempa útoku využívají mezery a trhliny v bojových sestavách nepřítel a slabě bráněné směry.

Důležitou úlohu při zasazování druhého sledu do sražení má **umlčení nepřítel** úderů raketového vojska, letectva a palbami dělostřelectva a vedení průzkumu. Rovněž otázky ženíjního zabezpečení, ochrany proti zbraním hromadného ničení, elektronického umlčování nepřítel, spolehlivé obrany před vzduš-

ným nepřítelem a pevné velení vojskům je nutné řešit v celém komplexu ve prospěch zasazovaných sil.

Vytváření potřebné převahy zejména při útoku s použitím konvenčních zbraní vyžaduje značné soustředění sil a prostředků na směrech úderů a podstatné „zhuštění“ vojsk armády, což může být využito nepřítelem k vedení úderů průzkumnými a palebnými systémy, zejména CSWS Assault Breaker a SOTAS (ARGUS) s cílem oslabit nebo znemožnit zasazení svazků druhého sledu armády. Kromě toho může být cílem úderů těchto prostředků uskupení dělostřelectva, které zabezpečuje zasazení druhého sledu.

Ke snížení nebezpečí těchto úderů je zapotřebí spolehlivě bránit vojska před údery ze vzduchu, zabezpečit vyhledávání a ničení prvků průzkumných a palebných systémů, využívat ochranných vlastností terénu, úkrytů i dalších ženeijních opatření a dovedně vojska maskovat. Svazky určené k zasazení soustřeďovat v co nejkratší době a po zasazení je rozptylovat rychlým pronikáním do hloubky a rozšířením úspěchu do stran. Svazky a útvary druhého sledu a záloh rozmísťovat do doby zasazení rozptýleně a palebná postavení dělostřelectva zaujímat bezprostředně před zahájením palby.

Použití jaderných zbraní a úderné možnosti frontového i vojskového letectva staví do popředí otázku plného využití těchto úderů pozemními vojsky. Při předpokládaném středním tempu útoku 40–50 km za den je možné využít úderů raketového vojska na maximální dostřel v průběhu jednoho až několika dní. Tedy za dobu, která umožňuje nepříteli buď obnovit bojeschopnost u napadených vojsk, nebo uskutečnit manévry bojeschopnými silami z jiných směrů. Snaha o plné využití úderů nutí použít jaderné zbraně v maximální blízkosti vojsk. Jednou z možností jak tohoto cíle dosáhnout je vytváření samostatných prvků v operační sestavě armády, jako jsou vzdušné výsadky a operační manévrovací skupiny.

Použitím **vzdušných výsadků** můžeme rychle přenést bojovou činnost do týlu nepřítele, využít úderů raketového vojska a letectva jadernými i konvenčními náplněmi a tím vytvořit podmínky k rozhodnému rozvíjení útoku tankových a motostřeleckých vojsk. Vzdušné výsadky budou používány v součinnosti s útočícími prvními sledy armády, operační manévrovací skupinou a předsunutými odřady k dosažení vysokých temp útoku, překonávání vodních překážek, ovládnutí důležitých komunikačních uzlů a letišť, ničení prostředků jaderného napadení, míst velení a navedení letectva, dokončení zničení skupin nepřítele po jaderných úderech, narušení činnosti týlu, ničení hlavních prvků průzkumných a palebných systémů apod.

V útočném pásmu armády může být použito i několik taktických vzdušných výsadků současně, nebo postupně. Použití vychází z rozhodnutí velitele armády a je závislé na možnostech vrtulníkového útvaru. Do sestavy každého výsadku vylučujeme zpravidla jeden i více zesílených motostřeleckých praporů ze sestavy divizí prvního nebo druhého sledu armády. U armády předpokládáme vysazování výsadků z vrtulníků. Hloubka vysazení taktických vzdušných výsadků bude různá. Vzhledem k možnosti vedení samostatné bojové činnosti by neměla být hloubka vysazení větší než hloubka denního úkolu divize.

Jako taktický i operačně taktický výsadek mohou být použity úderné výsadkové útvary a svazky. Tyto budou ničit prostředky jaderného napadení, místa velení a jiné důležité nepřátelské objekty. Dalšími úkoly může být ovládnutí letišť, důležitých čar, komunikačních uzlů, mostových přepravišť, hor-

ských přechodů a zabránění přísunu nepřátelských záloh. Kromě toho mohou být použity k ničení nepřátelských vzdušných výsadků a uskupení, které pronikly do naší sestavy, a k ochraně samostatných směrů a prostorů, mezer i odkrytých boků vlastních vojsk. V neposlední řadě budou přehrazovat mezery v bojové sestavě, vzniklé po nepřátelských jaderných a palebných úderech, zmocňovat se úseku pro násilný přechod vodních překážek a prostorů jaderných minových zátarasů. V některých případech v pásmu armády, která útočí na směr hlavního úderu frontu, může být jeho silami nebo i hlavního velení vysazen operačně taktický, či operační výsadek, který bude tvořen z útvarů vzdušné výsadkové divize.

Nové možnosti narůstání úsilí armády mají **operační manévrovací skupiny**. Tyto jsou schopny, ničením důležitých objektů a vedením nepřepadové bojové činnosti v hloubce sestavy nepřítele, vážně narušit odolnost jeho uskupení a použití prostředků proti našim vojskům. OMS mohou plnit tyto úkoly:

- ničit nepřátelské prostředky jaderného a chemického napadení, zmocňovat se letišť, zásobovacích základen a dalších důležitých objektů,
- zabraňovat manévru nepřátelských záloh a ničit je,
- pronikat k cestám odchodu hlavního nepřátelského uskupení a zasazovat údery do jeho boků a týlu,
- narušovat velení vojskům a práci týlu,
- zmocňovat se důležitých prostorů a čar v týlu nepřítele,
- ničit prvky průzkumných a palebných systémů, vrtulníkové jednotky i vzdušné výsadky nepřítele.

Uvedené úkoly bude OMS plnit postupně v závislosti na jejich důležitosti a v souladu s možnostmi, které budou dány jejím složením.

Spojení bojové činnosti operační manévrovací skupiny se širokým používáním vzdušných výsadků při neustálém narůstání úsilí v průběhu útočné operace armády umožňuje veliteli dodržovat zásadu překvapení, to znamená předjet nepřítele v ovládnutí důležitých prostorů, mařit jeho zámysl, snížit bojovou schopnost a odolnost, dezorganizovat velení a tím vytvořit podmínky ke zničení i silnějšího nepřítele v krátké době. Může rovněž kvalitněji řešit i tak složitý úkol, jako je násilné překonávání vodních překážek z chodu.

Manévr silami a prostředky napomáhá získat a udržet iniciativu, zmařit zámysl nepřítele a úspěšně vést bojovou činnost i za změněné situace, co nejúplněji využívat výsledků jaderných úderů, včas soustředit úsilí a vytvořit v rozhodujícím období výhodný poměr sil na rozhodujících směrech. Jeho cílem je rychle zničit prostředky jaderného a chemického napadení a důležitá uskupení nepřítele, přenést úsilí vojsk na jiný směr, vytvořit potřebná uskupení vojsk k rozvíjení útoku nebo zaměnit útvary a svazky, které ztratily bojovou schopnost.

K manévru v průběhu operace může být použito úderů raketového vojska a dělostřelectva s jadernou i konvenční náplní, úderů vojskového letectva a činnosti svazků a útvarů pozemního vojska. **Rozhodující význam pro vedení operace v rychlém tempu má manévr jadernými prostředky.** Raketový svazek armády může vést údery na nepřítele do celé hloubky operační sestavy skupiny armád a tak zásadně měnit situaci v různých prostorech a na jednotlivých směrech. Efektivním prostředkem realizace manévru je vojskové letectvo, které má vysokou rychlost, účinnou výzbroj a může být v krátké době použito v boji. Velitel armády má možnost v rámci uskutečňování manévru využít i přiděleného úsilí frontového letectva, případně úderů raketového vojska

frontu a bojové činnosti dálkového letectva, pokud budou úderý těchto vojsk vedeny do útočného pásma armády. Manévr jadernými úderými i úderými konvenčními zbraněmi spočívá v jejich současném nebo postupném soustředování na nejdůležitější nepřátelská uskupení a objekty nebo v jejich rozdělení k současnému (postupnému) ničení několika uskupení, jakož i ve stanovení nových cílů.

Značný význam pro narůstání úsilí v operaci má **manévr svazky a útvarů** armády. Vzhledem k velké manévrovací schopnosti tankových divizí (divizí na BVP) a jejich mohutné úderní síle je možné uskutečněním manévru rychle přenést úsilí z jednoho směru na druhý, obklíčit nepřítele, vést úderý do boků a týlu, případně jej obcházet.

Potřeba přenést úsilí ze směru hlavního úderu na druhý směr může v útočné operaci nastat zejména v důsledku použití jaderných zbraní nebo manévru silami a prostředky nepřítele. Přenesení hlavního úderu bude probíhat zpravidla v omezeném čase, při úhroze vedení dalších jaderných úderů a za současného řízení činnosti vojsk na původním směru. K přenesení hlavního úderu na nový směr vytváří velitel armády zpravidla nové uskupení nebo může zesílit vojska na jiném směru zasazením druhého sledu nebo vševojskové zálohy. Toto uskupení je vytvářeno přesunutím svazků z jiných směrů, začleněním dalších svazků převzatých od frontu a přeskupením svazků (útvárů) raketového vojska, dělostřelectva, PVO, speciálních vojsk a týlu armády.

Přenesení hlavního úderu na nový směr můžeme uskutečňovat vedením hromadného jaderného úderu na tomto směru a úderem nově vytvořeného uskupení armády se současným rozvíjením útoku (částí sil) na druhém směru. V jiném případě může být úder přenesen s využitím jaderných zbraní a rozvíjením útoku na novém směru svazky prvního sledu, které na něm původně vedly bojovou činnost, s následujícím zasazením dalších sil a prostředků.

Je nutné, aby manévr svazků a útvarů byl jednoduchý, rychlý, skrytý a překvapivý. Rychlosti manévru dosahujeme především zrychlenými přesuny, překonáváním terénních (zejména vodních) překážek z chodu a využitím přepravy vojsk a materiálu vzduchem. Základem manévru musí být včasné a plné využití účinků jaderného a palebného ničení nepřítele.

Aktuálnost problematiky narůstání úsilí vystupuje do popředí zejména v současné době, kdy jedním z podstatných závěrů, které vyplývají z „operační strategické koncepce“ je ničení druhých sledů vojsk Varšavské smlouvy jak v operačním, tak i strategickém měřítku. Hlavní úsilí se předpokládá v hloubce 50–150 km, tedy ještě před jejich zasazením. Tímto způsobem spolu s používáním vysoce přesných zbraní, průzkumných a palebných systémů, širokým použitím vzdušných výsadků a aeromobilních vojsk, průzkumných diverzních odřadů, prostředků REB a minování na dálku předpokládá velení NATO oslabit údernou sílu našich vojsk, zabránit možnosti narůstání úsilí v průběhu útočné operace a vytvořit tak podmínky k co nejrychlejšímu přenesení bojové činnosti na území států Varšavské smlouvy.

VÝVOJ ÚLOHY DRUHÉHO SLEDU ARMÁDY V ÚTOČNÉ OPERACI

Základem vojenského umění je princip soustředění úsilí, který spočívá v požadavku vytvořit výraznou převahu nad nepřítelem v rozhodujícím čase a prostoru. Jedním z prostředků k udržení a někdy i vytvoření této převahy jsou volné síly, které můžeme použít. Na operačních stupních jsou zpravidla představovány druhými sledy, zálohami, útvary a svazky letectva a raketového vojska.

Druhý sled armády je velkou údernou silou. Jeho včasné, dovedné a všestranné zabezpečené zasazení v útočné operaci může zvrátit situaci a zvýraznit nebo obnovit operační iniciativu. Naproti tomu předčasně, opožděně nebo nedostatečně zabezpečené zasazení druhého sledu armády může způsobit vytvoření nepříznivé situace, která umožní nepříteři ničit hlavní úderné uskupení armády po částech. **Úlohu druhého sledu armády nelze chápat odděleně od způsobu vedení operace a boje, od poslání a bojové činnosti ostatních prvků operační sestavy ani od konkrétního účelu a předpokládaného bojového použití druhých sledů divizí prvního sledu nebo armádních sborů.**

K pochopení každého složitějšího dynamického jevu je zapotřebí poznat jak vznikl a jak se vyvíjel; ujasnit si čím byl původně, čím je nyní a kam jeho další vývoj směřuje. Proto se budu zabývat i historic-

kým vývojem úlohy druhého sledu. Přitom mi však nepůjde o historii v její mnohostátnosti, ale o logické vyústění jednotlivých historických etap.

Způsoby uplatňování principu soustředění úsilí se v dějinách vojenského umění měnily. Na přelomu manufakturního a strojového vojenství byly druhé sledy používány k narůstání nebo obnovení úsilí při boji o dominanty, k ochraně odkrytých boků a k pronásledování. Byly zasazovány zpravidla nejpozději ve večerních hodinách v den bitvy. Neměly charakter operačních záloh.

V převážné části 1. světové války se bojujícím stranám jen zřídka dařilo uplatnit princip soustředění úsilí pro aktivní úspěšnou útočnou činnost. Druhé sledy armádních sborů a armád byly především používány k vystřídání vojsk prvního sledu.

Proto druhé sledy a zálohy armád v převážné části 1. světové války neplnily úlohu operačních záloh v dnešním pojetí.

Vojenské umění Rudé armády ve Velké vlastenecké válce (pomineme-li její první období) se opíralo o vysokou nasycenost bojových i operačních sestav dělostřelctvem a tanky. Reálně počítalo s podporou pozemních útvarů a svazků bitevním letectvem. Pěchota za podpory tanků s využitím ničivé síly dělostřelctva překoná-

vala obranu bezprostředně protistojícího nepřítele. Dělostřelectvo svým dostřelem i počestností účinně zabráňovalo pohybu nepřátelských taktických záloh k místům vltomu. Btvevní letectvo částečně omezovalo pohyb sborových a blízkých operačních záloh nepřítel. Tím byla vytvořena možnost pro efektivní využití druhých sledů armádních sborů, armád i frontů, a to především k udržení rozhodující převahy na směrech hlavních úderů.

Vševojsková armáda, která útočila na směru hlavního úderu frontu, měla při zahájení operace ve druhém sledu zpravidla jeden střelecký (armádní) sbor, který tvořil jádro jejích volných sil. Kromě toho mívala v záloze alespoň jednu divizi přímo podřízenou veliteli armády. Platilo, že k efektivnímu využití druhých sledů střeleckých sborů prvního sledu a armád bylo nutné dokončit průlom prvního obranného pásma nepřítel (hluboké 4–6 km) nejpozději v průběhu třetího dne operace. V opačném případě hrozilo nebezpečí, že se zasazované druhé sledy střeleckých sborů a armády namísto rychlého pronikání do operační hloubky nepřítel zavází do vleklých bojů s přisunovanými zálohami. Z toho plynul požadavek mohutnosti počátečního úderu a odvozeně i poměrně úzké úseky průlomu.

Zasazování druhých sledů bylo zpravidla plánováno po splnění bližšího úkolu. To v podmínkách velkých útočných operací (v letech 1943–1945) znamenalo zasazení druhých sledů střeleckých sborů prvního sledu k prolomení druhého obranného pásma a druhých sledů armád v bližší operační hloubce.

Někdy bylo možné zasadit druhé sledy střeleckých sborů později. K tomu mohlo dojít při vysokém počátečním tempu operace, úspěšném rozvíjení útoku na směrech pomocných úderů, které ve svých důsledcích způsobilo rozdělení sil sborových a armádních záloh nepřítel za výrazné převahy ve vzduchu.

Často však bylo zapotřebí zasadit druhé sledy střeleckých sborů prvního sledu dříve. K tomu docházelo, jestliže divize prvního sledu ztratily při průlomu prvního obranného pásma požadované tempo, nebo jestliže vznikla nutnost rozvinout nový pomocný úder do boku nepřátelských záloh zasazených do protizálohy. Dřívejší zasazení druhého sledu sboru mohla vyžadovat i nutnost rozšířit úsek průlomu nebo ničit nepřítel na odkrytém boku s cílem zabezpečit zasazení druhého sledu armády.

Střelecké sbory, které tvořily druhé sledy armád, byly zpravidla zasazovány do sražení v průběhu třetího dne operace s cílem prolomit armádní a další mezilehlá

pásma obrany nepřítel. Jejich zasazení bylo závislé na úspěšném plnění úkolů sborů prvního sledu a na době, způsobu a výsledcích zasazení druhých sledů těchto sborů. Jestliže sbory prvního sledu svými silami nestačily na plynulé rychlé rozvinutí úspěchu a zabezpečení výhodných podmínek pro zasazení sboru druhého sledu, potom velitel armády už v průběhu prvního nebo druhého dne operace zasazoval jednotlivé volné divize ze své zálohy. V jiných případech byl sbor druhého sledu zasazován v sestavě „úhlem vpřed“, přičemž jeho předsunutá divize se podílela na dokončení prolomení prvního nebo na průlomu druhého obranného pásma v součinnosti se svazky sborů prvního sledu.

Druhé sledy a zálohy (volné divize) armád byly zasazovány k udržení nebo obnovení rozhodující převahy na směru hlavního úderu, přenesení úderu na nový směr, ničení nepřátelských uskupení na bocích nebo k udržení ovládnutých prostorů a objektů.

V některých případech měla armáda ve druhém sledu samostatný tankový, mechanizovaný nebo jezdecký sbor. Velitelé armád tyto sbory zasazovali jako **rychlé skupiny**, většinou v bližší operační hloubce. Častěji však byly uvedené sbory, předurčené k vytvoření rychlých skupin, začleňovány do druhých sledů frontů.

Velitelé frontů zasazovali vševojskové armády druhého sledu až po zasazení rychlých skupin, a to v průběhu čtvrtého až pátého dne operace nebo později.

V **poválečném období**, zejména v průběhu 60. a 70. let, došlo ke kvalitativnímu zvratu ve způsobu vedení operací. Tento zvrat způsobilo především zavedení jaderných zbraní do výzbroje. Kromě toho na něj měly významný vliv i kvalitativní a kvantitativní změny ve vybavení vojsk konvenčními zbraněmi a ostatní technikou.

Na přelomu 60. a 70. let **kontrace sil poněkud poklesla** v důsledku ničivé síly raketových a jaderných zbraní i zdokonalování konvenční výzbroje. Hloubky i šířky bojových (operačních) sestav se zvětšily a úseky průlomu byly širší. Tím poklesl význam zasazování druhých sledů taktických stupňů k rozšíření průlomu s cílem zabezpečit přesun dělostřelectva a zasazení druhých sledů a záloh armád.

V tomto období prudce vzrostla palebná síla armády. Tato skutečnost a několikanásobně větší dolet raket způsobily, že **palebné působení armády mohlo být rozloženo na více objektů a cílů do celé bližší operační hloubky nepřítel**. Tím nebyl z taktického hlediska narušen princip soustředění úsilí, protože nutný stupeň ničení objektů byl dodržen. Nebyl narušen ani

z operačního hlediska vzhledem k tomu, že jaderné, raketové i letecké údery na všechny objekty a cíle byly časově i prostorově sladěny podle jednotného zámyslu.

Zvrat ve způsobu vedení operací a příčiny, které ho způsobily, měly za následek i změny v úloze druhého sledu armády, který nadále zůstal významným prostředkem pro uplatnění principu soustředění úsilí. Jeho úloha se však v porovnání s druhou světovou válkou podstatně změnila v tom, že přestal být jediným hlavním prostředkem k udržení nebo vytvoření rozhodující převahy nad nepřítelem ve zvoleném prostoru. Obdobnou úlohu i když odlišným způsobem začalo plnit i raketové vojsko a kvalitativně nové, účinnější frontové a vojskové letectvo. Za druhé světové války bylo např. zasazení druhých sledů armád téměř nutnou podmínkou k rozbití bližších operačních záloh nepřítele. Dnes je možné dosáhnout rozhodující porážky velkých nepřátelských uskupení v operační hloubce nepřítel raketovými, jadernými a leteckými údery ještě před zasazením divizí druhého sledu do sražení. V tomto smyslu význam druhého sledu armády k uplatnění principu soustředění sil relativně poklesl, ačkoli jeho bojová síla nekolidanásobně vzrostla.

Závislost efektivního zasazení druhého sledu armády na mohutnosti počátečního úderu a na způsobu bojového použití taktických záloh zůstala zachována, i když byla poněkud oslabena. Příčinou tohoto oslabení je možnost dodatečně ovlivnit vývoj situace na frontě raketovými nebo jadernými údery a údery letectva.

Za Velké vlastenecké války měla sovětská vševojsková armáda v útoku ve svém operačním složení obvykle 9–11 střeleckých divizí. Z toho její volné síly (druhý sled a vševojskovou zálohu) tvořilo 3–5 divizí [střelecký sbor a případně navíc 1 až 2 divize jako VŠZ]. Armáda zasazovala v prvním sledu k průlomům hlavního obranného pásma nepřítele 2–3 a někdy i více divizí. Hlavní úder zpravidla vedla buď vnitřními křídly střeleckých sborů prvního sledu nebo na některém svém křídle v součinnosti se sousední armádou.

Střelecký (armádní) sbor prvního sledu, který útočil na směru hlavního úderu armády, měl ve druhém sledu většinou jednu divizi. [Armádní sbor byl považován za vyšší taktický svazek.]

Taktickou hloubku hlavního úderného uskupení armády v době zahájení útoku zpravidla tvořilo 4–5 divizí podporovaných většinou dělostřelectva armády a tanků tankových brigád, které byly předurčeny k přímé podpoře pěchoty. Operační

hloubku hlavního úderného uskupení tvořilo 3–5 divizí.

Velitelé divize prvního sledu vyčleňovali do druhého sledu (vševojskové zálohy) 1 až 3 prapory, tj. až třetinu sil.

Z tohoto přehledu vyplývá, že hlavní úderné uskupení armády mělo v taktické hloubce volné síly v hodnotě 20–27 praporů (bez záloh a druhých sledů praporů a pluků prvního sledu) a v operační hloubce 27–45 praporů.

Vševojsková armáda může mít v současné době při zahájení útočné operace ve svém složení 4–6 divizí, z nichž jsou 1 až 2 divize ve druhém sledu. Na směru hlavního úderu zahajuje průlom dvěma a někdy i třemi divizemi v prvním sledu.

Divize prvního sledu v útoku si vyčleňuje zpravidla druhý sled, který odpovídá třem (např. jeden tankový pluk) až 8 praporům (dva motostřelecké pluky).

Volné síly prvního operačního sledu hlavního úderného uskupení armády (bez záloh a druhých sledů praporů a pluků prvního sledu) odpovídají obecně 6–24 praporům a typicky asi 12 praporům. Volné síly druhého operačního sledu odpovídají 13 (tanková divize) až 30 praporům (dvě motostřelecké divize).

Z porovnání typické organizace a operačního uclnění dnešní vševojskové armády se sovětskou vševojskovou armádou za Velké vlastenecké války vyplývá, že změna relativního počtu praporů se pohybuje v armádě jako celku od +11 % do -45 %, v druhém operačním sledu armád od +11 procent do -71 %, a ve volných silách prvního operačního sledu hlavního úderného uskupení od +20 % do -78 %.

Clekově se tedy projevuje výrazná tendence k snížení počtu praporů. Při hodnocení této skutečnosti má pokles množství praporů v armádě převážně jen pomocný význam. Nezdůvodňuje snížení počtu praporů, které tvoří druhé sledy na taktickém a operačním stupni. Druhý sled armády má být stejně jako v minulosti zasazován především po prolomení pásma obsazeného sborovými zálohami nepřítele k zničení bližších operačních záloh. Druhý sled divizí prvního sledu mají dnes především plnit úlohu, která připadala druhým sledům armádních (střeleckých) sborů.

Při hodnocení poklesu počtu praporů v druhých sledech divizí a armády nelze ani jednostranně vycházet z toho, že soudobé prapory svou bojovou silou několikanásobně převyšují bojovou sílu praporů z období druhé světové války, protože obdobný proces zkvalitňování vojsk se uskutečnil i v armádách západních kapitalistických států.

Opodstatněnost zmenšení počtu nesazených praporů v prvním i druhém operačním sledu armády spočívá v tom, že **za tímto za druhé světové války bylo udržení převahy a narůstání úsilí na směru hlavního úderu podmíněno včasným zasazením druhých sledů a převahou ve vzduchu, dnes je navíc podmíněno i raketovou jadernou převahou.**

Bude-li tato další podmínka splněna, mohou být druhé sledy divizí a armády dostatečně silné. Jestliže by nebyla dodržena, potom by tento nepříznivý stav nebylo možné kompenzovat posílením druhých sledů. V tomto smyslu je zapotřebí chápat dosavadní vývoj úlohy druhého sledu armády v útočné operaci.

Za Velké vlastenecké války mohl velitel vševojskové armády vytvořit rychlou skupinu jen tehdy, jestliže do operačního složení prvního sledu byl zařazen samostatný tankový (mechanizovaný, jezdecký) sbor. Dnešní organizace vojsk velitelé armády vždy umožňuje vytvořit operační manévrovací skupinu.

V soudobé operaci je častěji než v minulosti potřebné zasadit druhý sled armády k rozvinutí útoku na novém směru. Takový manévr byl ve druhé světové válce značně složitý. Zpravidla byl spojen s přeskupením prvního sledu. Nutnost tohoto přeskupení vyplývala z toho, že střelecký sbor druhého sledu přebíral většinu tanků přímé podpory pěchoty v prostoru zasažení od sborů prvního sledu. Tyto tanky bylo nutné přesunout na nový směr. Kromě toho vznikala potřeba na novém směru vytvořit dostatečně silné uskupení dělostřelectva k vybojování palebné převahy. Chybějící palebnou sílu dělostřelectva obvykle nebývalo čím nahradit. Letectvo na takový úkol zpravidla nestačilo.

Dnešní divize druhého sledu není třeba při zasažení posilovat tanky, pohyblivost pozemního dělostřelectva značně vzrostla, raketové vojsko a letectvo může poměrně rychle přenášet palebné působení do nových prostorů. Tím se vytvořila možnost zasazovat druhý sled armády k rozvinutí útoku na novém směru plynule a do značné míry nezávisle na přeskupení prvního sledu.

Kvalitativně novým úkolem zasažení druhého sledu a zejména zasažení operační manévrovací skupiny je ničení nepřátelských prostředků jaderného napadení. V souvislosti s tím oba tyto prvky operační sestavy častěji než dříve vysílají připadové odřady nebo speciální skupiny.

Jaderné zbraně umožňují dosažení rychlé změny poměru sil v určených prostorech a na zvolených směrech. Umožňují to však oběma bojujícím stranám. Celá

operační sestava útočící armády prvního sledu je v dosahu nepřátelských operačních a operačně taktických prostředků jaderného napadení včetně taktického letectva. Navíc, nepřátelské dělostřelectvo, které používá jadernou municii, je schopno účinně působit do celé hloubky prvního sledu této armády.

Z toho plyne řada problémů, které velitelé a štáby v průběhu druhé světové války v podstatě neřešili.

1. Vyvedení druhého sledu armády na čáru zasažení není zdaleka pouhým přesunem. Představuje řadu složitých opatření spojených s překonáním devastovaných prostorů, obnovením narušených bojových sestav apod.

2. Armáda si musí možnost zasažení svého druhu sledu doslova vybojovat nejen proti nepřátelskému letectvu, ale i proti nepřátelským prostředkům jaderného napadení.

3. Vznikl další kvalitativně nový typ úkolu druhého sledu armády, a to nahradit svazek prvního sledu, který v důsledku nepřátelských jaderných úderů ztratil bojeschopnost.

Jednotky a útvary prvního sledu mají snahu předejít nepříteli v ovládnutí důležitých prostorů a zabránit mu v organizaci obrany na výhodných čarách. Pronikají mezerami v jeho sestavách a obcházejí silně bráněná místa. Úkol zničit části nepřítelů ponechané na bocích a v týlu přebírají druhé sledy divizí a druhý sled armády. Nejde o kvalitativně nový úkol, ale o opatření, které je nutné v podmínkách vedení operace s použitím jaderných zbraní plnit častěji. **Protikladnost mezi způsobem použití divizí prvního a druhého sledu se stupňuje.** Odvážné pronikání do hloubky sestavy nepřítelů (často i bez ohledu na odkryté boky) napomáhá k dosažení vysokého tempa útoku a tím vytváří výhodné podmínky pro oslabení bojových možností jeho letectva, raketového vojska, prostředků REB a pro zasažení druhého sledu armády do sražení s jeho operačními zálohami. Na druhé straně však způsobuje nežádoucí zavázání části druhého sledu do boje ještě před jeho zasažením. Tento rozpor je nutný. Jeho vývoj však musí být s dostatečnou perspektivou usměrňován velitelem a štábem armády (z rozboru časových vztahů mezi pohybem prvního a druhého sledu svazu vyplývá, že k tomu je zapotřebí alespoň dvanácti hodin).

Volné síly divizí a armády jsou používány i k plnění řady opatření, která se v minulosti nevyskytovala buď vůbec, nebo k nim docházelo jen sporadicky.

Z volných sil divizí prvního sledu vyčleňujeme připadové a speciální odřady při-

blíže v hodnotě 1–1,5 praporu. Divize prvního sledu, která útočí na směru hlavního úderu, může v průběhu plnění úkolů (v průběhu jednoho dne) opakovaně použít taktický vzdušný výsadek. To z jejich volných sil odčerpá hodnotu do dvou praporů. Kromě toho musí být připravena vytvořit vševojskové jádro jednoho až dvou divizních odřadů pro odstraňování následků (asi 1 prapor), vyčlenit další síly k zabezpečení pořádkové služby (asi třetinu praporu) a někdy i k plnění některých opatření operačního maskování.

Z volných sil armády můžeme vyčlenit také jednotky (v síle 1–2 praporů) k posílení úderných výsledků (zpravidla formou dalších přistávacích sledů) na dobu 3 až 4 dní. Kromě toho i armáda vyčleňuje ze svého druhého sledu nebo z divizí prvního sledu prostředky do vševojskových jader (většinou dvou) armádních odřadů pro odstraňování následků (celkem 1–2 prapory), pro pořádkovou službu (1/3–3/4 praporu) a k plnění opatření operačního maskování.

Volné síly divizí a armády plní i úkoly spojené s ničením nepřátelských výsledků. Je zřejmé, že volných sil na stupni divize i armády není nadbytek. Proto je nutné jejich použití v každém jednotlivém případě bedlivě zvažovat a **nedopustit jejich tršnění k plnění sice významných, ale k dosažení cílů operace nikoli rozhodujících opatření.**

Na místě je otázka **jaký může být další vývoj úlohy druhého sledu armády v útočné operaci?** Ve studiích o vývoji vojenství do konce 80. let a v 90. letech jsou poněkud uváděny pravděpodobně změny v technických prostředcích ozbrojeného zápasu. Z hlediska vývoje operačního použití druhého sledu armády považují za zvláště významné tyto změny:

- zdokonalení letectva, zejména vojskového při současném zvětšení počtu letounů schopných plnit bojové a dopravní výsadekové úkoly,
- zvýšení účinnosti technických prostředků průzkumu a prostředků k vyhodnocování získaných poznatků o nepříteli,
- zdokonalení prostředků protivzdušné obrany a REB včetně technických systémů pro zabezpečení jejich efektivního řízení,
- rozvoj palebných prostředků proti pozemním cílům s důrazem na podstatné zvětšení jejich dosahu, přesnosti a účinnosti střeliva v cíli,
- vzestup technických prostředků, které umožňují vedení boje v noci, minování na dálku, odtařování a úpravy terénu obsazeného vojsky.

Z pravděpodobného rozvoje vývoje a ostatní vojenské techniky bezprostředně **nevyplyvá tendence ke změně úlohy druhého sledu armády v útočné operaci.** Podle mého názoru se v tomto smyslu do roku 2000 pravděpodobně nebude na vyšší kvalitativní úrovni opakovat dialektický skok, jakého jsme byli svědky na přelomu 60. a 70. let a jehož výsledky jsou uvedeny v předpise Oper-1-1 „Organizace a vedení operací“. To znamená, že druhý sled armády bude i nadále jedním z hlavních prostředků k uplatnění principu soustředování úsilí. Myslím, že na přelomu 80. a 90. let se však pravděpodobně objeví další hlavní prostředky k vyniknutí tohoto principu. Především půjde o průzkumné a palebné systémy, které zvýší reálnou možnost vést úderu na nepříteli v rozhodujícím čase a na nejdůležitějších místech. Tím vzniknou příznivější podmínky k zabezpečení zasažení druhého sledu armády.

Účinnější technický průzkum a prostředky k vyhodnocování zpráv o nepříteli spolu se zavedením vysoce přesných zbraní a střeliva s vyššími účinky v cíli může umožnit znatelné snížení koncentrace prostředků bez narušení principu soustředění úsilí. Tato skutečnost a zlepšené bojové vlastnosti letectva povedou ke zkrácení doby potřebné k vytvoření úderného uskupení. To usnadní nejen přechod armády do útoku, ale i palebnou přípravu a podporu zasažení jejího druhého sledu k narůstání úsilí na směru hlavního úderu. Vytvoří podmínky k překonávání obranných pásem a mezilehlých postavení na širší frontě než dosud, nebo k současnému vedení úderů vojsky na více směrech. Zejména to však sníží nebezpečí dočasné ztráty tempa, k němuž by mohlo dojít v důsledku nutného přeskupení dělostřelectva při zasažení druhého sledu armády na novém směru.

Jsem toho názoru, že v 90. letech lze očekávat zřetelnou tendenci k přechodu na **kombinovaný pozemní a vzdušný boj.** K jejímu prosazení bude přispívat především rozvoj letectva i zavedení průzkumných a palebných (úderných) systémů. Pro zasažení druhý sled armády to bude znamenat **možnost rychlejšího pronikání do hloubky operační sestavy nepříteli** s využitím obchvatů ze vzduchu, urychlení dopravy (s využitím letectva) předemných a přepadových odřadů do míst jejich bojového použití, vytvoření příznivějších podmínek k úspěšnému „rovnoběžnému pronásledování“, předejití nepříteli v ovládnutí důležitých prostorů apod. Přechod na kombinovaný pozemní a vzdušný boj však na druhou stranu může pro nezasazený druhý sled armády znamenat řadu dalších míst-

ních bojů se skupinami nepřítelů v týlu prvního operačního sledu. To spolu s nutností ničit nepřátelské síly (s jejichž likvidací se první sled nezdržoval) **může způsobit, že druhý sled se na čáru zasazení bude muset doslova probíjet**, a to pod dosahem průzkumných a palebných systémů nepřítelů. Přitom bude muset překonávat různé výbušné zátarasy narychlo zřízené nepřátelskými prostředky pro minování na dálku.

V současné době je plánováno zasazení druhých sledů divizí a druhého sledu armády nejčastěji zrána, méně často v odpoledních hodinách k rozvíjení útoku v noci. Zasazování druhých sledů v průběhu noci se pro jeho složitost vyhýbáme. V důsledku zdokonalování technických prostředků pro noční boj je pravděpodobné, že na taktických stupních budeme od této zásady postupně upouštět. Tím dojde k částečnému zvýšení tempa boje, což se mů-

že zprostředkovaně projevit v požadavcích na vedení a zasazení druhého sledu armády. Zasazení druhého sledu armády v noci bude pravděpodobně i na konci 90. let výjimečné.

Další zvyšování dynamiky vývoje situace, vyjádřené i přechodem na kombinovaný pozemní a vzdušný boj, může mít za následek růst počtu opatření, k jejichž řešení je nutné zasazovat části volných sil na úkor uplatnění principu soustředění úsilí (odstraňování následků po úderech, ničení bojeschopných skupin nepřítelů na bocích a zejména v týlu, vystřídání částí prvního sledu, které ztratily bojeschopnost apod.). Současná disproporce mezi potřebou volných sil a jejich typickým složením se bude zhoršovat. To platí i o volných silách divizí prvního sledu armády. **Proto bude na stupni svazu stále častěji nutné vytvářet vedle druhého sledu i vševojskovou zálohu.**

Z rozboru historického vývoje úlohy druhého sledu armády a z tendencí v zabezpečování vojsk kvalitativně novou bojovou a ostatní vojenskou technikou vyplývá, že podmínky pro jeho vytváření a zasazování budou postupně měněny. V tomto směru lze rychlejší vývojový trend očekávat v první polovině devadesátých let. Přitom je pravděpodobné, že se nadále bude zvyšovat závislost mezi konkrétními způsoby použití druhých sledů na taktickém a operačním stupni a mezi činností druhého sledu armády a činností RVD, letectva a divizí prvního sledu.

V perspektivách a tendencích výstavby moderních armád se neprojevují opatření, která by do konce 90. let mohla způsobit kvalitativní změny úlohy volných sil armády. Proto myslím, že její druhý sled i nadále zůstane jedním z hlavních prostředků k uplatnění principu soustředění úsilí, jehož včasné a všestranné zabezpečení zasazení může zásadně změnit operační situaci.

ZABEZPEČENÍ ZASAZENÍ DRUHÝCH SLEDŮ

Zkušenosti z Velké vlastenecké války potvrzují, že k úspěšnému vedení útoku je nutné mít dostatek druhých sledů a záloh. Tyto zkušenosti neztratily na významu ani v současnosti, kdy rozhodující úkoly ničení plní jaderné zbraně a podstatně vzrostla účinnost konvenčních zbraní. Proto použití druhých sledů je důležitou součástí přípravy a vedení boje i operace a je mu věnována v přípravě velitelů, štábů i výcviku vojsk značná pozornost. Odrazem toho jsou i úkoly, uvedené v hlavních výcvikových dokumentech ČSLA na výcvikový rok.

Druhý sled je prvkem bojové nebo operační sestavy. Za útoku je určen především k narůstání úsilí na směru hlavního úderu nebo k jeho přenesení a rozvinutí útoku na novém směru, vystřídání vojsk prvního sledu, která ztratila bojeschopnost, ničení nepřítele, jenž vede protizteč (protiúder), udržení čar a objektů v průběhu boje (operace), ničení nepřátelských výsadek nebo zbytků sil v hloubce a na bocích sestavy vlastních vojsk. Na operačním stupni mohou být druhé sledy použity i k vytváření úderných uskupení a operační manévrovací skupiny. Na taktickém stupni (divize—pluk) je možné druhý sled využít jako základ k vytváření předstuněného, speciálního, obcházecího a přepadového odřadu, taktického vzdušného výsad-

ku (TVV) atd. Z uvedeného je patrné, jak rozmanité úkoly mohou druhé sledy plnit. Je proto snahou velitelů, aby je měli k dispozici při řešení hlavních úkolů boje (operace).

Ničení druhých sledů našich vojsk věnuje velení NATO značnou pozornost. Nejnebezpečnějšími prostředky jsou především jaderné zbraně, taktické letectvo a PTRS, které je mohou podstatně oslabit, narušit, popřípadě i zmařit jejich zasazení. Nová „operačně strategická koncepce“ k vedení války v Evropě vedle ničení vojsk prvního sledu zvýrazňuje také vedení boje s druhými operačními sledy a zálohami. Prostředkem k tomu jsou kromě jiného průzkumné a palebné systémy, vysoce přesné zbraně a nové způsoby boje.

Předpokladem použití druhých sledů je uchování jejich bojeschopnosti, vytvoření výhodných podmínek k zasazení a plnění bojového úkolu. K tomu je nutné uskutečnit řadu opatření, z nichž nejdůležitější jsou **jaderné a palebné ničení nepřítele, protivzdušná obrana, velení, stranickopolitická práce a všestranné zabezpečení.**

Zásadním způsobem ovlivní zasazení druhého sledu **jaderné a palebné ničení nepřítele**, které musí respektovat zvláštnosti při použití druhého sledu.

Jeho zasazení představuje jeden z operačních (taktických) úkolů, na zabezpečení

ní kterého se může organizovat jaderné a palebné ničení. Hlavním cílem je zničení nebo způsobení maximálních ztrát nepříteli, snížení bojového potenciálu, dosažení výhodného poměru sil ve prospěch druhého sledu a vytvoření předpokladů ke splnění úkolu. Snížení bojového potenciálu by mělo být takové, aby požadovaný poměr sil a prostředků zabezpečil splnění úkolu s pravděpodobností palebného ničení 0,8 až 0,9 (to jsou hodnoty pro směr hlavního úderu, kde především bude druhý sled zasazován). Dosažení těchto hodnot bude možné jen komplexním a co nejefektivnějším působením všech palebných sil a prostředků, to znamená raketového vojska, frontového a vojskového letectva, dělostřelectva, které působí ze zakrytých palebných postavení, prostředků pro přímou střelbu, palbou motostřeleckých (tankových) vojsk a jiných.

Neméně důležité bude i stanovení podílu jednotlivých druhů vojsk na objemu úkolů palebného ničení. Jak potvrzují zkušenosti ze cvičení, pro RVD to může být v závislosti na konkrétní situaci a především počtu zbraní a munice 50—55 %, letectvo 30 až 35 %, tanky, BVP, PTZ 10—15 %.

Jaderné a palebné ničení při zasazení druhého sledu k rozvíjení útoku je možné organizovat v souladu s konkrétní situací vlastních vojsk i nepříteli a také tempem útoku ve čtyřech obdobích jako palebné zabezpečení přesunu vojsk, palebná příprava zteče, palebná podpora zteče a palebný doprovod vojsk útočících v hloubce nepřátelské obrany.

Palebné zabezpečení přesunu vojsk je vhodné plánovat, ale podle situace se nemusí uskutečnit, zejména bude-li výchozí prostor ve vzdálenosti 20—25 km od linie fronty. V tomto případě je možné současně s vyváděním vojsk zahájit přímo palebnou přípravu zteče. Bude-li čára zasazení ve větší vzdálenosti (např. při zasazení druhého sledu vševojskové armády z prostoru rozmístění), nebude možné organizovat toto palebné zabezpečení po celou dobu přesunu, ale soustředí se jen na nejdůležitější nepřátelské prostředky.

Jaderné a palebné ničení při zasazení druhých sledů nebude jen jejich záležitostí, ale výrazněji se zvýší úloha toho stupně, který o zasazení rozhodl. Musí stanovit základní vševojskové i ostatní údaje pro plánování, organizaci, zabezpečení a řízení jaderného a palebného ničení. Stáb druhého sledu bude podrobně plánovat, konkrétně organizovat a především uskutečňovat ničení nepříteli.

K aktuálním požadavkům a tendencím, které jsou prosazovány i do jaderného a

palebného ničení při zasazení druhých sledů, patří:

- zvětšování hloubky ničení nepříteli a tím i vzrůstající možnost současného vyřazení většího množství jeho sil a prostředků; myslím, že tato tendence v souvislosti s novými možnostmi obchvatu ze vzduchu má charakter hlubokého (dalekého) palebného boje,

- upřesnění místa a úlohy průzkumných úderných i průzkumných a palebných systémů v jaderném a palebném ničení,

- stanovení norem pro ničení v souvislosti se zaváděním zdokonalených a moderních zbraní a vysoce účinné munice i nových prostředků nepříteli, na které budou vedeny údery,

- určení a zničení nejdůležitějších objektů, které mohou svým působením znatelně nebo narušit zasazení druhých sledů, např. místa velení a řízení zbraní, jaderné zbraně, průzkumné a palebné systémy, vysoce přesné i protitankové zbraně,

- dosažení překvapení ve způsobech palebného ničení a představení nepříteli v úderech a palbě,

- používání matematických metod, které umožňují objektivně stanovit ukazatele jaderného a palebného ničení.

V souvislosti s rozvojem taktiky a operačního umění dochází k přehodnocování obsahu a místa zabezpečení v činnosti vojsk, neboť o výsledku boje a operace nemusí rozhodovat jen množství a kvalita zbraní, bojové techniky a způsoby jejich použití, ale i zabezpečení jejich činnosti. O tom svědčí zkušenosti z lokálních válek, ve kterých zejména průzkum, REB, operativní maskování a podle konkrétní situace i další druhy všestranného zabezpečení zásadně ovlivnily průběh boje a mnohdy i celého konfliktu.

Na taktickém stupni pro divizi—pluk byl obsah všestranného zabezpečení boje jednoznačně vymezen Bojovým řádem pozemního vojska ČSLA, část 1. Nově je vymezena i úloha vševojskového velitele při organizaci všestranného zabezpečení.

Na operačním stupni je předpisem Oper-1-1 čl. 36 vymezena organizace zabezpečení bojové činnosti. Kromě toho se v poslední době používá i termín všestranné zabezpečení operace, který podle mého názoru lépe vystihuje stupeň velení, na němž se opatření uskutečňuje, ale i jeho rozsah a kvalitu. Ukazuje se však potřeba i na operačním stupni upřesnit rozsah a obsah všestranného zabezpečení i povinnosti velitelů a náčelníků ve vztahu k jeho organizaci a řízení.

Z úloh druhých sledů v boji (operaci) a významu všestranného zabezpečení je zapotřebí vycházet při jeho vymezení v za-

sazování druhých sledů. Je nutné chápat je jako součást jednotného systému opatření k všestrannému zabezpečení boje a operace, jehož cílem je zabránit nebo alespoň omezit možnosti nepřítele v působení na ně, vytvořit výhodné podmínky pro přesun, rozvinutí, zasazení a vedení boje. Při zasazení druhého sledu by měl být hlavní důraz zpravidla položen na organizaci průzkumu, maskování, OPZHN, REB, ženíjní zabezpečení, některá opatření speciálního technického a týlového zabezpečení.

V průběhu vedení boje a operace budou nejdůležitější opatření všestranného zabezpečení druhého sledu kontrolována a upřesňována; dojde-li k zásadní změně úkolu druhého sledu i zcela změněna. Zvláštností uvedeného zabezpečení druhých sledů je to, že v průběhu boje (operace) je uskutečňuje druhý sled především vlastními silami a prostředky s využitím těch opatření, která jsou vykonávána ve prospěch prvního sledu případně dalších prvků bojové (operační) sestavy. Naopak, před zasazením bude druhý sled tím prvkem bojové (operační) sestavy, na který se především tato opatření soustředí. Jejich rozsah bude záviset na stupni velení, jenž bude zasazovat druhý sled, na situaci vlastních vojsk, zejména druhého sledu, možnostech nepřítele v působení proti nim, celkovém stavu zabezpečení, geografických podmínkách, denní a roční době.

V souvislosti se zasazením druhého sledu jsou v rámci všestranného zabezpečení boje (operace) řešeny zpravidla tyto úkoly:

V průzkumu — získání údajů o nepřátelských prostředcích jaderného napadení, průzkumných a palebných systémech, letectvu, prostředcích REB, dělostřelectvu, které mohou působit na přesunující se druhý sled; charakteru, ženíjním budování, slabých a silných místech obrany nepřítele; systému zátarasů; rozmístění protitankových zbraní, přírodních i umělých překážkách na osách přesunu.

V OPZHN — opatření ochrany vojsk při přesunu; jejich varování o nebezpečí a použití ZHN nepřítelem, vedení vlastních jaderných úderů, zamoření terénu a ovzduší; úkoly k odstraňování následků použití nepřátelských ZHN.

V REB — která místa velení a jaké prostředky REB ničit; jaké radioelektronické, rádiové a radioreléové systémy (prostředky) rušit; opatření k radioelektronické ochraně vlastních systémů; opatření k boji s nepřátelským technickým průzkumem.

V maskování — (na taktickém stupni) opatření při přesunu a rozvinutí vojsk; klamání nepřítele o místu a době zasazení druhého sledu.

V ženíjním zabezpečení — úprava a údržba komunikací pro přesun druhého sledu; počty, místa, doba a způsoby zřízení průchodů v zátarasech; průzkum a ničení nepřátelských jaderných min; zřízení zátarasů k zabezpečení zasazení.

V chemickém zabezpečení — zjišťování parametrů jaderných úderů; vzdušný radiální průzkum pochodových os a prstů; pozemní radiální a chemický průzkum; speciální očista vojsk po použití jaderných a chemických zbraní; odmožňování a dezinfekce zamořených úseků komunikací; použití dýmu.

V topograficko-geodetickém zabezpečení — zásobení velitelů a štábů topografickými a speciálními mapami; vydání informačních dokumentů o změnách terénu; pokyny ke kontrole přesnosti topograficko-geodetického připojení.

V hydrometeorologickém zabezpečení — získání hydrologických a meteorologických údajů, údajů o průchodnosti terénu na osách a v prostoru zasazení, na vodních překážkách.

V zajištění — (na taktickém stupni) prostory, na které je nutné za přesunu a v průběhu boje zaměřit zvláštní pozornost; pochodové zajištění vojsk.

V oblasti speciálního technického zabezpečení — zajištění raketami a municí; příprava tanků, BVP, dělostřelectva a ostatních prostředků k bojovému použití.

V oblasti týlového zabezpečení — lhůty vytvoření a množství zásob materiálu; normy spotřeby zejména PHM a způsob jejich doplnění; poskytování zdravotnické pomoci, odsun raněných a nemocných.

V závislosti na konkrétní situaci může být obsah opatření i jiný. V praxi zřejmě budou hlavní úkoly všestranného zabezpečení včetně zasazení druhého sledu navrhovat příslušní odpovědní náčelníci. Úloha velitele spočívá v posouzení jejich účelnosti, oprávněnosti, ve schválení a určení úkolů vykonavatelům.

Povinnosti velitelů a náčelníků vycházejí z jejich všeobecných povinností v této oblasti, konkrétní situace, stavu zabezpečení a úkolu druhého sledu.

Velitel je povinen v rozhodnutí stanovit ... „hlavní otázky všestranného zabezpečení“, organizovat a upřesňovat je před zasazením druhého sledu a kontrolovat jejich uskutečnění. Tím se dosahuje těsného přimknutí těchto opatření k bojovým úkolům. Jednotlivá opatření bezprostředně organizují a řídí (na základě pokynů velitele) příslušní zástupci a náčelníci.

Náčelník štábu je rozhodujícím organizátorem bojového zabezpečení a slaďuje činnost zástupců, náčelníků druhých vojsk a služeb, kontroluje vykonávaná opatření;

zvláštní povinnosti má při organizování a řízení průzkumu.

Zástupci velitele pro výzbroj a týl jsou hlavními organizátory, kteří odpovídají za příslušné druhy zabezpečení a spolupodílejí se na organizaci dalších opatření.

Náčelníci druhů vojsk a služeb organizují a řídí příslušné druhy zabezpečení a sladují je s dalšími opatřeními, především s bojovou činností vojsk.

Štáb organizuje bojové a další druhy všestranného zabezpečení.

Hlavní tendencí ve všestranném zabezpečení, která se promítá i do zajištění zasazení druhých sledů, je nutnost úzkého spojování opatření s plněním bojových

úkolů. V tomto směru je potřebné zvyšovat úlohu vševojskového velitele, zejména při organizaci, řízení a kontrole všestranného zabezpečení i odpovědnost příslušných odborných náčelníků, kterým přísluší je bezprostředně řídit. Myslím, že v souvislosti se zaváděním nových zbraní, bojové techniky a hledání dalších způsobů boje se může měnit obsah i rozsah všestranného zabezpečení, přičemž poroste především úloha REB. Aktuálním úkolem je hledání možností jak využít všestranného zabezpečení k ochraně před vysoce přesnými zbraněmi i průzkumnými a palebnými systémy, před technickým průzkumem nepřitele.

Zasazení druhého sledu je komplex úkolů, které plní velitelé, štáby a vojska a každý z nich má svou důležitou úlohu. V článku jsem poukázal jen na dva dílčí problémy z této oblasti. Jaderné a palebné ničení nepřitele a všestranné zabezpečení, které jsou nedílnou součástí zasazení druhých sledů a mohou významně ovlivnit jeho úspěšnost. Vycházejí z celkového systému ničení nepřitele a všestranného zabezpečení boje (opérace), ale v souvislosti se zasazením druhých sledů mohou mít i specifické zvláštnosti.

K POUŽITÍ PŘEDSUNUTÝCH, PŘEPADOVÝCH A OBCHÁZECÍCH ODŘADŮ

Vznik nových rysů soudobého vševojského boje, jakými jsou vysoká vypětí, dynamičnost, manévrovost, použití různých způsobů vedení bojové činnosti na zemi i ve vzduchu, je v mnohém spojeno právě se zvýšením bojových a manévrovacích možností pozemních vojsk. Značný růst úderné síly tankových a motostřeleckých svazků, útvarů a jednotek současně zvyšuje i jejich samostatnost při plnění bojových úkolů. Proto i soudobý boj klade nové požadavky na uspořádání bojové sestavy, aby zabezpečovala rozhodné ničení nepřítele do celé hloubky bojového úkolu, rychlé využití výsledků jaderných úderů a palebného ničení nepřítele a nepřetržitě narůstání úderu v průběhu boje. To umožňuje ničit nepřítele do celé hloubky jeho bojové sestavy současně prudkými údery čelně, z boků, týlu i ze vzduchu, což se projevuje jako jediný mohutný úder ze všech směrů. Tímto způsobem poutáme nepřítele, rozdělujeme jeho úsilí a ztěžujeme manévrování jak do šířky, tak i do hloubky.

V článku chci poukázat na některé názory při řešení problematiky předsunutých, přepadových a obcházecích odřadů za útoku jako jednoho z prvků, který může rozhodujícím způsobem ovlivnit výsledek boje.

Předsunuté odřady

Nezbytnou součástí soudobého boje je uskutečnění takového manévru, jehož cílem bude rychlé proniknutí útvarů a svazků do hloubky obrany nepřítele. Jedním

z prostředků, které mohou tyto úkoly plnit, a to buď v součinnosti s taktickým vzdušným výsadkem (TVV), nebo samostatně, jsou předsunuté odřady (PO). Jejich použití předpokládáme na taktickém stupni u divize a pluku. Podle situace v průběhu vedení útočného boje může divize (pluk) vyslat předsunutý odřad v hodnotě zesíleného pluku (praporu).

Základním **předurčením** předsunutého odřadu je ovládnutí a udržení důležitých čar a zabezpečení boje hlavními silami při plnění stanovených úkolů.

Charakteristickým rysem činnosti předsunutého odřadu bude:

- manévr do hloubky obrany nepřítele na určeném směru,
- rychlé tempo postupu,
- obejití opěrných bodů a uzlů obrany na směru činnosti,
- nezavazování se do boje,
- ovládnutí stanovené čáry nebo prostoru v hloubce s využitím činnosti TVV, paleb dělostřelectva i úderů letectva,
- udržení této čáry (objektu) do příchodu hlavních sil.

Předsunutý odřad může být vytvářen předem, nebo v průběhu boje. Jestliže bude vytvářen předem, může plnit tyto **úkoly**:

- Působit před hlavními silami za přesunu na čáru zasazení, ovládnout a udržet ji do příchodu hlavních sil a tak zabezpečit jejich rozvinutí a zasazení. Bude to především v situaci, kdy půjde o zasazení druhého sledu armády (divize).

— Obdobný úkol může obdržet při činnosti ve střetném boji, kdy podstata jeho manévru bude spočívat v ovládnutí a udržení určené čáry a zabezpečení rozvinutí hlavních sil k vedení úderu do boku a týlu nepřátelského uskupení. Přitom zpravidla působí na putacím směru. V případě, že se nepříteli podařilo předstihnout PO v ovládnutí stanovené čáry, rozvine se a z chodu jej ničí prudkou ztečí.

— Při činnosti v OMS může mít PO za úkol zabezpečit zasazení hlavních sil OMS do sražení bez rozvinutí, tj. v pochodových nebo předbojových sestavách, působit před hlavními silami při vedení manévru v hloubce, zajistit jim postup a tím umožnit jejich pronikání do hloubky obrany ve vysokém tempu, ovládnout stanovenou čáru v operační hloubce v určeném čase.

— V případě násilného přechodu vodní překážky půjde o předstížení nepřítelů v jejím ovládnutí, zejména mostů, přepravišť a dalších výhodných úseků; po vyslání a odtržení od hlavních sil PO v rychlém tempu proniká na stanoveném směru, nezavazuje se do boje, překračuje buď samostatně, nebo v součinnosti s TVV vodní překážku z chodu, zmocňuje se protilehlého břehu a udrží jej do příchodu hlavních sil.

— Při rozvíjení útoku je jeho činnost v podstatě stejná, avšak místo vodní překážky půjde o zmocnění se určeného objektu nebo čáry a jejich udržení do příchodu hlavních sil. Častým jevem při rozvíjení útoku i pronásledování bude, podle mého názoru, vytváření PO ze sil prvního sledu, a to zejména těch, které mají největší úspěch.

— V pronásledování půjde o předstížení nepřítelů i dosažení důležitých čar, vyjít na cesty jeho odchodu a tím vytvoření podmínek k jeho obklíčení a zničení.

— Velitel předsunutého odřadu vytváří sestavu v závislosti na stanoveném úkolu, situaci i posílení. K zabezpečení své činnosti bude vysílat průzkum (pluk zpravidla PzS nebo SPZH, prapor BPZH, v jejich prospěch může působit i průzkum nadřazeného velitele), nezbytné zajištění (předvoj, ČPZ), za kterými budou teprve postupovat hlavní síly.

Předvojový prapor, který působí před hlavními silami, ničí nepřítelů na směru jejich postupu. Nedovoliuje mu proniknout k hlavním silám PO, zabezpečuje přesun a vytváří podmínky i pro jejich rozvinutí.

Tempo postupu PO je závislé na situaci, avšak podle mého názoru by mělo být v průměru 2–3krát vyšší než tempo postupu prvního sledu. Můžeme tedy předpokládat, že za útoku dosáhne v závislosti na

situaci 5–10 km.h⁻¹, při pronásledování a činnosti v OMS 10–15 km.h⁻¹.

Vzdálenost PO od hlavních sil bude závislá na hloubce úkolu, době jeho vyslání i dalších faktorech. Myslím, že je nelze jednoznačně stanovit, neboť bude v každé konkrétní situaci jiná. Některé údaje o vzdálenostech uvádím v tabulce.

Přepadové odřady

Soudobého boje (operace) se zúčastňuje stále větší počet sil a prostředků. Jejich rozmístění proto vyžaduje zvětšit i hloubku současného ničení sestavy nepřítelů zároveň s činností svazků a útvarů, které působí členě.

V dosavadní teorii i praxi se tato skutečnost odrazila v tom, že k ničení některých důležitých objektů rozmístěných v hloubce obrany nepřítelů jsou organizovány a vyčlenovány zvláštní prvky bojové sestavy. Tyto nazýváme přepadové odřady, někdy samostatné přepadové odřady (Všeob-R-1 čl. 222).

Přepadové odřady (samostatné přepadové odřady) jsou zvlášť vyčleněné prvky bojové sestavy předurčené k samostatnému plnění bojových úkolů, a to specifickou činností, která spočívá v ničení (ovládnutí) stanoveného objektu přepadem.

Mezi nejdůležitější objekty, které budou přepadové odřady ničit, patří prostředky jaderného napadení, místa velení, prostředky REB a PVO, letiště, sklady jaderné munice, vysoce přesné zbraně, průzkumné a palebné systémy i další objekty nepřítelů.

Přepadové odřady budou zpravidla vysílány:

— divizemi a útvary prvního sledu při vedení útočné činnosti v hodnotě zesíleného pluku, praporu,

— operačními manévrovacími skupinami v závislosti na jejich síle v hodnotě brigády, pluku, praporu, někdy i roty.

Při použití samostatných přepadových odřadů je nutné se vyhnout šablonovitému přístupu k této problematice a hledání jakési univerzální sestavy při ničení objektů. Zde je nutné vidět to, že příslušný velitel by měl pokaždé vytvářet pochodovou i bojovou sestavu odřadu v závislosti na situaci, konkrétních úkolech, posilových prostředcích, předpokládaném odporu nepřítelů, charakteru daného objektu, jeho obrany, ochrany, ženihoji vybudování, zátarasů apod.

Tyto základní skutečnosti musí vzít v úvahu jak velitel, který stanoví úkol odřadu, tak i velitel útvaru (jednotky), jenž je určen jako přepadový odřad.

Tabulka

Název odřadu	Stupeň, který jej vytváří	Síla	Posílení	V jaké činnosti [kdy se vysílá]	Vzdálenost od hlavních sil odtržení [manévr]
Předsunutý	divize	zesílený msp (tp)	1—2 dělostřelecké oddíly, ženijní jednotka	za útoku přesun na ČZ	podle situace až 70 km
				v OMS	25—30 km
	pluk	zesílený mspr (tpr)	dělostřelecký oddíl, ženijní jednotka, protiletadlová četa, u mspr — tanková rota	za útoku přesun na ČZ	podle situace až 40 km
				v OMS	15—20 km
Přepadový	divize	zesílený msp (tp)	1—2 dělostřelecké oddíly, ženijní jednotka, protiletadlová raketová baterie	za útoku	20—40 km
				v OMS	do 50 km
	pluk	zesílený mspr (tpr)	dělostřelecká baterie (oddíl), ženijní jednotka, protiletadlová četa	za útoku	15—20 km
				v OMS	do 30 km
Obcházecí	pluk	zesílený mspr	dělostřelecká baterie (oddíl) ¹⁾ , tanková rota ¹⁾ , ženijní jednotka, protiletadlová četa	za útoku	15 i více km
				v horách	(podle situace)
	prapor	zesílená rota	četa PTRS, družstvo S 2M	za útoku	
				v horách	do 10 km

Poznámka: ¹⁾ při činnosti na vozidlech

Pro lepší orientaci uvedu předpokládané složení samostatného přepadového odřadu, který je v hodnotě zesíleného praporu, a možné objekty ničení.

Při ničení skladu jaderné munice může mít skupinu:

- průzkumnou a odminovací (odtarasovací),
- údernou (hlavní síly),
- palebnou (tvoří organické i přidělené dělostřelectvo).

K zabezpečení přesunu ke stanovenému objektu bude vhodné vyčlenit nezbytné zajištění v závislosti na manévru od hlavních sil.

Ničí-li baterie Lance, může zahrnovat:

- skupinu zabezpečení (průzkum, zajištění),
- hlavní (úderné) síly,
- skupinu palebnou.

Při ovládnutí letiště, když bude odřad působit v rámci pluku, může mít:

- skupinu ovládnutí (zachycení), která je vytvořena z hlavních sil,
- jádro (VS, týl, záloha, organické dělostřelectvo).

Jestliže k obsazení velkého letiště bude z OMS vyčleněna brigáda nebo pluk, myslím, že je účelné, aby měl skupinu:

- zabezpečení (průzkum) — PzS pluku, zajištění — zpravidla předvojový prapor),
- ovládnutí (zachycení) — hlavní síly,
- palebnou — viastní a přidělené dělostřelectvo,
- jádro (VS, týl, zálohy).

Rozdíly ve složení samostatného přepadového odřadu budou nejen v názvech jednotlivých skupin, ale hlavně v jejich funkcích v závislosti na konkrétní situaci, úkolu i posílení. Někdy bude nutná i vzájemná kombinace jednotlivých skupin, nebo nebudou vůbec vytvářeny.

Základní způsob manévru odřadu může spočívat v skrytém a rychlém přesunu do prostoru určeného objektu, prudkém a nenadálém úderu z několika směrů, zničení nebo ovládnutí daného objektu a v návratu do sestavy vojsk nadřazeného stupně.

V závislosti na situaci může samostatný přepadový odřad ničit určený objekt celou sestavou, nebo jen částí sil. Důležitým požadavkem je jeho samostatnost, mobilnost i síla, což vyplývá především z předurčení k vedení vysoce manévrové činnosti v hloubce obrany nepřítele i v odtržení od hlavních sil. Možné posílení a vzdálenosti od hlavních sil — viz **tabulku**.

Obcházecí odřady

Značná členitost terénu, velké výškové rozdíly, skalnatá tvrdá půda, rozsáhlé le-

sy, omezený počet cest, náhlé změny počasí i stínící účinky hor a lesů, to je základní charakteristika horského a zalesněného terénu. Tyto specifické podmínky mají i zvláštní nároky na činnost vojsk, která zde působí.

Obrana v horách bude mít ohniskový charakter a mohou ji tvořit praporeční rajóny obrany a opěrné body rot rozmístěné především na výšinách. Mezery mezi nimi budou bráněny palbou dělostřelectva, protitankových prostředků a ženijními záta-rasy.

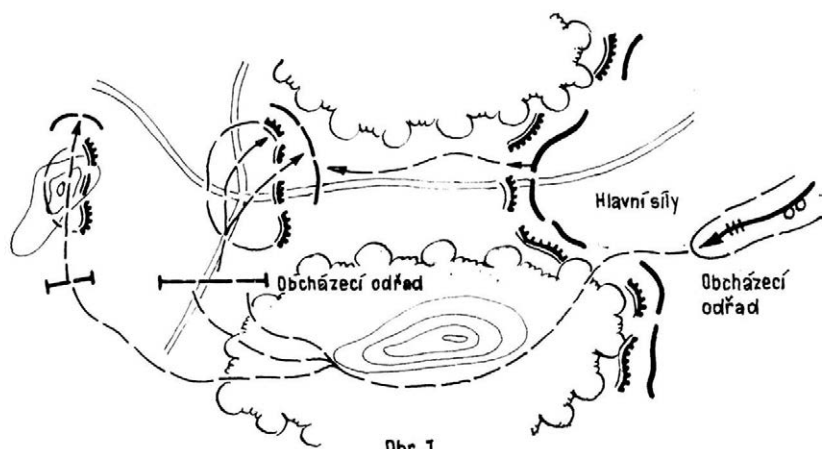
Zvláštnosti útoku v horách tkví v tom, že bude veden zpravidla podél cest, po svazích výšin, horských hřebtech i dalšími možnými směry, které jsou přístupné a vhodné pro tento druh boje. Jednotky, které útočí čelně, mohou k vyvrácení zaujaté obrany a jejímu prolomení do celé hloubky, zejména k ovládnutí důležitých objektů vyslat obcházecí odřady, jež jsou dočasně vytvářené prvky bojové sestavy. Jejich předurčení spočívá v obejít nepřítele a proniknutí skrytými mezerami a přístupy v horském a zalesněném terénu, vedení útoku z neočekávaného směru, zmocnění se výšin, ovládnutí a obsazení průsmyků a přechodů přes horské hřebeny s cílem usnadnit splnění úkolů vojskům, která útočí čelně — viz **obr. 1**.

Vzájemné spojení právě těchto dvou základních způsobů činnosti, tj. útok hlavních sil vedený čelně a proniknutí částí sil (obcházecími odřady) do boku a týlu nepřítele v obraně, lze považovat za hlavní způsob manévru v horách, který může spočívat ve využití členitosti terénu a mezer v obraně k vyjití do hloubky, nenadálém a překvapivém úderu z boků a týlů a zmocnění se stanovených objektů. Dalším úkolem může být přehrazení cest odchodu nepřítele a zabránění přísunu jeho záloh z hloubky.

Složení obcházecích odřadů je závislé na bojovém úkolu, charakteru činnosti i síle nepřítele a konkrétních podmínkách dané situace.

Do obcházecího odřadu zpravidla **vyčleňujeme zesílený motostřelecký prapor nebo rotu**. Podle mého názoru by k posilování prostředků měly patřit především silné přenosné palebné prostředky — PTRS, ruční PLRS, minomety i ženijní prostředky. Tuto otázku je zapotřebí důkladně promyslet, zejména bude-li obcházecí odřad plnit bojový úkol pěšky. V tomto případě je nutné podrobně připravit kalkulace času a tempa postupu které v závislosti na terénu a konkrétních podmínkách může činit průměrně 1—2 km · h⁻¹.

Jestliže dojde k prozrazení obcházecího odřadu, obklíčení, nebo boji se zálohami

Obr. 1

v hloubce obrany nepřítele, je možné počítat s dobou jeho činnosti obdobně jako u taktického vzdušného výsadku.

Za výhodných podmínek může působit odřad i na vozidlech, zejména BVP. V tomto případě budou i úkoly jednotky podstatně větší. Není vyloučena ani varianta, kdy obcházecí odřad zahájí bojovou činnost na vozidlech a vzhledem k situaci část stanoveného úkolu bude plnit pěšky.

V závislosti na tom, zda obcházecí odřad plní bojový úkol na vozidlech, nebo pěšky, bude spočívat i jeho posílení. Při činnosti na vozidlech může být prapor zesílen tankovou rotou, samohybným dělostřeleckým oddílem (baterií), protiletadlovou četou a ženijní jednotkou. Takto složený obcházecí odřad má velkou palebnou sílu, avšak jeho manévrovací možnosti, vzhledem k horskému a zalesněnému terénu, mohou být značně omezeny. Když vede boj pěšky, bude bojová hodnota praporu (roty) menší, avšak jednotka může plně využít i terénu, kterým by vozidla neprošla.

Z uvedeného vyplývá, že při určování úkolů a složení odřadu je nutné, aby příslušný velitel zvážil podmínky činnosti obcházecího odřadu a měl na paměti, že mnohdy bude důležitější utajená a překvapivá činnost menší jednotky, než silný odřad, o kterém nepřítel bude vědět a upoutá na sebe jeho pozornost (včetně letectva).

Velmi důležitým úkolem je vlastní zahájení činnosti tohoto dočasně vytvářeného prvku bojové sestavy, které by mělo spočívat v tom, že hlavní síly odřadu proniknou linií fronty bez boje. Přitom je zapo-

třebí jeho plné zabezpečení nadřazeným, který odřad vysílá, a vytvoření nezbytných podmínek.

Možnosti vyslání jednotlivých odřadů — viz **tabulku**.

V dosavadní teorii i praxi jsou pro činnost obcházecích odřadů vytvářeny průzkumné, zajišťovací, odtarasovací, úderné a podpůrné skupiny. Podle mého názoru je možné i u obcházecího odřadu volit názvy jednotlivých skupin, obdobně jako u přepadového odřadu, a to např.:

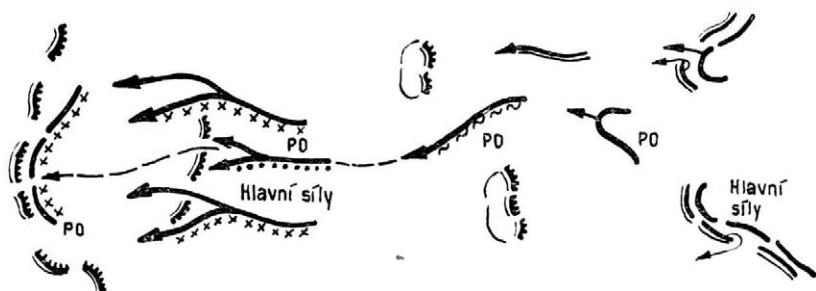
- **skupina (sled) zabezpečení** s průzkumnou (SPZH, PZH, BPZH), zajišťovací (msč-msr) a odtarasovací (ždr-žč) podskupinou,

- **úderná skupina (sled)**, kterou tvoří hlavní síly praporu (roty),

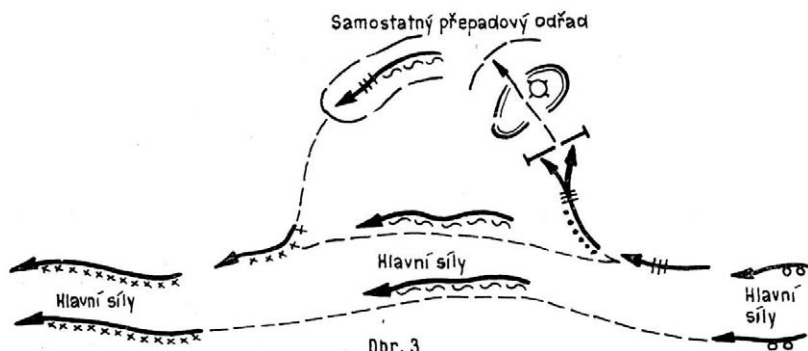
- **palebná skupina** jež je složena z organického i posilového dělostřelectva.

Určitá analogie mezi přepadovými a předsunutými odřady, která vyplývá především ze síly, složení a částečně i způsobu boje, vede někdy k nejasnostem v jejich celkové činnosti. Zásadní rozdíl bude kromě základních uvedených funkcí spočívat ve způsobu manévru samostatného přepadového odřadu, předsunutého odřadu a hlavních sil. Názorně je tato činnost uvedena na **obr. 2. a 3.** Samostatný přepadový odřad se po splnění úkolu vrací do bojové sestavy, zatímco hlavní síly divize (pluku) postupují za předsunutým odřadem a nakonec jej dostihnou.

Na druhé straně je nutné hledat společné rysy těchto prvků. Jde především o uchování bojeschopnosti k činnosti v operační, nebo taktické hloubce (podle předurčení).

Obr. 2

Obr. 3

Z toho vyplývá zabezpečení jejich zasazení do mezer v předbojových sestavách pod přikrytím hlavních sil (výjimku bude tvořit PO, který je vyslán k zabezpečení zasazení hlavních sil). Ve své činnosti v hloubce obcházejí opěrné body nepřítele, nezavazují se do bojů a z chodu ovládají a ničí stanovené objekty.

Při určování úkolů společně všem stanovíme posilové prostředky, bojový úkol, lhůty jeho splnění, směr činnosti a způ-

sob podpory. (Samostatnému přepadovému odřadu, vzhledem k tomu, že působí odděleně od hlavních sil, navíc uvedeme dobu spojení s nimi po splnění úkolu.)

Jsem toho názoru, že jejich sestava bude mít zpravidla skupinu (sledy) zabezpečení (průzkum, zajištění), hlavní (úderné) síly, palěbnou skupinu (v závislosti na síle odřadu) a ostatní skupiny vytvářené podle specifiky plněného úkolu.

Z rozboru činnosti těchto odřadů vyplývá, že je nutné v závislosti na konkrétní situaci hledat jejich místo a úlohu při vedení útočné činnosti a používat je vždy, kdy se k tomu vyskytnou vhodné podmínky.

Je zapotřebí, aby velitelé a štáby pochopili nejen obecné rysy a zásady činnosti uvedených odřadů, ale zvládli i jejich použití v soudobých podmínkách a znali specifiky činnosti každého prvku. To vyžaduje vyloučit šablonovitý přístup a vyvarovat se jejich zasazování za každou cenu.

Podmínky soudobého boje vyžadují tvůrčí přístup ke zvládnutí těchto efektivních prvků vedení vysoce manévrové činnosti v hloubce obrany nepřítele a zároveň nutnost jejich plného prosazení do praxe.

K POUŽITÍ DĚLOSTŘELECTVA

V soudobých podmínkách dochází v raketovém vojsku a dělostřelectvu k přehodnocování způsobů plnění některých jeho úkolů. Je to dáno především **vývojem nových kvalitativnějších zbraňových systémů**, z toho plynoucími novými názory na vedení ozbrojeného zápasu a změnami ve vedení vševojskového boje a operace. V plném rozsahu platí tedy závislost, že čím dokonalejší zbraně jsou hromadně zaváděny do vojsk (čím více se jedna generace zbraní kvalitativně odlišuje od další), tím hlubší a různorodější je jejich vliv na charakter boje.

Nové moderní palebné komplety se vyznačují zvyšováním přesnosti zásahu cíle, dálky i rychlosti střelby, účinku střeliv a jsou vybaveny automatizovanými systémy řízení. To vše má vliv na značný růst jejich bojových možností, neboť cíl může být nejen v krátké době zjištěn, ale i s vysokou pravděpodobností zničen. Tyto skutečnosti pak umožní i při menší potřebě času, sil a prostředků řešit rostoucí objem palebných úkolů.

V současnosti a zvláště v blízké budoucnosti se bude nutně svým způsobem měnit i význam jednotlivých základních prvků bojové činnosti, tj. úderu, palby a manévru právě ve prospěch palby, jejíž význam ještě více vzroste.

S přihlédnutím k charakteristikám nových zbraňových systémů a jimi vyvolaných změn bude zřejmě zapotřebí přehodnotit i řadu otázek bojového použití dělostřelectva.

Jedním z takových problémů je **soustřeďování sil a prostředků** v útoku i v obraně.

Jestliže budou použity zbraně s velkou přesností, dostřelem i účinností, jeví se nutné zvážit, zda je účelné a výhodné vytvářet dosavadní požadované hustoty dělostřelectva při plnění různých operačních úkolů, neboť soustředění velkého množství dělostřelectva (byť krátkodobě) na menší ploše, jako např. při průlomu, bude pro ně znamenat stálou úhrozu ztráty jeho bojeschopnosti. Tedy jinak řečeno, nebudou výhodnější v tomto případě nahradit množství jakostí a dosáhnout takto zejména v rozhodujících časových obdobích a na nejdůležitějších směrech kvalitativní převahy místo kvantitativní (vyjádřené hustotou prostředků na kilometr fronty). To pak ve svém důsledku mimo jiné bude znamenat i nutnost přehodnocení mnohdy vžitých šablon při rozdělování prostředků a neúčinnější prostředky soustředit tam, kde nám jde o získání potřebné převahy.

Důležitou úlohu v dané situaci bude mít **poměr mezi manévrem pohybem a manévrem palbou**. Se zvětšením dostřelu bude možné na důležité směry mnohem více uskutečňovat jen manévry palbou a nebude nutné přesunovat prostředky do omezeného prostoru (tedy vykonávat manévry pohybem). Manévry pohybem bude mimo jiné podstatně více sloužit jako prostředek uchování bojeschopnosti dělostřelectva. Tedy co palba vedená vlastními prostředky, to vzhledem k vysoce výkonným prostředkům průzkumu a přesným zbráním nepřitele nutnost změny prostoru.

Budou však pro tyto časté prostorové změny možnosti? Podle mého názoru by měly být. Vycházím jednak z toho, že

soustředování prostředků by mohlo být omezeno a dále z toho, že při podstatně vyšší účinnosti a přesnosti munice bude možné přejít (kromě dosud tradičních způsobů vedení palby skupinami a oddíly) k plnění úkolů i bateriemi, četami či dokonce jednotlivými děly.

V dalším se ještě podrobněji zmíním o některých aspektech manévru palbou a pohybem. Předpokládáme-li, že dostřel nových dělostřeleckých zbraňových systémů může být kolem 30 km, pak je možné za bezpečit při manévru palbou (se soudobou municí) rozmístění potřebného množství dělostřelectva, např. za průlomů, na podstatně větší ploše.

Vyděme-li z průměrné normy potřeby 120 hlavních na 1 km, dostřelu soudobého dělostřelectva (15–20 km) a nutnosti umlčovat nepřítele do hloubky brigádních záloh, znamená to tedy umístit při průlomů v armádě (8 km) na ploše zhruba 75 km² (hloubka prostoru palebných postavení 5 kilometrů, šířka 15 km) asi 50 dělostřeleckých oddílů (z uvedené plochy nelze vždy veškerý terén obvykle využít), vychází pak na jeden oddíl maximálně 1,5 km². Jestliže ponecháme stejné podmínky mimo dostřelu, který bude přibližně 30 km, pak můžeme hloubku prostoru palebných postavení zvětšit asi na 7 km a šířku nejméně na 30 km. Plocha rozmístění dělostřelectva se pak zvětší zhruba na 200 km², což při stejném počtu oddílů znamená na jeden asi 4 km². To samozřejmě vytváří podstatně jiné prostorové možnosti k manévru pohybem ihned po palbě. Při zvýšeném účinku munice a tím snížení počtu použitého dělostřelectva budou tyto relace ještě podstatně výhodnější.

Rozoberme otázku **manévru pohybem po uskutečněné palbě** ještě z jiného pohledu. Vyděme přitom ze dvou předpokladů:

— nepřítel může zjistit činnost našeho dělostřelectva do celé hloubky jeho rozmístění,

— propočty, s přihlédnutím ke známým možnostem současných a zvláště budoucích průzkumných, přenosových a palebných prostředků nepřítele, prokazují, že každá stíhající jednotka může počítat jen s několika minutami do odvetné palby nepřítele (kolem 10 minut).

Průměrná doba palby dělostřeleckého oddílu 152mm SHKH na běžné cíle může trvat současným střelivem kolem 3–8 minut, opuštění palebného postavení do 6 minut, tedy celkem pobyt v palebném postavení po zahájení palby 9–14 minut. To znamená, že ihned po skončení palby by měly jednotlivé baterie oddílů změnit palebné postavení, nemají-li být zasaženy odvetnou palbou nepřítele. O jak velký ma-

névr jde? Přesné údaje o skutečných způsobech posílování našich baterií nepřitelem nejsou známy. Z dostupných pramenů jsem dospěl k závěru, že při použití dosud známých druhů střeliva nepřítele je bezpečná vzdálenost od možného prostoru posílování nepřítelem asi 700–800 m; na tuto vzdálenost je minimálně zapotřebí provést manévry uvedenými bateriemi. Pro názornost uvedu ještě propočty doby pohotovosti po manévru pro oddíl samohybného dělostřelectva:

— opuštění palebného postavení	6 minut,
— přesun	2 minuty,
— rozvinutí do bojové sestavy v připraveném prostoru	8 minut,

Celkem 16 minut.

Tento čas může být limitující pro rozhodnutí o manévru mezi jednotlivými případy. Samozřejmě pro jiné zbraňové komplety bude tento čas různý. V případech, kdy ženíjní vybudován je omezeno či zahájení palby není limitováno strukturou palebné činnosti, je žádoucí uskutečnit manévry vždy.

Dané časové proporce nás nutí maximálně zkrátit dobu palby na jednotlivé cíle, což se současným střelivem lze jen použitím více oddílů, abychom dosáhli požadované hustoty palby dříve než je možná odvetná palba nepřítele. I zde platí zásada, že čím rychleji dopravíme požadované množství munice na cíl, tím více zvýšíme životnost vlastního dělostřelectva.

Možnosti průzkumných prostředků, vysoce přesné zbraně a zvětšený dostřel kompletů nepřítele nás nutí zamyslet se nad další otázkou, a to **vyváděním dělostřelectva do palebných postavení před zahájením palebné činnosti**.

V současnosti je dělostřelectva většinou vyváděno do palebných postavení (např. k vedení palebné přípravy) v noci před jejich zahájením. To znamená, že dělostřelecké oddíly jsou až několik hodin v zaujatých palebných postaveních v dosahu průzkumných a palebných systémů nepřítele a pochopitelně tento stav není žádoucí.

Převaha samohybného dělostřelectva, včetně raketometů, u tankových a motostřeleckých divizí umožňuje za útoku ponechat jeho rozhodující část ve výchozím prostoru mimo dosah většiny průzkumných prostředků a dostřel dělostřelectva nepřítele, tj. ve vzdálenosti 25–30 km od čáry dotyku a teprve se zahájením postupu hlavních sil z tohoto prostoru (nebo krátce před tím podle konkrétní situace) začít jeho vyvádění po několika osách tak, aby

ihned po zaujetí palebného postavení mohlo vést palbu na předurčené cíle.

Tento způsob vyvedení se nebude samozřejmě týkat dělostřelectva, které vede palby v rámci palebného zabezpečení přesunu vojsk nebo je podřízeno veliteli předsunutého odřadu apod.

Z uvedeného způsobu vyvedení dělostřelectva do palebných postavení vyplývá i jeho pořadí. Nejdřív bude nutné, aby zahájilo přesun do palebných postavení to dělostřelectvo, které vede palebné zabezpečení přesunu vojsk (obvykle armádní dělostřelecká a raketometná skupina s průzkumnými a palebnými komplety, vytvořenými v jejich sestavách) nebo posiluje předsunuté odřady. V dalším hlavní (záložní) palebná postavení zaujme ostatní dělostřelectvo, začleněné do divizních či plukovních dělostřeleckých skupin. Samozřejmě velitelské a průzkumné orgány i rekonoskační skupiny musí být vyvedeny mnohem dříve.

V souvislosti s touto otázkou se zmíním ještě o **vyvedení dělostřelectva k zmaření nepřátelské protipřipravy a volbě bojových sestav.**

V polním řádu armády NSR i USA je uvedeno, že zjistí-li se neklamně příznaky příprav protivníka k útoku, provádí se ve vhodnou dobu jaderná, dělostřelecká a letecká protipřiprava. Za tohoto předpokladu bude zřejmě potřebné vést palebný přepad na nepřátelské baterie ke zmaření protipřipravy.

Když bereme v úvahu, že nepřítel alespoň povšechně zná způsob i možnou strukturu naší palebné činnosti při útoku (průlomu), pak „vhodná doba“ k jeho protipřipravě může být (potvrzují to i zkušenosti z jeho cvičení) asi 30–60 minut před předpokládaným zahájením naší palebné činnosti, tedy v době, kdy vlastní dělostřelectvo již zaujalo bojovou sestavu k palebnému zabezpečení vojsk, eventuálně částečně i vedení palebné přípravy zteče.

Chceme-li tedy zmařit protipřipravy nepřítele, musíme zahájit palbu na jeho prostředky nejpozději kolem Č — 130 až 160 (za předpokladu zahájení palebného zabezpečení přesunu našich vojsk kolem Č — 100). K plnění tohoto úkolu bude zřejmě nejvhodnější využít (mimo dělostřelectva v dotyku) také dělostřelectvo vyvedené k palebnému zabezpečení přesunu vojsk. To znamená, že uvedené dělostřelectvo je zapotřebí vyvést do bojové sestavy dříve, než by tomu bylo u palebného zabezpečení přesunu. Systém jeho vyvedení bude vhodné organizovat i v tomto případě přes výchozí prostory. Vyděleli z toho, že budou ve vzdálenosti 25

kilometrů od předního okraje a k palbě musí být toto dělostřelectvo připraveno nejpozději v Č — 160, pak přesun z výchozích prostorů by měl být zahájen asi v Č — 260 (doba pro přesun 60 min, rozvinutí do bojové sestavy v připraveném prostoru do 10 min, záloha času 30 min).

Bude-li opatření k zmaření protipřipravy uskutečněno, zdaleka to ovšem neznamená, že umlčíme nebo zničíme většinu dělostřelectva nepřítele, protože jak potvrzuji zkušenosti z Velké vlastenecké války i lokálních válek, průzkum většinou zjistil do 50 % nepřátelských baterií a z tohoto počtu bylo umlčeno opět asi do 50 %. Z toho vyplývá, že bude postižena asi 1/4 i méně nepřátelských baterií, což zdaleka nestačí k vybojování palebné převahy. K dosažení tohoto cíle je nutné dělostřelectvo intenzivně ničit (umlčovat) i v dalších obdobích.

Také otázka **volby bojových sestav** dělostřelectva bude muset být vzhledem k uvedeným faktorům přehodnocena. Domnívám se, že zvláště v pohyblivých fázích boje, kdy možnosti ženijního budování jsou omezené, je zapotřebí více využívat ochranných vlastností terénu i staveb v něm vybudovaných. Podle mého názoru bude proto zřejmě nutné upustit od dosavadních zvyklostí volit palebná postavení zvláště v otevřeném terénu a více sestavu přimknout k osadám, umístit ji do strží, úžlabin, roklí, ale i v lese (minomety, houfnice) s možností včasného výjezdu v případě vzniku požáru. Např. vhodně volená rokle nejen umožňuje lepší maskování sestavy, ale částečně vylučuje i různé nepříznivé účinky, které mohou vzniknout po úderech jaderné či vysoce účinné konvenční munice. Rovněž lineární sestavy baterií zřejmě doznají, po zavedení potřebných navigačních a automatizovaných prostředků, změny z hlediska jejich rozčlenění.

Při zvýšení přesnosti zásahu cíle, ale i ničivých účinků munice bude, podle mého názoru, vhodné přijmout i další opatření. Nerozdělovat všechno posilové dělostřelectvo, jak to děláme dosud, ale část ponechat mimo bojovou činnost v **záloze** např. velitelé armády, ze které pak doplňovat dělostřelectvo, zničené působením nepřítele na rozhodujících směrech útočné (obraně) operace. Snížení počtu hlavních útvarů prvního sledu o tuto zálohu, by mělo být vyrovnáno jejich podstatně vyšší kvalitou.

K zásadním změnám může dojít i v **organizaci a provádění palebného ničení nepřítele.** (Budu se zabývat některými otázkami palebného ničení v útočné operaci.)

V první řadě by zřejmě bylo vhodné přehodnotit význam jednotlivých období činnosti dělostřelectva. Vzhledem k některým novým názorům na vedení operace bude pravděpodobně zvyrazněno období palebného zabezpečení přesunu vojsk, jak z hlediska jeho délky trvání, tak i obsahu plněných úkolů. Můžeme předpokládat, že boj bude často ovlivněn již úspěšností jeho vedení na přístupech k čáře dotyku (přednímu okraji). To může mít za následek, že uvedené období bude zahajováno dříve, aby postihovalo nepřítele ve větší hloubce. Je možné, že vzhledem k tomu také objem plněných úkolů podstatně vzroste, neboť mimo palebných prostředků, letectva, PVO, míst velení a průzkumných prostředků budou umlčovány i prvky průzkumných a palebných systémů, druhé sledy a zálohy nepřítele a další objekty. To si vyžadá zapojit do této činnosti větší množství dělostřelectva než dosud.

Účinnost nových druhů konvenční munice je z hlediska efektivity blízká jaderným zbraním malé mohutnosti. Připočteme-li k tomu podstatně výkonnější průzkum i zvýšenou přesnost, pak při používání tohoto střeliva mohou být při soustředění palby potřebného množství prostředků vytvářeny doslova **prostory úplného zničení** (bezmlá úplného) živé síly, obrněné (neobrněné) bojové techniky, která je buď v okopech, nebo na volném terénu.

To by mělo najít svůj odraz v délce i struktuře **palebné přípravy zteče**. Při zvýšeném dostřelu, rychlosti střelby, ničivých účincích a přesnosti munice, podle mého názoru, může být palebná příprava zteče kratší, složená maximálně ze 2—3 palebných přepadů. Limitující pro její délku pak bude zpravidla doba, která je nutná pro přesun vojsk z čáry rozvíjení do praporečnických proudů po dosažení čáry přechodu ke zteči. Tato může být při použití nových druhů techniky tankových a motoristických jednotek kratší. Výjimkou bude stanovení délky palebné přípravy zteče podle povoleného režimu palby.

Uvedené údaje ovlivní řešení další otázky. Když skutečně takovou palebnou přípravu zteče, je nutné organizovat znovu na tyto prostory **palebnou podporu zteče**, a to metodami, které dosud používáme (pohyblivé palebné pásmo, jednoduchý či dvojitý palebný val). Domnívám se, že palebná podpora zteče v daném případě nebude vyžadovat palby s plošným pokrýváním prostoru a vysokou hustotou střel na hektar, ale že naprosto postačí umlčet zbylé odpory, před útočícími vojsky jednoduchým postupným soustředěním palby dokonce jen soustředěnou palbou na ur-

čené objekty. Za těchto podmínek tedy v určitém smyslu může splývat palebná podpora zteče s dalším obdobím, tj. palebným doprovodem vojsk útočících v hloubce nepřátelské obrany.

Prostory úplného zničení budou vyvířet podmínky pro vedení aktivnější a dynamičtější bojové činnosti vojsk, která mohou v krátkých časových lhůtách úspěšně překonávat na široké frontě mezilehlé čáry obrany nebo vodní překážky, rozhodně rozvíjet útok na směrech do značné hloubky s využitím různých druhů manévru.

To se zřejmě odrazí i ve způsobu **palebného doprovodu vojsk** útočících v hloubce nepřátelské obrany. Na jedné straně uvedený způsob boje vyžaduje více přimknout dělostřelecké jednotky (skupiny) k bojovým sestavám vševojskových útvarů (tedy decentralizovat velení), na druhé straně, vzhledem k většímu dostřelu dělostřelectva a ničivým účinkům nové munice, vznikne otázka, zda nižší velitelé ve své pravomoci (svým rozhodnutím) mohou takové vysoce účinné prostředky použít. Bude tedy zřejmě nutné tyto otázky v každém jednotlivém případě zvážit, neukvapovat se v předělování prostředků, ale naopak na základě ujasnění úkolu a zhodnocení situace opět vytvářet vševojskovým velitelům takové podmínky, které by jim umožnily stanovené úkoly úspěšně splnit.

V souvislosti s tím vyvstává další důležitý problém, daný vlastnostmi zbraňových systémů. Vytváří se předpoklady k efektivnímu ničení objektů nepřítele v **podstatně větší hloubce**, tedy takových vševojskových prvků sestavy nepřítele, které jsou teprve připravovány k vlastnímu boji, a rovněž takových prvků sestavy, na které dělostřelectvo dříve nemohlo působit. Tedy daleka nebude ničit jen cíle (jak tomu dosud z větší části bylo), které jsou v bezprostředním dotyku nebo v nejbližší hloubce (v zájmu činnosti jednotek prvních sledů), ale přenesse palbu do mnohem větší hloubky, tj. na objekty, které musely být dříve ničeny jinými prostředky, např. letectvem, raketami s konvenční náplní apod.

Velký význam bude mít souboj mezi palebnými prostředky vlastních vojsk a nepřítelů. Kdo dříve zjistí protivníka a předejde ho v zahájení palby, získá čas a tím i možnost udržet palebnou převahu, čímž vytváří předpoklady k vedení úderů a uskutečnění manévru vševojskovými jednotkami. Půjde tedy doslova o „**palebný boj**“ a nové pojetí významu palby. K jeho úspěšnému vedení bude nutné koordinovaně spojovat činnost dělostřelectva, zvláště s velkým dostřelem, s ostatními prostřed-

ky ničení (raketami s konvenční náplní, letectvem, bojovými vrtulníky apod.) Tento boj je zapotřebí vést nepřetržitě a stejně intenzivně v průběhu všech období bojové činnosti. Zkušenosti z lokálních válek svědčí o tom, že jej vyhrával ten, kdo lépe organizoval průzkum nepřítele, dovedl ho přelstít ve způsobech činnosti, rychleji a účinněji vedl palebný úder, organizoval manévry prostředky a kdo dosáhl zničení cíle doslova „prvním výstřelem“.

Do popředí vystupuje otázka vytvoření takového vlastního palebného systému, který bude schopen uvedených požadavky realizovat, tj. **získat převahu nad palebným systémem nepřítele.**

Potřebné účinnosti palby je možné v tomto případě dosáhnout, bude-li palba vedena prakticky „čas na čas“, což znamená maximálně zkrátit dobu od zjištění cíle do zahájení palby na něj. K tomu účelu je zapotřebí vhodné sjednotit prostředky průzkumu, velení a ničení, aby ztrátové časy při realizaci palby byly minimální.

Myslím, že v současné a blízké budoucnosti může být tato otázka řešena vytvářením průzkumných a palebných kompletů v rámci dělostřeleckých skupin (ADS, ARMS, DDS). Velitel průzkumného palebného kompletu bude centralizovaně organizovat (vyčleněnými silami a prostředky průzkumu) zjištění údajů o předurčených cílech, soustředěně vyhodnocovat získané průzkumné údaje a vydávat povely k vedení paleb oddílům, které jsou v tomto kompletu.

Porovnejme efektivnost palby v současnosti:

- pobyt nepřátelské samohybné baterie od zahájení palby (prozrazení se) do jejího ukončení a opuštění palebného postavení při střelbě konvenční municí může trvat 5–6 minut; když bude zjištěna již při jejím rozvinování, prodlouží se doba na 9–10 minut,

- v souladu s danými normami může oddíl 152mm SHK zahájit účinnou střelbu za 10 minut a tato současným střelivem může trvat 3–8 minut, celkem tedy 13–18 minut.

Z toho vyplývá, že v současných podmínkách není řešení plně uspokojivé a že efektivnost palby nemusí být dostačující.

Po vybavení oddílů (zařazených do průzkumného palebného kompletu) automatizovanými systémy řízení palby bude její efektivnost plně zabezpečující:

- údaje o nepřátelské baterii budou shodné,

- časy od zjištění cíle do zahájení účinné střelby se budou pohybovat mezi 3–4 minutami, vlastní účinná střelba sou-

časným střelivem může trvat 3–8 minut, celkem tedy 6–12 minut.

To potvrzuje, že perspektivní je jedině automatizovaný systém řízení palby, který vychází od průzkumných prostředků, přes velení oddílů a baterie (shromažďování a rozbor průzkumných údajů, volba způsobu vedení palby) až po palebná postavení (výpočet prvků střelby, sledování průběhu palby) a končí u jednotlivých palebných prostředků (na displeji). V tomto případě do popředí vystupuje požadavek přímého spojení mezi orgány průzkumu, velitelem kompletu a palebnými vykonavateli, a to s pomocí automatizovaných prostředků přenosu informací a s vhodným zařazením výpočetní techniky.

Zabezpečením většiny jednotek potřebnými moderními průzkumnými a dalšími prostředky automatizace a výpočetní techniky nebude vytváření průzkumných palebných kompletů nutné, neboť do boje o vybojování palebné převahy bude možné účinně zapojit většinu vhodného dělostřelectva.

S přenesením palebných úderů do podstatně větší hloubky vzniká další otázka. **Palebným úderem** budou nejen vyřazovány dané objekty nepřítele, ale musíme je plně využít i pro aktivní činnost vlastních vojsk. Toho můžeme dosáhnout, v souladu s ustanoveními Bojového řádu pozemního vojska, vysazováním různých druhů vzdušných výsadků, aktivní činnosti předsmuných, přepadových nebo obcházejících odřadů, které pronikají přes prostory úplného zničení či mezerami v sestavě nepřítele? do hloubky s cílem nedovolit nepříteli obnovit bojeschopnost, narušit palebný systém napadených jednotek, oddělit první sledy od druhých apod. K dosažení tohoto cíle je nutné důsledně organizovat součinnost mezi veliteli, kteří řídí činnost uvedených jednotek a příslušnými náčelníky raketového vojska a dělostřelectva.

Myslím, že otázka činnosti dělostřelectva při vysazení taktických vzdušných výsadků a podpoře předsmuných odřadů je dostatečně rozpracována, méně již při **podpoře činnosti přepadových a obcházejících odřadů.**

Vzhledem k tomu, že přepadový odřad bude ve většině případů vést bojovou činnost mimo dostřel dělostřelectva hlavních sil, je zapotřebí začlenit do jeho sestavy tolik dělostřelectva, aby mu zabezpečilo potřebnou taktickou a palebnou samostatnost. Půjde především o samohybné dělostřelectvo a protitankové řízené střely. Před jeho zasazením příslušný náčelník RVD upřesní složení dělostřelectva, které je odřadu přiděleno, organizuje jeho převzetí na určených místech, doplnění muni-

cí a předběžně určuje způsob jeho použití. Jakmile se přepadový odřad přiblíží ke stanoveným objektům, dělostřelectvo (obvykle z chodu) je rozvinováno do bojové sestavy a palebným přepadem zabezpečuje zteč jednotek odřadu a podporuje svou palbou jeho další činnost. Je-li jako přepadový odřad vyčleněn motostřelecký (tankový) pluk, může mu být přidělen oddíl 152mm SHKH z dělostřeleckého pluku divize a baterie protitankových řízených střel z protitankového oddílu divize. Je-li v síle motostřeleckého (tankového) praporu, může být posílen samohybným oddílem motostřeleckého pluku a částí baterie protitankových řízených střel. Vzhledem k způsobu bojové činnosti obcházejícího odřadu, který je v síle praporu, bude vhodné posílit jej samohybným oddílem motostřeleckého pluku (baterií), je-li v síle roty pak praporemni minomety a vždy vytvořit podmínky pro jeho stálou podporu palbou dělostřelectva hlavních sil nebo předsunutého odřadu.

V současných podmínkách, při rozpracování koncepce vzdušného a pozemního boje, mají u nepřítelů důležitou úlohu bitevní vrtulníky, jako prostředek se značným rozsahem činnosti, potřebnou manévrovostí, velkou pravděpodobností ničení cílů a efektivností palebných prostředků. Domníváme se, že bude zapotřebí, aby se dělostřelectvo více zabývalo otázkami **ničení vrtulníků** nepřítelů. Jsou zde zvláště dvě možnosti boje s nimi.

První možností je jejich ničení ve vyčkávacím prostoru, který bývá od předního okraje ve vzdálenosti 6–10 km za útoku a 8–12 km v obraně. Vrtulníky jsou rozmístěny na zemi a jsou vhodným cílem pro hromadnou nebo soustředěnou palbu.

Další možností je plánování a vedení vzdušné nepohyblivé přehradné palby, vytvořené na jedné nebo současně na několika čarách. Vzdušnou nepohyblivou přehradnou palbu lze zabezpečit vzdušnými výbuchy s časovacím zapalovačem. Její příprava může být organizována na několika předpokládaných směrech činnosti vrtulníků v hloubce mezi vyčkávacím prostorem a výchozími postaveními pro zteč, tedy asi 6–8 km od předního okraje. K dosažení patřičného účinku musí však být přehradná palba pozorována a měla

by být zahájena na povel či signál v době přiletu vrtulníků do připraveného pásma rozprasků a ukončena po průletu tímto pásmem.

Ještě několik názorů na **ničení radioelektronických, optoelektronických** a jiných podobných prostředků. Jak potvrzují zkušenosti z lokálních válek i cvičení, uvedené prostředky plní nejen zabezpečovací funkci při velení vojskům a zbraním, ale staly se mohutným prostředkem přímého působení na nepřítel. S úspěchem v boji nelze počítat bez získání převahy i v éteru. Proto ničení těchto prostředků patří k prvořadým palebným úkolům dělostřelectva.

Rozhodující v tomto smyslu zřejmě bude palebný úder dělostřelectva v rámci soustředěného, časově omezeného „radioelektronického úderu“ vlastních sil a prostředků k ničení, umlčování a rušení hlavních systémů nepřítel, vedený s cílem dezorganizovat činnost prvků velení vojskům a řízení zbraňových kompletů. Ničení je vhodné zahájit současně s rušením. Nej důležitějšími objekty ničení (umlčování) dělostřeleckou palbou budou, pokud jsou v jeho dosahu, cíle prvního pořadí, tj.:

— velitelská stanoviště a předsunutá velitelská stanoviště armádních sborů, divizí a brigád,

— střediska řízení a navedení taktického letectva, systémy řízení a uvědomování prostředků protivzdušné obrany, místa velení a střediska řízení palby raketových a dělostřeleckých jednotek, zjištěné prostředky radioelektronického boje,

— hlavní prvky velení průzkumných a palebných systémů.

Činnost dělostřelectva při ničení (umlčování) těchto prostředků nebude omezena jen na toto období, ale bude probíhat průběžně tak, jak budou zjišťovány.

Uvedl jsem některé názory na použití dělostřelectva v současnosti a blízké budoucnosti, s důrazem na útočnou operaci (útočný boj). Obdobné problémy lze řešit i v obranné operaci (obránném boji). Řada otázek v tomto článku má samozřejmě diskusní charakter.

ŽIVOTNOST MUNICE — VÝZNAMNÝ FAKTOR BOJESCHOPNOSTI VOJSK

Vědeckotechnický pokrok určil perspektivu vývoje soudobého vojenství, nastolil množství problémů, jejichž úspěšné řešení povyšuje socialistickou vojenskou vědu na další vývojový stupeň. Plně se to vztahuje i na rozvoj bojové techniky všech druhů vojsk, zdokonalování jejich taktických a technických vlastností a zvyšování bojové efektivity výzbroje a munice.

Bojová technika při svém použití vykonává velmi různorodou činnost. Od vyhledání cíle a jeho zamíření, až k dopravě munice na cíl. S přihlédnutím k rozmanitým činnostem je pojem bojová technika často nahrazován pojmem zbraňové systémy. Jejich významnou část představují prostředky bojového ničení, munice, která vytváří účinný proces, jenž vede ke zničení cíle či alespoň k jeho vyřazení z boje. Konkrétní formou prostředků bojového ničení, které využívají ničivé nálože, jsou dělostřelecké střelivo, bojové hlavice raket, letecké pumy, miny apod. Živá síla, technika a obranné stavby budou ničeny především dopadovou energií střely nebo střepin, na které se její tělo rozloží výbuchem trhaviny, tlakem, teplotou, ozářením, otravným a biologickým účinkem.

Všechna přijímaná opatření v rozvoji výzbroje se zákonitě promítají v tom, aby rakety a střelivo dopravované na cíl měly co největší účinek při optimální bojové efektivitě celého zbraňového systému. Přitom neustálý růst komplexnosti zbraní a zbraňových systémů způsobuje, že tato efektivita techniky je vždy ve větší míře ovlivňována jeho spolehlivostí. V této oblasti ji chápeme jako pravděpodobnost, že konstrukční prvek (skupina, přístroj nebo systém) bude za určitých provozních pod-

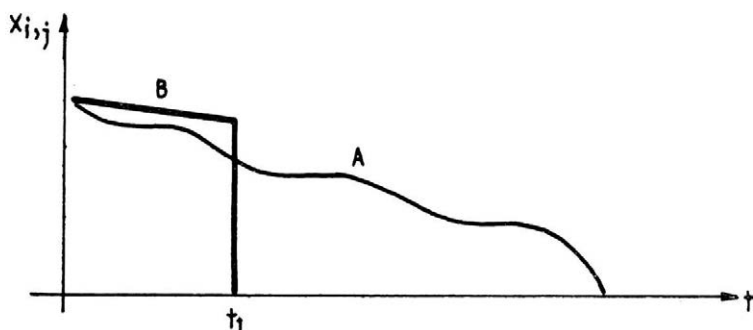
mínek ve stanoveném prostředí a za jistého namáhání po určitou dobu bezporuchově pracovat.

Celková spolehlivost v technice je dána zaručeností a počtem jednotlivých součástí systému konstrukčních skupin i přístrojů.

Všechny součásti systému neovlivňují splnění požadovaného úkolu stejným způsobem. Pro stanovení jeho spolehlivosti proto zahrnujeme pouze ty součásti, bez jejichž správné funkce by požadovaný úkol nemohl být splněn; z tohoto hlediska jsou označovány za životně (kriticky) důležité. Jednou z nejdůležitějších částí, které zabezpečují spolehlivé splnění funkce zbraňového systému, je munice, ať už dělostřelecký náboj nebo řízená střela (raketa). Tato důležitost vyplývá ze specifické životnosti munice (oproti pozemním zbraňovým částem). Je jednorázového použití a po odpálení nemůžeme vykonat následnou opravu ani technickou analýzu (dochází k destrukci vlastního objektu munice).

Kromě základní funkce — účinku v cíli — je na munici kladena řada dalších požadavků, které vyplývají ze vzájemně odlišných procesů, jímž se munice v průběhu provozu a skladování podrobují. Důsledky poruch, které se projeví v tomto provozu munice, spočívají ve zhoršení technického stavu nebo vyloučení její použitelnosti. Poruchy mají především postupný charakter. Parametry po dobu skladování neustále ztrácejí své původní kvalitativní vlastnosti a v určitém okamžiku dosahují hodnot, které neodpovídají možnostem dalšího použití.

Rozdíl mezi náhlými a postupnými poruchami munice a jejich elementů je zřej-

Obr. 1

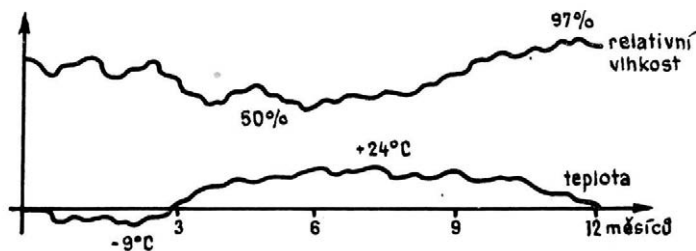
mý z obr. 1, který zobrazuje časový průběh degradace parametru x_i prvku A. Po určitou dobu měl poruchu postupnou (vlivem skladování vybočil z daných mezí). U prvku B, který měl náhlou (nenadálou) poruchu, v čase t_1 se hodnota jeho parametru x_j změnila skokem, především vlivem okamžitého použití v provozu.

U munice je tato otázka velmi specifická. Vedle dlouhé doby skladování (až desítky let) je doba provozu krátká (několik sekund). Proto rozhodující změny parametrů nastávají vlivem poruch v průběhu dlouhodobého skladování. Poruchy náhle mohou být zjištěny preventivními prověrkami — zavedenými kontrolními metodami. Poruchy postupné závisí na rychlosti degradace parametrů munice, průběhu a podmínkách skladování, mezi které patří: relativní vlhkost, teplota okolí a její změny, změny atmosférického tlaku, korozivní agresivnost okolního prostředí a mechanické namáhání.

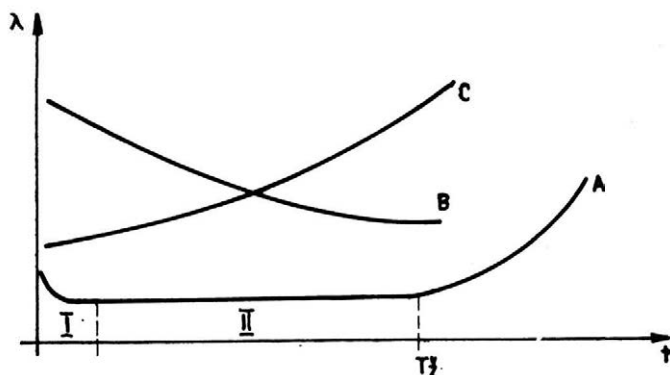
Z tohoto je zřejmé, že skladovací podmínky se budou lišit. K jakým značným změnám dochází v uzavřeném skladu ukazuje záznam teploty a vlhkosti — viz. obr. 2.

Ve skladech je udržován stanovený režim, munice je v obalech nebo přímo v technice; je také skladována v budovách a v polních podmínkách. Proto musíme předpokládat, že skladování bude mít za následek snižování rozhodujících parametrů, nikoli jejich zlepšování. Obecně je velmi obtížné od sebe oddělit otázky skladovací a provozní spolehlivosti, pokud skladování chápeme v širším slova smyslu.

Rozborem fyzikálně chemických vlastností vybraných prvků a fyzických poruch můžeme zjistit rozhodující parametry, které zásadně ovlivňují spolehlivost munice. To však prakticky není možné uskutečnit v podmínkách normálního skladování. Je zapotřebí mít metodu mezních a urychle-

Obr. 2

Obr. 3

ných zkoušek. K tomu podotýkám, že moderní munice (např. PTRS) obsahuje jak elektronické, mechanické, tak pyrotechnické složky a úplně napodobení či urychlení klimatických podmínek při zkouškách je velmi obtížné. Proto bývá často nutné takto získané výsledky ověřit v praxi nebo provozním experimentem.

Definici spolehlivosti munice — plnit po stanovenou dobu požadované funkce — můžeme také vyjádřit v tom smyslu, že spolehlivost je stabilita kvality munice vzhledem ke všem možným poruchám, které mohou vzniknout při výrobě, dopravě, skladování, výstřelu i účinné funkční činnosti v cíli. Charakteristiky spolehlivosti munice jsou proto i důležitými faktory bojové efektivity, které je možné určit na základě výsledků zkoušek, nebo údajů z reálného provozu u vojsk.

Základem výpočtových metod těchto charakteristik je dvoustavový model munice, jež vychází z definice stavu její bezporuchové a poruchové činnosti. Pro každý druh munice je proto potřebné vycházet z přesného vymezení poruch a poškození vzhledem k uvedeným stavům.

Základními **charakteristikami spolehlivosti munice** jsou pravděpodobnost bezporuchové činnosti, možnost vzniku poruchy, její pravděpodobná hustota i intenzita a střední doba bezporuchové činnosti (střední technický život).

Na obr. 3 jsou zobrazeny typické příklady jedné charakteristiky — intenzity poruch. První část (I) s klesajícím průběhem intenzity poruchy je i pro munici obdobím konstrukční nezvratosti nebo zvýšeným počtem výrobních závad (technologických, kompletačních apod.). Průběh A

představuje stárnutí „normálního“ výrobku, jehož poruchovost vzrůstá po určité době T_2 (II). Munice nebo její elementy s λ — charakteristikami typu B a C jsou z hlediska spolehlivosti nedokonalými výrobky vzhledem k vysoké poruchovosti. V případě B jde o munici nedokonalou z výrobního hlediska (nedostatků v kvalitě výroby). U křivky C jde o prvky s konstrukčními nedostatky (rychlé opotřebení).

V období od převzetí z výroby až do okamžiku bojového použití je munice skladována a ve stanovených lhůtách prověřována a ošetřována.

Podmínky uložení munice jsou různé a můžeme je charakterizovat těmito druhy skladování:

- ve skladech munice, v podmínkách, které jsou stanoveny příslušným předpisem, v původních a částečně hermetických obalech,

- v bojové technice v zásobnicích a na odpalovacích zařízeních,

- v polních podmínkách při cvičných a bojových situacích.

Rovněž mohou být použity různé kombinace uvedených druhů, případně i odkryté uložení munice v palebném posavení apod.

Podmínky uložení budou různě působit na degradaci částí munice, zejména na iniciační a pohonnou jednotku. Rovněž obsluha a technický personál může při ošetřování a manipulaci ovlivnit jejich celkový technický stav. Na spolehlivost munice se do značné míry podílí především skladovatelnost jako její dílčí vlastnost.

Při řešení tohoto problému půjde v první řadě o stanovení změn požadovaných vlast-

ností, tj. zjištění snižování jednotlivých parametrů v závislosti na době a podmínkách skladování.

Z hlediska použití munice je důležité znát, do jaké míry doba skladování ovlivní její bezporuchovost při plnění požadované funkce. Ověřování základních parametrů uskutečňujeme staticky, vizuálně a kontrolními přístroji. K úplnému ověření funkce dochází až při plném využití munice za letu k cíli. Faktická doba provozu je tedy pouze doba od vypálení za letu k cíli. Zřejmě s narůstající dobou skladování se bezporuchovost munice bude zhoršovat. Souvislost mezi dobou skladování a poruchovostí munice tkví ve zvolených závislostech, případně vybraných technických parametrech na dobu skladování. To znamená, v podstatě zjistit změny těchto parametrů v důsledku stárnutí při dlouhodobém skladování.

V současných podmínkách je proces skladování munice trvale určen jako dlouhodobé skladování. Tomu odpovídá i současná úroveň požadovaných technických charakteristik munice daná technickými podmínkami výroby. V souladu s normou [STV SEV 03-79] mají být od r. 1981 pro každý výrobek, který je předepsaný normativně technickou dokumentací, stanoveny požadavky na skladování, tj. doba skladování a její záruční lhůta, podmínky, jež zaručují bezvadnost výrobku po záruční dobu skladování a tolerance chyb, které nemají vliv na technické charakteristiky výrobku.

Norma dále určuje základní klimatické a biologické faktory, které je nutné brát na vědomí v průběhu skladování. Nejrozsáhlejšímu druhu dlouhodobého skladování munice v našich podmínkách odpovídá typ 3.2, tj. nevytápěná skladiště bez umělé regulace klimatických podmínek (kde je vliv klimatických faktorů podstatně nižší než na volném prostranství). Pro tento typ norma stanoví rozsahy jmenovitých klimatických a biologických faktorů ve skladovacím prostoru:

- teplota $+40$, -50 °C,
- relativní vlhkost 98 % při 25 °C, 80 % při 20 °C,
- obsah korozně aktivních částic 30 až 50 %,
- vítr 10 %,
- sluneční záření 20 %,
- prašnost 10 %,
- biologické vlivy 80 %.

(Údaje v % vyjadřují poměrnou intenzitu působení pro dané klimatické území; za základ — 100 % — je považováno volné prostranství.)

V souladu s čl. 4.5 této normy v případě objevení závad u skladovaných výrobků,

kteří mají vliv na provozuschopnost objektu, je zapotřebí u analogické produkce se stejnou dobou skladování vykonat prohlídku a přijmout rozhodnutí o jejich údržbě, opravě apod.

Protože platnost normy STV SEV 03-79 je od roku 1981 pro národní hospodářství ČSSR závazná, nebyly všechny požadavky a ustanovení zahrnuty do technických podmínek a provozní dokumentace dříve vyráběné munice. Jde zejména o určení doby skladování, tolerance chyb, rozsahu kontrol v průběhu skladování atd.

V souladu s jednou z hlavních zásad trvalé bojové připravenosti ČSLA je nutné udržovat veškerou výzbroj a munici v bojeschopném stavu. Tento požadavek je u munice zabezpečen zavedenými kontrolními technickými prohlídkami veškerých zásob a pravidelným hodnocením technického stavu. Podle jeho zjištění přijímáme konkrétní opatření k odstranění poruch a předcházení zhoršení technických parametrů určitého druhu munice.

Praktická realizace kontroly, ošetřování nebo opravy munice je podstatně odlišná, jde-li o munici klasickou (např. kanónovou), nebo složitou (řízené střely apod.). Rovněž uvedené kritérium se vztahuje i na předpokládanou životnost munice. Zatímco u klasické munice můžeme hovořit o životnosti v desítkách let, u složitější munice je nutné počítat s mezí technického života 15 až 25 let.

V každém případě problémy, které přináší vývoj a zavádění složitých zbraňových systémů, jsou řešeny i v procesu skladování s cílem zachování nebo i zvýšení bojové efektivity. Proto také problematika spolehlivosti dlouhodobě uložené výzbroje a munice nabývá v dnešní době stále většího významu jak z hlediska bojové, tak i ekonomické efektivity.

V působnosti výzbrojní služby ČSLA je značná pozornost věnována ochraně výzbrojního materiálu proti korozi a dalším negativním vlivům. K dlouhodobé povrchové ochraně klasické munice a jejímu okamžitému použití jsou aplikovány novodobé konzervační prostředky typu Konkor a Revax. K ochraně tvarově složitých druhů munice, s různorodostí použitých materiálů (např. protitankové řízené střely) bylo nutné najít zcela nové metody, které zaručí dlouhodobé zachování technického stavu. K těmto účelům se osvědčila smrštitelná polyetylenová fólie, která umožňuje současně snadnou manipulaci s velmi citlivým materiálem a lze ji pro potřebu použití snadno odstranit.

Moderní výzbroj a munici je nutné kromě povrchové ochrany zabezpečit i proti stárnutí vnitřního citlivého zařízení (gy-

roskopy, elektronické rozdělovače apod.) a přesných pyrotechnických náplní (pohonné hmoty, časové zpožďovače atd.). Degradace parametrů těchto součástí způsobuje v praxi často nezjistitelné a neopakovatelné havárie zejména řízených střel. Proto je nutné sledovat změny technických

parametrů v laboratorních podmínkách muničních a výzbrojních základen a výsledky předávat pro potřebu vojsk (jako např. změna V_0 počáteční rychlosti klasicke munice) nebo přijímat technická opatření — revize, opravy nebo dílčí výměny součástí (zapalovačů) apod.

Životnost munice, jako významný faktor bojeschopnosti ČSLA, se vymezuje zejména procesem skladování. Závisí jak na jeho podmínkách, tak na kvalitě technického personálu, neboť velké zásoby munice je nutné udržovat s předepsanými takticko-technickými parametry, pokud možno s co nejnižšími náklady a nejmenším počtem zásahů do nepřetržité bojové pohotovosti.

K PROBLEMATICE TÝLOVÉHO ZABEZPEČENÍ LETECTVA NA LETIŠTNÍCH ÚSECÍCH DÁLNIC A SILNIC

Vojenské letectvo se stává, v důsledku velmi rychlé modernizace letecké techniky a její výzbroje, stále významnějším a důležitým bojovým prostředkem. Mohutná a účinná úderná síla letectva je však staví současně mezi hlavní cíle, které bude nepřítel ničit v prvním pořadí.

Zkušenosti z 2. světové války i válečných konfliktů v poválečném období potvrzují, že jedním z neúčinnějších prostředků vybojování vzdušné nadvlády nad nepřitelem je ničení letectva na letištích. Cílem úderů na letiště je nejen živá síla a letecká technika, ale současně snaha vyřadit letiště z provozu ničením vzletové a přistávací dráhy (VPD), skladů letecké munice a pohonných hmot. V současné útočné operaci narůstá důležitost letecké podpory. Proto může mít vyřazení letectva z činnosti na 12–24 hodin zásadní vliv na výsledky bojové činnosti i průběh operace. Z těchto důvodů je nezbytné řešit systém zabezpečení letectva tak, aby předpokládané úderů nepřítel na letiště neochromily činnost letectva.

S dostavbou stálých vojenských letišť a výstavbou z odolnějších objektů pro ukrytí

živé síly, letecké a pozemní techniky se změnila v posledních letech i taktika manévru leteckými pluky v prvním období vedení ozbrojeného konfliktu. Zatímco v minulosti bylo základním pravidlem široké rozptýlení sestavy letectva a přesun ze stálého na záložní letiště (se zpevněnou nebo travnatou VPD), budou v současné době maximálně využívána stálá letiště, kde je zabezpečena potřebná ochrana osob i techniky před účinky konvenčních i jaderných zbraní. Tato taktika je dána i tím, že dlouhodobé utajení prostoru rozmístění leteckých jednotek vzhledem k možnostem současných průzkumných prostředků je nepravděpodobné a je tedy nutné zabezpečit dostatečnou ochranu osob a techniky před nepřátelským úderem. Stálá letiště tento požadavek zabezpečují. Ukryty pro leteckou a pozemní techniku, pro látačské a zabezpečující personál poskytují ochranu před ničivými účinky jaderných zbraní a před úderem konvenčních zbraní.

Důležitým a přitom značně zranitelným prvkem letiště zatím zůstává vzletová a přistávací dráha. V souhrnu letištních ploch lze v neodkladném případě využít

pro vzlet a přistání i další dráhy, zejména u dobudovaných letišť, tzv. startovky. Musíme však předpokládat, že nepřátelským úderem na letiště budou rozrušeny mimo VPD i ostatní letištní plochy, a proto bude vyvinuto maximální úsilí k urychlené přípravě nouzové dráhy pro vzlet letounů, které nejsou poškozeny, k přeletu na záložní letiště. V blízkosti každého letiště jsou vytvořeny zásoby materiálu pro opravy letištních ploch poškozených úderem. Systém řízení a prostředky pro opravy zabezpečují provoz hlavních letištních ploch do 12—24 hodin (při středním rozsahu poškození).

Za předpokladu vedení hromadného úderu na letištní síť bude takto poškozena většina operačních letišť. Při požadavku soudobých letounů na zpevněné letištní plochy budou využita k bojové činnosti ostatní vybudovaná zpevněná letiště a mimo nich se budou využívat vybrané úseky dálnic a silnic.

Využití dálnic a silnic jako letištních ploch pro vzlet a přistání letounů má řadu předností. Je to zejména možnost rychlé úpravy těchto ploch pro leteckou činnost bez náročné a zdlouhavé výstavby letišť pro letecký manévry v průběhu bojové činnosti, a větší pravděpodobnost utajení těchto ploch oproti stálým letišťům. Význam využití úseků dálnic a silnic pro činnost letectva vynikne zejména na území nepřítelů, kde lze předpokládat značný rozsah poškození letišť jak údery našich vojsk, tak i jejich ničení nepřitelem před opuštěním. Opravy letišť nepřítelů budou z časových důvodů dělány jen výjimečně, a proto bude výhodné využívat upravené úseky dálnic a silnic.

Vedení bojové činnosti z letištních úseků dálnic a silnic (LÚD a LÚS) má řadu zvláštností. Především klade zvýšené nároky na létající a zabezpečující personál a přináší s sebou některé specifické požadavky, které jsou typické právě pro činnost na těchto plochách. Výrazně se odráží rovněž v materiálně technickém a týlovém zabezpečení. Odlišnosti v týlovém

zabezpečení leteckých jednotek při vedení bojové činnosti z letištních úseků dálnic a silnic jsou dány zejména:

- nedostatkem vhodných pomocných ploch a komunikací pro rozmístění a pohyby letecké a zabezpečující techniky;

- úzce vymezenými prostory pro rozmístění leteckých a zabezpečujících jednotek,

- potřebou rozsáhlejších opatření pro zajištění bezpečnosti vzletů a přistání letounů.

Vhodné letištní úseky dálnic a silnic se nacházejí většinou na komunikacích, využívaných v dopravním systému frontu a armády. Úseky plánované v průběhu operace pro letecký provoz musí být proto vyňaty z dopravního systému. Silniční provoz bude v těchto prostorech veden po jiných komunikacích mimo určené letištní úseky. Značné nároky na komunikace dopravního systému frontu a armád budou častou překážkou pro využití dálnice nebo silnice k letovému provozu. Nevhodnost nebo nedostatečná kapacita objízdných tras může pravděpodobně i zabránit využití velmi vhodného úseku pro činnost letectva. Proto v období plánování operace je nezbytná úzká součinnost mezi správou vojenské dopravy frontu a orgány frontového letectva k zajištění potřebného počtu letištních úseků pro činnost frontového letectva bez zásadního omezení dopravní kapacity frontového a armádního silničního systému.

Na základě rozhodnutí k vyčlenění dálničního nebo silničního úseku pro letecký provoz je nutné v prvním období provést rekognoskaci tohoto prostoru, jeho úpravu a vtyčení. Mimo uskutečnění potřebných oprav zpevněných ploch, odstranění stožárů, poutačů, směrníků a ostatních překážek, vyznačení středové čáry a prahu dráhy, bude třeba zřizovat nebo upravit prostory stojánek, místa technické obsluhy, stanoviště řídicích orgánů leteckého provozu, stanoviště technické hotovosti, potřebné přístupové a spojovací komunikace apod.

Některá opatření k přípravě vybraných úseků dálnic a silnic k leteckému provozu je nutné řešit již v míru. Jde zejména o výstavbu stojánek, příjezdových komunikací, zvláštní úpravy dělicího pásu dálnic, omezení staveb tvořících překážky leteckému provozu, přípravu objízdných tras atd. Tato opatření zkrátí přípravu vybraných úseků a současně vytvářejí předpoklady pro požadovaný systém rozmístění leteckých a zabezpečovacích jednotek v prostoru letištního úseku. Konečné úpravy vykonají zpravidla samotné letištní prapory svými letištními ženinými jednotkami nebo letecké stavební prapory. Na území pravděpodobného nepřítelů bude zapotřebí v tomto období vyvinout větší úsilí. Ze stupně velitelství frontového letectva bude tato otázka řešena s předstihem tak, aby úpravy ploch byly ukončeny včas a v potřebném rozsahu. Větší rozsah prací bude vyžadovat potřebné úpravy zvlášť vyčleněnými leteckými stavebními prapory. Přípravy letištního úseku dálnice nebo silnice jsou základním předpokladem pro úspěšnou činnost leteckých jednotek z těchto ploch. Včasné a úplné zabezpečení bojové činnosti současně vyžaduje respektovat zvláštnosti platné pro organizaci, řízení a uskutečňování letištního technického a týlového zabezpečení na dálničních a silničních úsecích.

Kapacita pomocných ploch a komunikací pro rozmístění a provoz letecké i zabezpečující techniky limituje počet letecké techniky, která může z letištního úseku působit. Podle získaných poznatků půjde ve většině případů o 1–2 lety, pouze výjimečně celý pluk na jednom úseku. Proto k zabezpečení leteckého provozu na LÚD a LÚS bude vyčlenována část sil a prostředků letištního praporu. Při stanovení počtu prostředků k bezprostřednímu leteckému technickému zabezpečení bude nutné přihlédnout ke skutečnosti, že provoz bude zpravidla veden z obou konců dráhy současně a tam se budou nacházet i systémy rozptylu letů (rojů). Proto celý systém zabezpečení v místech technické obsluhy (MTO) musí být zcela autonomní.

K tomu bude nutné přizpůsobit systém řízení i organizaci letištního technického zabezpečení. Do jednotlivých míst technické obsluhy bude třeba vyčlenit takové množství a druhy materiálních a technických prostředků, které zabezpečují všestrannou, úplnou a včasnou přípravu letecké techniky k opakovanému vzletu. V těchto prostorech musí být zabezpečeno i trvalé řízení leteckého technického zabezpečení prostřednictvím pomocníků dozorců letištního technického zabezpečení na jednotlivých stojánkách, kteří budou v bezprostředním styku s pomocníky dozorců inženýry. Celý systém zabezpečení završuje dozoreč letištního technického zabezpečení, který koordinuje činnost zabezpečovacích prostředků na jednotlivých stojánkách, řídí centrálně pohyb zabezpečující techniky a řeší součinnostní otázky s týlovým prostorem pro plynulé plnění zabezpečení leteckého provozu.

V prostoru rozmístění zabezpečujících útvarů nebo jejich částí je třeba dodržet zásady pro rozmístění ubytovacích a provozních kolektorů, skladů a míst obsluhy při maximálním využití stálých objektů pro ukrytí živé síly a terénních vlastností k ochraně techniky s vyloučením křížení komunikací dopravního systému.

Rozměrové a bezpečnostní podmínky letištních ploch a ochranných pásem jsou u letištních úseků dálnic a silnic oproti klasickým letištím, podstatně složitější. Úzká vzletová a přistávací dráha, nedostatečné rozměry stojánek, větší sklon terénu, nerovnosti a pevné překážky na stranách vzletové a přistávací dráhy vyžadují účinná opatření k zajištění maximálně možné bezpečnosti leteckého provozu. Mimo opravy zpevněných ploch a odstranění demontovatelných překážek při přípravě úseku je nezbytné zabudovat ve stanovených vzdálenostech od obou konců vzletové a přistávací dráhy zachytňací zařízení letounů. Ke zvýšení bezpečnosti a možnosti včasného zásahu technické hotovosti v případě letecké nehody bude třeba vyčlenit dvě skupiny technické hotovosti,

kteře budou umístěny v blízkosti stojánek letounů.

Nedostatečné rozměry stojánek vyžadují zpřísnit pohyb zabezpečovacích prostředků na stojáncích, zejména omezit zbytečný pohyb vozidel, volit optimální počet současně působících prostředků u letounů a zabezpečit přesné navádění prostředků k letounům i od letounů. Do bezprostředních opatření je třeba zahrnout i otázku důsledného uzavření letištního úseku dálnic a silnic, aby nedošlo k náhodnému vjezdu zejména cizích vozidel do prostoru rozmístění letounů a na vzletovou a přistávací dráhu.

Mimo specifických zvláštností při zabezpečení leteckého provozu na letištním úseku dálnice nebo silnice jsou ostatní úkoly spojené s řízením a prováděním materiálně technického a týlového zabezpečení bojové činnosti leteckých jednotek plněny stejně, jako na klasických letištích. Při řešení otázek velení, bojového zabezpečení, doplňování spotřebovaných mate-

riálních prostředků, v systému proviantního a zdravotnického zabezpečení nejsou zásadní rozdíly.

Zabezpečení leteckého provozu letištním praporem na letištních úsecích dálnic a silnic je třeba, v souladu s ročními plány BPP, pravidelně procvičovat. Nácviky na základních letištích a konkrétním výcvikem na vybraném úseku dálnic a silnic jsou získávány stále nové poznatky a zkušenosti, kterých je nutné využívat při dalším zkvalitňování problematiky zabezpečení bojové činnosti leteckých útvarů z těchto ploch.

Využití letištních úseků dálnic a silnic má v systému přípravy letištní sítě pro letecký manévr jak na vlastním území, tak na území nepřítelů, stále významnější úlohu. Je proto nezbytné touto problematikou se komplexně zabývat a v přípravě štábů a vojsk procvičovat zvláštnosti, které s sebou činnost na letištních úsecích dálnic a silnic přináší.

ZJIŠŤOVÁNÍ NÁSLEDKŮ POUŽITÍ NEUTRONOVÝCH ZBRANÍ NEPŘÍTELEM V ARMÁDNÍ ÚTOČNÉ OPERACI

Spojené státy americké a jejich spojení v NATO neustávají ve svých pokusech o získání vojenské převahy nad SSSR a ostatními státy Varšavské smlouvy. V roce 1980, na základě „Směrnice č. 59“ prezidenta USA, byla přijata agresivní koncepce omezené jaderné války. V souladu s touto směrnicí jsou v současné době modernizována pozemní vojska armády USA a zároveň se intenzivně rozpracovávají způsoby vedení kombinované pozemní a vzdušné operace. Stanovených cílů operací se předpokládá dosáhnout komplexním palčivým ničením protivníka do celé operační hloubky armády s využitím průzkumných a palčivých systémů, úderů letectva a v neposlední řadě i použitím taktických jaderných zbraní, včetně neutronových. V amerických „divizích 86“ se předpokládá zvýšit počet taktických prostředků jaderného napadení z dosavadních 66 na 88. Jejich účinnost je zvyšována nejen důslednou automatizací systémů průzkumu a řízení palby, použitím nových druhů munice s vysokou přesností zásahu, ale i zaváděním nových druhů taktické jaderné munice, především neutronové (např. dělostřeleckých granátů M753 ráže 203,2 mm a neutronových hlavic M234 operačně taktických raket Lance). V budoucnu se předpokládá výroba neutronových dělostřeleč-

kých nábojů ráže 155 mm a neutronových pum pro taktické letectvo.

Velení NATO připouští možnost použití neutronových zbraní již od samého počátku jaderné války, ale i v průběhu konfliktu započatého s použitím konvenčních zbraní s následnou jadernou eskalací bojové činnosti. Za základní variantu použití neutronových zbraní pokládá velení armády USA jaderné údery do celé taktické hloubky. Jejich cílem bude znemožnit připravovaný útok a zničit především taktické prostředky jaderného napadení možného protivníka, v dalším pořadí jeho místa velení, tanková úderná uskupení a uskupení dělostřelectva. K ničení divizí druhého sledu, armádních záloh apod. mohou být v omezené míře použity operačně taktické rakety Lance s neutronovými hlavicemi.

Množství přidělované jaderné munice armádnímu sboru USA je určováno konkrétními podmínkami a situací. Na vedení obranné operace je armádním sborům prvního sledu armád (polní armády) zpravidla přidělováno 120–150 kusů jaderné munice na 3–5 dnů operace. Více jak 60 % mohou tvořit jaderné náboje malé a velmi malé mohutnosti a neutronová munice. Zkušenosti ze cvičení NATO ukazují, že až 60 % z uvedeného celkového počtu je při-

Tabulka 1

Druh bojové činnosti armádního sboru USA	Jaderná munice %	Neutronová munice %
Obrana	30	70
Střetné sražení, protiúder	40	60
Útok na spěšně zaujatou obranu	50	50
Útok na připravenou obranu	85	15

dělováno divizím a asi 40 % zůstává v záloze velitele sboru. Podíl neutronové munice na celkovém množství přidělené jaderné munice se může měnit v závislosti na druhu bojové činnosti armádního sboru a podle údajů odborné literatury může činit — viz tabulku 1.

Zkušenosti ze cvičení vojsk NATO a operační výpočty s využitím matematického modelování armádní útočné operace ukazují, že v závislosti na sestavě skupiny armád je možné předpokládat tyto možnosti nepřítele v použití jaderných i neutronových zbraní v počátečním období války na vojska vševojskové armády v jednotlivých obdobích první armádní útočné operace, vedené na pražsko-sárském operačním směru. Použití neutronových zbraní nepřítelem na vojska rozmístěná ve výchozím prostoru armády bude omezeno především na vojska přikrytá státní hranice v důsledku nedostatečného dostředu dělostřelectva. Po přechodu armády do útočné operace, zejména při překonávání hlavního pásma obrany, může nepřítel v první hromadném jaderném úderu vést do pásma armády 70—100 i více jaderných úderů, z toho 30—60 i více s použitím neutronové munice. Počet jaderných úderů na divizi prvního sledu, útočící na směr hlavního úderu armády, pravděpodobně dosáhne v takovém případě 15—25.

Při sborové protizteči může nepřítel vést hromadný jaderný úder na vojska armády s použitím 40—50 kusů jaderné munice, z toho až 30 kusů neutronových nábojů. Na divizi, odrazejší takovou protizteč, může být vedeno do 20 jaderných úderů malé a velmi malé mohutnosti.

K zamezení zasazení tankové divize jako operační manévrovací skupiny armády, může nepřítel použít 20—30 jaderných úderů, ze kterých až 20 může být neutronových. Jako výhodné z hlediska nepřítel se jeví i použití neutronových zbraní na vojska armády, která překonávají vodní překážku. V závislosti na situaci a operační sestavě vojsk může nepřítel vést v pásmu násilného přechodu vodní pře-

kážky armády 30—40 jaderných úderů, z toho 10—30 neutronových.

Výpočty ukazují, že při použití neutronových zbraní nepřítelem se mohou především podstatně zvýšit ztráty divizí prvního sledu. Ztráty divize, která útočí na směr hlavního úderu armády, mohou dosáhnout v důsledku hromadného jaderného úderu s použitím neutronových zbraní 3000—5000 osob za 1 hodinu po úderu. Část divizí hlavního úderného uskupení armády může ztratit bojeschopnost a bez jejich záměny druhým sledem bude pokračování útočné operace možné jen s omezenými cíli nebo může být i znemožněno. Celkové ztráty armády po prvním hromadném jaderném úderu nepřítele mohou dosáhnout 14 000—18 000 osob v průběhu prvního dne a tak nepříznivě ovlivnit poměr sil, což si může vynutit zásadní úspěšnější nebo i změnu rozhodnutí velitele.

Pro zdůvodnění rozhodnutí je nezbytná znalost následků použití ZHN a tedy i neutronových zbraní. Jejich zjišťování je jedním z důležitých opatření OPZHN a uskutečňuje se s cílem včas získat nezbytné údaje o rozsahu a následcích použití neutronových zbraní na vojska armády, stanovit ztráty, bojeschopnost napadených vojsk a nejvýhodnější způsoby jejich činnosti a tím vytvořit podmínky pro obnovu bojeschopnosti, odstranění následků napadení a splnění bojového úkolu, a současně maximálně snížit další ztráty vojsk.

Následky použití neutronových zbraní nepřítelem se zkoumají v komplexu opatření a zahrnují: zjišťování parametrů výbuchů neutronové munice, předpověď ztrát vojsk v ohniscích napadení a na jejím základě i hodnocení bojeschopnosti armády, divizí i pluků, průzkum epicenter výbuchů neutronové munice, sběr a vyhodnocování zpráv od podřízených o situaci vojsk po napadení neutronovými zbraněmi a informací nadřízeného.

Včasné zjišťování parametrů jaderných úderů je v armádě zabezpečováno systémem sběru a zpracování informací o jaderných úderech. V Sovětské armádě plní

v tomto systému rozhodující úkol prapore speciální kontroly, vybavené stanicemi zjišťování parametrů K-611-0 a stanicemi zpracování údajů K-616-0. Jejich takticko-technické charakteristiky byly uveřejněny v odborné literatuře. Přes nesporné kvality je možné stanice K-611-0 využívat především na operačním stupni. Jejich efektivnímu využití ke zjišťování parametrů jaderných úderů u divizí prvního sledu brání tyto technické nedostatky — neschopnost určit druh výbuchu, zejména odlišit výbuch neutronové náplně od výbuchu jaderné štěpné nálož; nemožnost zjišťovat podzemní jaderné úderu a parametry vzdušných jaderných výbuchů o mohutnosti menší než 1,0 kt; možnost registrovat výbuchy neutronových zbraní o mohutnosti větší jak 1,3 kt bez rozlišení jejich druhu.

Tyto nedostatky mohou způsobit, že v průběhu prvního hromadného jaderného úderu nepříteli s použitím neutronových zbraní nebudou automatizovaným systémem zjišťování jaderných úderů stanoveny parametry 40—55 % jaderných výbuchů. Z skané informace nezabezpečují údaje pro přesnou předpověď ztrát vojsk zejména divizí prvního sledu, kde převážná část úderů může být vedena s použitím neutronové munice a jaderných dělostřeleckých granátů ráže 0,08 kt. Proto se jeví jako nezbytné i nadále využívat zjišťování parametrů metodou vizuálního pozorování dosud běžně používanou u chemického vojska ČSLA a zároveň využívat i radiolokační prostředky PVO. Tyto způsoby dovolují za příznivých podmínek zjišťovat parametry jednotlivých jaderných úderů s použitím jaderné munice. Avšak ani kombinace těchto způsobů nemůže v současné době zabezpečit potřebnou kvalitu informací při hromadném použití neutronových zbraní, což se nepříznivě odrazí v přesnosti předpovědi ztrát vojsk.

Z toho vyplývá, že je potřebné vyvinout nové technické prostředky pro zjišťování parametrů jaderných úderů na taktickém stupni. Prostředky, schopné stanovit druh, mohutnost a souřadnice výbuchu veškeré taktické jaderné munice, která je ve výzbroji předpokládaného nepříteli, nebo je k zavedení do výzbroje připravována. Způsob vedení armádní útočné operace vyžaduje, aby takové perspektivní přístroje byly schopny pracovat samostatně i ve spřaženém režimu při jejich využití v automatizovaném systému velení. Dalším požadavkem je jejich použitelnost za všech povětrnostních podmínek i v horském a zalesněném terénu. Takovými přístroji o dosahu ne menším než 10 km by bylo vhod-

né vybavit jednotky radiálního a chemického průzkumu divizí.

Předávání zpráv o jaderných úderech se u prapore speciální kontroly uskutečňuje po samostatných rádiových směrech o 1 roty speciální kontroly na místo soustřeďování a zpracování informací prapore. Dále automaticky pomocí stanic K-616-0 na radiální středisko armády, které zabezpečuje předání zpráv štábu armády štábu frontu a předává výběrové informace výpočetně analytickým skupinám divizí, štábu týlu armády a sousedům. Výpočetně analytické skupiny a NCHS divizí dostávají zprávy o jaderných úderech rovněž od družstev radiálního a chemického průzkumu na pozorovacích stanovištích a na základě dohodových součinností i od náčelníků PVO. S postupem automatizace velení a po zavedení nových technických prostředků zjišťování parametrů jaderných úderů na taktickém stupni by bylo možné vytvořit efektivní automatizovaný systém předávání zpráv o jaderných úderech v rámci celé armády.

Zkušenosti ze cvičení ukazují, že v radiálním středisku armády je účelné soustřeďovat veškeré informace o jaderných úderech, tj. hlášení od podřízených vševojskových svazků, ale i svazků a útvarů druhů vojsk, průzkumných orgánů, sousedů apod. To však ale vyžaduje důslednou součinnost všech oddělení a skupin štábu. Vynaložené úsilí se vyplatí, protože po vytřídění duplicitních zpráv je možné tímto způsobem získat údaje o jaderných úderech, které nezjistily technické prostředky. Tento druh zpráv zpravidla nebude obsahovat údaje o mohutnosti výbuchu a jeho druhu. Výpočty ukazují, že pro účely předpovědi ztrát vojsk je však možné všechny takové zprávy považovat za údaje o ekvivalentních úderech neutronovými zbraněmi ráže 1,0 kt. Chyba předpovědi ztrát v takovém případě u jednotlivého úderu, ve srovnání se skutečností, nebude zpravidla větší než 30—40 %.

Parametry výbuchů neutronové munice jsou výchozími údaji pro předpověď ztrát vojsk v ohniscích napadení. Tato předpověď se dělá s cílem vyhodnotit na základě známých ničivých faktorů neutronových zbraní pravděpodobné ztráty na živé síle a bojové technice dříve, než budou známy výsledky průzkumu a obnoveno spojení s napadenými jednotkami. Tak se podaří maximálně zkrátit dobu na přijetí rozhodnutí k dalšímu vedení operace a k odstraňování následků hromadných jaderných úderů.

Předpovědi ztrát v ohniscích napadení organizuje zpravidla náčelník štábu s využitím dočasné, speciálně připravené sku-

piny důstojníků štábu. Do skupiny začleňuje důstojníky z oddělení ženijního a chemického vojska, technické a zdravotnické služby, kteří pracují v součinnosti s radiálním střediskem. Pro výpočet ztrát jsou zpracovány odpovídající metodiky a pomůcky. Při výpočtu je nutné zároveň vycházet ze situace vojsk v okamžiku jaderného úderu, tj. i z předchozích ztrát vojsk v průběhu předcházející bojové činnosti.

Samostatná předpověď ztrát v ohniscích napadení však pro rozhodnutí velitele zpravidla nestačí. Nezbytná je i analýza bojovschopnosti armády po jednotlivých uskupeních, která vychází z předpovědi

ztrát vojsk za 1 hodinu a za 24 hodin po výbuchu. Způsob hodnocení bojovschopnosti útvarů a svazků je zpracován např. v pomůcce GŠ/OS č. 390. Zkušenosti Sovětské armády však ukazují, že bojovschopnost vojsk armády není možné vyjádřit pouze jako funkci ztrát základních bojových objektů. Při hodnocení je nezbytné a nutné brát v úvahu i bojovschopnost hlavního úderného uskupení po úderu, stav velení, morálně politický stav vojsk a stupeň jejich materiálně technického zabezpečení. Při hodnocení bojovschopnosti armády po použití ZHN nepřítele je možné vycházet např. z kritérií — viz **tabulka 2**.

Tabulka 2

Stav bojovschopnosti armády	P [%]	Ztráty hlavního úderného uskupení [%]	Stav velení (počet míst velení A)	Morálně politický stav vojsk	Materiálně technické zabezpečení
Bojovschopná	do 30	do 30	zachováno (4)	vysoký	zabezpečuje splnění úkolu
Částečně bojovschopná	50—60	do 50	částečně narušeno (1—2)	snížený	částečně zabezpečuje splnění úkolu
Nebojovschopná	větší než 60	nad 50—60	zničeno	nízký	nezabezpečuje splnění úkolu

P [%] označuje stupeň ztráty bojovschopnosti armády se zřetelem na předcházející ztráty, vyjádřený vztahem:

$$P = \frac{L + \sum_{i=1}^m n_i p_i}{K}$$

kde:

L — předcházející ztráty vojsk [%],
m — množství druhů základních bojových objektů (mspr. tpr. apod.) v armádě,
n_i — počet základních bojových objektů i-tého druhu, na které byly použity neutronové zbraně,

K — sumární koeficient operačně taktického významu armády, vyjádřený

$$\text{vztahem } K = \sqrt{\sum_{i=1}^m a_i K_i}, \text{ kde } a_i —$$

celkový počet základních bojových objektů i-tého druhu u armády, K_i — koeficient operačně taktického významu základního bojového objektu i-tého druhu,

P_i — stupeň ztráty bojovschopnosti základního bojového objektu [%] i-tého druhu od výbuchu neutronové munice dané mohutností, stanovený ze

vztahu $P_i = K_i Z_i$ [%], kde Z_i — ztráty základního bojového objektu i-tého druhu [%], od výbuchu neutronové munice, stanovené s použitím platných pomůcek.

Hodnoty koeficientů operačně taktického významu některých základních bojových objektů, používané pro hodnocení bojovschopnosti vojsk Sovětské armády, jsou uvedeny v **tabulce 3**.

Předpověď ztrát a hodnocení bojovschopnosti po úderech neutronovými zbraněmi je úkol časově značně náročný. Na základě zkušeností z taktických a velitelsko-štabních cvičení Sovětské armády se ukázalo, že na sběr údajů o hromadném jaderném úderu nepřítele a předpověď ztrát vojsk je zapotřebí u divize 1,5 — 2 hodiny. U armády je možné takový úkol splnit za 2,5 — 4 hodiny (někdy i více) v závislosti na situaci. Reálná situace vojsk po jaderných úderech nepřítele s použitím neutronových zbraní se může od předpovědi značně lišit. Proto pro přijetí konečného rozhodnutí velitele jsou nezbytné údaje od průzkumných orgánů, hlášení podřízených a zprávy od sousedů. Pro zkrácení doby k získání těchto údajů je výhodné připravit předem na všech stupních velení, počínaje plukem, důstojnický průzkum

Tabulka 3

Základní bojový objekt	Koeficient operačně taktického významu		Základní bojový objekt	Koeficient operačně taktického významu	
	útok	obrana		útok	obrana
mspr na OT	1	2	VS msd, td	3	3
mspr na BVP	1,5	3	PVS msd, td	3	3
tpr	2	4	msd na OT	63,7	91,5
VS msp	1,5	1,5	msd na BVP	68,9	98,2
msp na OT	8,4	14,3	td	63,6	89
msp na BVP	9,9	17,3	arb (R-300)	80	80
tp	7,9	13,9	kdb 130mm K	5	5
ovr msd, td	15	15	ptp	3	6
dělostřelecký oddíl 122mm H	0,6	0,6	VS armády	6	6
dělostřelecký oddíl 152mm H	0,8	0,8	PVS armády	6	6
dp msd, td	2,3	2,3	dělostřelecká divize	20	20
plrp „Kub“	4,7	4,7	A (msd-4, td-1)	502	647

a vyčlenit pro jeho vedení potřebné síly a prostředky (zejména pro spojení). V podmínkách narušení spojení po hromadných úderech s použitím neutronových zbraní může obnova divízi, jak ukazují zkušenosti ze cvičení vojsk, trvat od 30 minut do 2 hodin a armády 2–6 hodin. Proto údaje důstojnického průzkumu jako podklad pro rozhodnutí velitele jsou zvláště cenné.

Důležitou úlohu při zjišťování následků použití neutronových zbraní má radiální průzkum ohnisek napadení, který vedou síly RCHPz, vyčleněné do odřadů odstraňování následků. Výpočty ukazují, že poloměry pásem s vysokou úrovní indukované aktivity půdy v epicentrech výbuchů neutronové munice nebudou velké. To snižuje časovou náročnost radiálního průzkumu. Pozornost je však nutné věnovat i zjištění indukované aktivity těžké bojové techniky, která může ztěžovat záchranné a opravárenské práce po dobu 12–24 hodin. Po hromadných jaderných úderech až v 60 % ohnisek napadení bude nutné následky odstraňovat vlastními silami jednotek bez zásahu odřadů odstraňování následků. Radiální průzkum v epicentrech výbuchů v takovém případě bude nutné vést vojskovými prostředky radiálního průzkumu. Celkově můžeme konstatovat, že použití neutronových zbraní nebude

zvyšovat nároky na vedení radiálního průzkumu.

Současně s předpovědi ztrát a průzkumem ke zjišťování následků použití neutronových zbraní se organizuje ve štábech shromažďování zpráv od podřízených s využitím všech dostupných zdrojů informací. Získané údaje se ve štábech rozebírají a graficky zobrazují na mapách. Na jejich základě se připravují konečná rozhodnutí velitele pro další bojovou činnost vojsk, k odstraňování následků napadení i obnovení bojové schopnosti vojsk armády.

Na sběr údajů od vojsk o skutečné situaci po hromadných jaderných úderech a na jejich vyhodnocení je zapotřebí u divíze 3–5 i více hodin, u armády 5–7, ale i 10 i více hodin, v závislosti na složitosti situace. Zkrácení této doby je možné dosáhnout pouze automatizací velení na všech stupních, při současném zabezpečení dostatečné odolnosti automatizovaného systému velení před účinky neutronových zbraní.

Závěrem je možné konstatovat, že při zjišťování následků použití neutronových zbraní nepřítelem se doposud málo využívá možnost automatizace. Způsobu dalšího zkvalitňování realizace opatření, uvedených v tomto článku, je možné vidět v:

— dalším zdokonalování a zavedení do výzbroje automatizovaných systémů zjišťo-

vání parametrů výbuchů neutronové munice,

- využití automatizovaných systémů vedení ke sběru informací o následcích jaderných úderů,

- rozpracování nových matematických metod a programů výpočtů ztrát a hodnocení bojeschopnosti vojsk po hromadných jaderných úderech s využitím soudobé výpočetní techniky,

- zkvalitnění součinnosti štábů při plnění komplexu úkolů OPZHN,

- zdokonalení praktické přípravy štábů a vojsk k vedení bojové činnosti v podmínkách použití neutronových zbraní formou velitelsko-štábních a taktických cvičení.

Jejich vyřešení přispěje ke kvalitnějšímu plnění hlavních cílů ochrany vojsk proti zbraním hromadného ničení v armádních útočných operacích.

SPOLEHLIVOST BOJOVÉ TECHNIKY — VÝZNAMNÝ FAKTOR BOJESCHOPNOSTI VOJSK

Zdokonalování konstrukce bojové techniky, zvyšování její bojové efektivity a zlepšování takticko-technických parametrů je neoddelitelně spojeno s intenzivními změnami provozních vlastností, mezi nimiž jednu z rozhodujících úloh stále více plní spolehlivost.

Provozní spolehlivost rozumíme takové vlastnosti bojové techniky, které zabezpečují zachování její kvality po celou dobu užívání. Ta odráží stabilitu kvality bojové techniky vzhledem ke všem možným poruchám, které mohou vzniknout při funkční činnosti, údržbě, dopravě a skladování. Provozní spolehlivost se vyjadřuje pomocí dílčích vlastností, jako jsou bezporuchovost, životnost, udržovatelnost, opravitelnost, skladovatelnost, pohotovost.

Při hodnocení provozní spolehlivosti bojové techniky nevystačíme pouze s kvalitativním vyjádřením jednotlivých vlastností, ale důležitá je především jejich kvantifikace, která nám umožní měřit spolehlivost jako každou jinou fyzikální veličinu. Kvantifikace jednotlivých dílčích vlastností, které určují spolehlivost, se ustálila na stanovení pravděpodobnosti $R(t, \xi)$, s níž je možné počítat, že bude zajištěna požadovaná správná funkční schopnost techniky v daných konkrétních podmínkách bojové činnosti (ξ) po zvolenou dobu (t) ($0 \leq R(t) \leq 1$).

Důsledky nespolehlivosti

Armáda je složitá organizace a účinky nespolehlivosti určitého druhu bojové techniky je mnohdy v boji obtížně kvantitativně vyčíslit. Následky nespolehlivosti bojové techniky však mají pro bojovou

činnost vojsk dalekosáhlý význam, neboť může přímo ovlivnit nesplnění bojového úkolu. Sovětské prameny uvádějí, že ztráty z technických příčin, tj. v důsledku nespolehlivosti mohou v přípravném období (přesun, rozvinování sestavy atd.) dosáhnout následujících hodnot:

- raketové komplety 25 %,
- děla 10–12 %,
- tanky 15–25 %,
- minomety 20–30 %,
- radiolokátory 40 %,
- počítače 25 % apod.

Náklady na údržbu bojové techniky jsou vysoké a uskutečněná šetření ukázala, že převyšují několikanásobně její pořizovací hodnotu.

Nespolehlivost bojové techniky klade vyšší požadavky na technické zabezpečení. Množství nebojujícího (zabezpečovacího) personálu je z větší části určováno právě nespolehlivostí bojové techniky. Nespolehlivost je jedním z hlavních faktorů, které ovlivňují soudobé vojenské operace.

Spolehlivost jako vlastnost (schopnost) bojové techniky věst po celou dobu bojové činnosti účinnou palbu a provádět manévry má pro bojovou efektivnost (výslednost bojové činnosti) stejný význam jako její výkonnost (dostřel, účinek v cíli, rychlost střelby, akční rádius apod.). Proto jsou v armádě kladeny nejen vysoké požadavky na výkon bojové techniky, na její takticko-technické parametry, ale stejný důraz je kladen i na spolehlivost techniky.

Výkonnost a spolehlivost jsou hlavními složkami kvality bojové techniky, která je určujícím prvkem její bojové efektivity.

Program zajišťování spolehlivosti

Stálá bojová pohotovost vojsk a z ní vyplývající vysoké nároky na provozuschopnost bojové techniky si přímo vynucují věnovat zvýšenou pozornost otázkám zabezpečení vysoké úrovně provozní spolehlivosti. Problematika zabezpečení vysoké spolehlivosti techniky a výzbroje není vždy plně docenována těmi, kteří ji užívají, provozují a odpovídají za její řízení. Přitom vzájemná souvislost mezi nepřetržitou provozuschopností techniky a vysokou provozní spolehlivostí je zřejmá a je jedním z hlavních předpokladů zabezpečení bojeschopnosti vojsk.

Nízká provozní spolehlivost, nedostatky v organizaci a řízení provozu a ošetřování, nízká kvalita oprav znamenají vždy vysokou poruchovost a promítají se i do oblasti ekonomických nákladů na údržbu.

Zkušenosti potvrdily, že k udržení požadované úrovně provozní spolehlivosti bojové techniky nestačí řešit nekoordinovaně dílčí technické problémy, např. sběr a zpracování údajů o poruchách v provozu. Naopak je nutné postupovat systematicky podle komplexního programu zajišťování spolehlivosti (zkráceně programu spolehlivosti).

Pod pojmem spolehlivosti rozumíme souhrn požadavků, úkolů, činností, opatření, příkazů, metod, prostředků, postupů a pravidel, které musí realizovat armáda u jednotlivých orgánů své struktury, s cílem dosáhnout u výrobce a u vojsk optimální úrovně spolehlivosti bojové techniky a tím i bojeschopnosti vojsk při vynaložení co nejnižších společenských nákladů (zdrojů).

Formulace požadavků na spolehlivost

Spolehlivost bojové techniky je vlastnost měřitelná, lze proto stanovit nároky na jednotlivé díle vlastností již v technickém zadání a podmínkách. Při formulaci těchto nároků se musí respektovat prioritární požadavků na bojovou pohotovost a optimum společenských nákladů.

Pro vyjádření stupně spolehlivosti a k formulaci požadavků na spolehlivost bojové techniky je nutné použít těchto ukazatelů:

1. Procento nesplnění bojových úkolů v důsledku technických závad a poruch. Tento ukazatel postihuje stupeň bojové pohotovosti techniky (schopnost být v požadovaném okamžiku zasazena do boje) i její provozní spolehlivost (např. vyhledat, zjistit a sledovat cíl, zabezpečit zamíření, odpálení apod.). Prakticky je tento ukazatel vyjadřován hodnotou koeficientu operační pohotovosti K_{op} :

$$K_{op} = K_p \cdot R(t_{BC}) = \frac{\bar{t}}{\bar{t} + \tau} \cdot e^{-\int_0^{t_{BC}} \lambda(t) dt}$$

kde:

K_p — koeficient pohotovosti bojové

techniky ($K_p = \frac{\bar{t}}{\bar{t} + \tau}$)

$R(t_{BC})$ — pravděpodobnost bezporuchového provozu po dobu bojové činnosti,

$\bar{t}$ — střední doba opravy,

τ — intenzita poruch,

$\lambda(t)$ — střední doba mezi poruchami,

t_{BC} — doba trvání bojové činnosti.

Koeficient pohotovosti (K_p) zahrnuje dvě základní spolehlivostní vlastnosti bojové techniky: bezporuchovost a opravitelnost. Na obr. 2 je vidět, že např. hodnota koeficientu pohotovosti ($K_p = 0,97$) může být dosažena dvěma vhodně volenými kombinacemi hodnot střední doby mezi poruchami (τ) a střední doby opravy ($\bar{t}$).

Obr. 1 dále ukazuje, že z hlediska taktického použití bojové techniky je potřebné jak střední dobu mezi poruchami, tak i střední dobu opravy omezit minimálními respektive maximálními hodnotami.

Např. stanovíme-li požadavek, že za 40 hodin bojové činnosti (2 dny boje) nám z bojové sestavy nesmí odejít v důsledku technických závad více než 6 % bojové techniky daného druhu, musí střední doba mezi poruchami dosahovat hodnoty minimálně 646 hodin (za předpokladu konstantní intenzity poruch $\lambda(t)$, kdy platí $\tau = 1/\lambda$).

Zvolený příklad ukazuje na významnou skutečnost: Chceme-li, aby bojová technika pracovala bez poruchy po určitou dobu bojové činnosti, musíme ve vývoji, výrobě i v provozu dosáhnout střední doby mezi poruchami minimálně o řád vyšší než je tato doba!

Jestliže bychom použili techniku, u které střední doba mezi poruchami je rovna požadované době vedení bojové činnosti např. uvedených 40 hodin ($\tau = 40$ h), musíme počítat s tím, že jen z technických příčin (tj. v důsledku nespolehlivosti) bude za 2 dny minimálně 50 % (a u exponenciálního rozdělení doby mezi poruchami až 63 %) bojové techniky nebojeschopné!

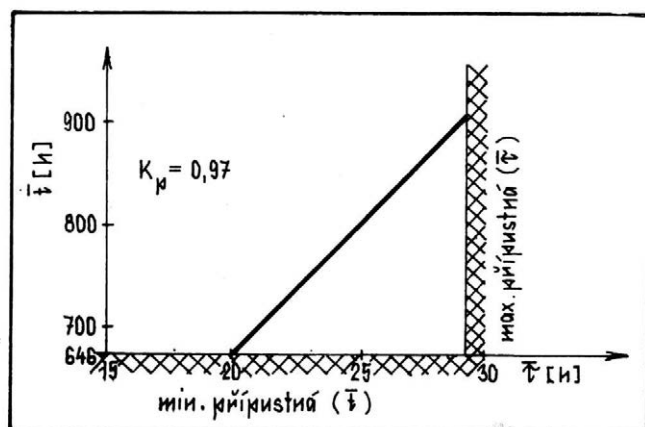
Pro zabezpečení soudobých operací je potřebné, aby u bojové techniky (u pozemního vojska) se hodnoty středních dob mezi poruchami (τ) pohybovaly v rozmezí:

— mechanické konstrukce:

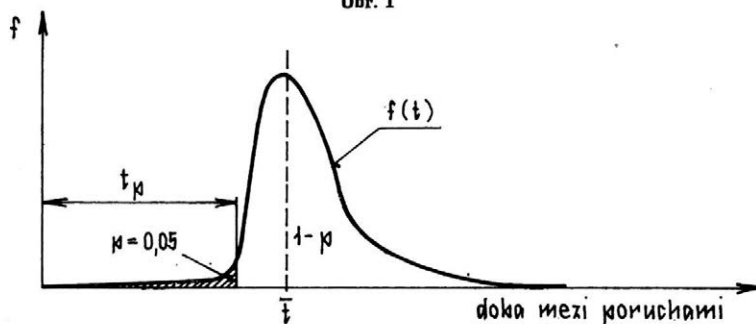
600–1200 výstřelů pro děla,

1000–2500 kilometrů pro podvozky,

1000–2000 hodin pro ostatní zařízení

Obr. 1

Obr. 2

- elektronická zařízení — 500÷1500 hodin,
- rakety (podle druhu) — 1÷200 hodin.

2. Druhým ukazatelem stupně spolehlivosti bojové techniky je procento poruch, které lze opravit ve stanovené (kritické) době. V praxi je důležité znát, po jak dlouho po vyskytnutí se poruchy zůstane bojová technika nebojeschopná. Tuto dobu nelze vyjádřit konkrétně pro každý jednotlivý případ, ale pouze ve formě statistické pravděpodobnosti. Doplníme ukazatel střední doby opravy ($\bar{\tau}$) z předcházejícího bodu dalším ukazatelem, jenž zpřesní představu o skutečné době nebojeschopnosti bojové techniky po vyskytnutí se poruchy, kterým je gama procentní doba

opravy (τ_8). Tato udává např., že 90 % všech vzniklých poruch na technice bude odstraněno v době kratší než 15 hodin ($\tau_{90\%} \leq 15$ h).

3. Třetím ukazatelem pro formulaci požadavku na spolehlivost bojové techniky jsou závazné termíny plánované údržby. Soubor ukazatelů závazných termínů plánované údržby je důležitý podklad, který umožňuje stanovit po jakou dobu bude bojová technika z technických důvodů nebojeschopná. Tento soubor ukazatelů musí pokrývat všechny činnosti v oblasti prohlídek, ošetřování a oprav bojové techniky, které je nutné pravidelně dělat. Ukazatele můžeme stanovit buď v závislosti na době provozu (vždy po určitém počtu hodin, ujetých kilometrech, výstřelů apod.), nebo v závislosti na bojovém úkolu (před za-

hájením úkolů, v průběhu plnění a po splnění. Do termínu a doby trvání údržby zahrnujeme nejen kontrolu správnosti funkce, ošetření nebo oprav jednotlivých konstrukčních celků a součástí, ale i všechny ostatní činnosti nutné pro zajištění pohotovosti k plnění úkolu (např. doplnění munice, pohonných hmot apod.).

Soubor ukazatelů může být např. pro hlavní zbraňový systém definován takto:

Technické ošetření musí být splněno za dobu provozu ne kratší než 1000 provozních hodin (TO-1) a 3000 provozních hodin (TO-2) s celkovou kapacitou 25 Nh pro TO-1 a 60 Nh pro TO-2. Kontrolní prohlídka před střelbou vykonávají 2 členové obsluhy do 15 minut; údržba po střelbě nepřesáhne 1 hodinu; životnost součástí do generální opravy dosáhne minimálně 4500 vystřelů a 50 000 km.

To, jak bojová technika splňuje vytyčené cíle a jaké nároky bude klást na systém údržby a oprav u vojsk, musí být prokázáno zkouškami spolehlivosti, a to nejen v průběhu vývoje, ale i v sériové výrobě. Dobře připravený a zdokumentovaný testovací program může již v počátku vyloučit mnohé nedostatky, které se velmi těžce řeší v provozu u vojsk, jako např. vysoká poruchovost, neočekávaná poškození, nedostatek údržbářských kapacit apod. Výstižně tuto skutečnost vyjádřil sovětský konstruktér A. N. Tupolev: „Čím dále od výkresové desky konstruktéra je zjištěna nespolehlivost, tím více nás to stojí.“

Zkoušky spolehlivosti definujeme jako podrobení se podmínkám, které ukáží na skutečný průběh ukazatelů a charakteristik spolehlivosti bojové techniky. Výskyt poruch během provozu u posuzovaného (testovaného) druhu bojové techniky je náhodný a tudíž náhodná je i testovaná doba trvání bezporuchového provozu (doba trvání opravy, údržby apod.). Požadovaná úroveň spolehlivosti bojové techniky vyjádřená např. střední dobou mezi poruchami se musí testovat jako náhodná veličina, tzn. statistickou přejímkou.

Při zkouškách spolehlivosti bojové techniky je důležité, aby přejímací (ověřovací) zkoušky probíhaly za stejných nebo simulovaných podmínek jako v reálném provozu. Jestliže tyto podmínky nejsou splněny, je nutné zkoumat vztahy mezi ukazateli spolehlivosti v laboratorních podmínkách a v provozu a podle těchto vztahů kritéria upravit.

Jedním ze základních ukazatelů spolehlivosti, se kterým se setkáváme při ověřování dosažené stupně spolehlivosti, je střední doba mezi poruchami ($\bar{t}$). Je udá-

vána intervalem, ve kterém se může nacházet, tj. horní a dolní mez ($\bar{t}_H, \bar{t}_D$). Horní mez střední doby mezi poruchami ($\bar{t}_H$) nazýváme přípustnou a je vázána na riziko dodavatele (výrobce). Spodní mez ($\bar{t}_D$) nazýváme nepřipustnou a je vázána na riziko odběratele (Správu vojenské přejímky). Znamená to, že dodavatel (výrobce) chce mít zaručeno, že bojová technika, která bude mít střední dobu do poruchy vyšší nebo rovnou přípustné hodnotě ($\bar{t}_H$), bude při přejímce zamítna s nízkou pravděpodobností (obvykle $\alpha = 0,05$).

Naopak vojenská správa požaduje, aby bojová technika, jejíž střední doba mezi poruchami je nižší než nepřipustná hodnota střední doby mezi poruchami ($\bar{t}_D$), byla zamítna s vysokou pravděpodobností ($1-\beta$), kde β volíme obvykle $0,05+0,1$. Např. má-li být prokázána úroveň spolehlivosti bojové techniky, stanovená nepřipustnou hodnotou střední doby mezi poruchami $\bar{t}_D = 100$ hodin při zamítnutí těch kusů, které tuto hodnotu nedosáhly s pravděpodobností 95 % (tj. $\beta = 0,05$), je potřebné provést při existenci exponenciálního rozdělení provozní zkoušky, např. 15 kusů bojové techniky daného typu po dobu 260 hodin.

Po zkouškách se vyhodnotí celkový dosažený počet poruch u všech 15 testovaných kusů. Jestliže počet poruch je menší než 30, zkoušky prokázaly, že bojová technika má požadovanou střední dobu mezi poruchami 100 h a vyšší a přejímá se.

Jestliže počet poruch u všech 15 kusů dosáhl počtu 30 a více, bojová technika se nepřejímá, protože nespĺňuje požadovanou úroveň spolehlivosti.

Rozbory dosažené úrovně spolehlivosti bojové techniky u vojsk

Systémový přístup k chápání pojmu spolehlivosti bojové techniky vyžaduje chápat jej jako systém, jehož základní a zároveň nezastupitelné články tvoří:

1. Organizovaný sběr a uchování informací o provozu, poruchách, údržbě a opravách bojové techniky u vojsk v návaznosti na sběr u výrobce.

2. Vyhodnocování těchto informací, tj. rozborů dosažené úrovně spolehlivosti bojové techniky jako celku, tak i jejich jednotlivých prvků.

3. Provedení následné technické analýzy a přijetí nápravných opatření ve výrobě, provozu a opravách bojové techniky.

Informační systémy pro sběr údajů o poruchách, údržbě a opravách bojové techniky jsou výchozími články celého systému zajišťování spolehlivosti techniky v ČSLA a začaly vznikat v druhé polovině šede-

sátých let, především pro leteckou a raketovou techniku, dělostřelecké zbraně, tankovou a automobilní techniku aj.

K významnému rozvoji v této oblasti dochází od počátku sedmdesátých let. Tento rozvoj probíhal více méně po linii jednotlivých druhů vojsk a služeb. Umožnil shromáždit velké informační soubory o provozu, údržbě a opravách vojenské techniky. Stanovil první objektivní kvantifikované charakteristiky spolehlivosti a vyvolal řadu zásahů do organizace a řízení provozu, technologie oprav i zásobování náhradními díly a materiálem.

I přes tyto pozitivní rysy existují doposud značné rozdíly ve výstavbě informačních systémů mezi jednotlivými druhy vojsk a služeb a pro mnohé druhy bojové techniky doposud neexistují.

Informační systém musí zabezpečit:

- určení příčin poruch a mezních stavů daného druhu bojové techniky a výzbroje,
- zjištění kritických míst (součástí) nebo skupin, které limitují spolehlivost,
- zjištění vlivu provozních podmínek na spolehlivost,
- optimalizaci norem spotřeby náhradních dílů a materiálu,
- optimalizaci periodicity a objemu údržby a oprav,
- zhodnocení efektivnosti opatření, týkajících se zvýšení úrovně spolehlivosti bojové techniky.

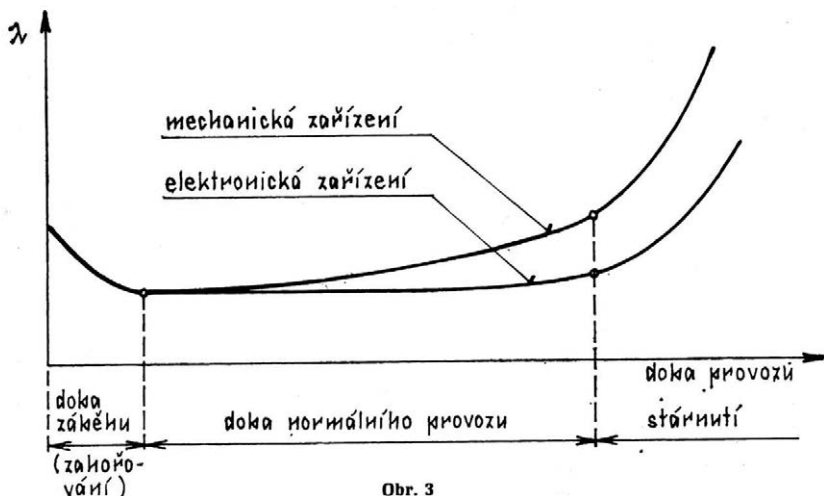
Využití výsledků z informačního systému přímo pro řízení provozu bojové tech-

niky objasním na následujících příkladech. Zaznamenáváme-li v průběhu výcvikového roku hodnoty doby provozu bojové techniky mezi poruchami, obdržíme rozdělení četností **obr. 2**.

Protože plocha pod křivkou hustoty pravděpodobnosti $f(t)$ mezi poruchami $f(t)$ na **obr. 2** je rovna jedné, platí, že s pravděpodobností $(1-p)$ každá hodnota doby mezi poruchami leží napravo od meze t_p (gama procentní doby mezi poruchami). Jestliže použijeme t_p jako kritérium, potom lze pro každou jednotku (bojovou techniku), která hlásí hodnotu doby mezi poruchami $[t_p]$ tak umožňuje jednoduchým způsobem zjistit vznik nenormálního stavu v provozu daného druhu techniky a u dané jednotky řešit nápravná opatření.

U této jednotky vznikl tedy nenormální stav, který je potřebné blíže analyzovat a opatřeními v řízení odstranit. Ukazatel spolehlivosti gama procentní doba mezi poruchami $[t_p]$ tak umožňuje jednoduchým způsobem zjistit vznik nenormálního stavu v provozu daného druhu techniky a u dané jednotky řešit nápravná opatření.

Dalším důležitým ukazatelem spolehlivosti bojové techniky je intenzita poruch (λ) , která se v průběhu provozu mění. Její konkrétní znalost pro daný druh bojové techniky je v praxi nepostradatelnou informací. **Obr. 3** ukazuje, jak se mění intenzita poruch u mechanických prvků a zařízení bojové techniky a jak u elektronických prvků a zařízení.

Obr. 3

Tabulka 1

Zařízení bojové techniky	Poměr poruch	
	předvídatelných (postupných)	nepředvídatelných (náhodných)
mechanické	60—80 %	20—40 %
elektronické	10—15 %	85—90 %

Nejdříve se λ poněkud zmenšuje, což je způsobeno dvěma příčinami: záběhem součástí (u elektronických zařízení zahříváním) a vymizením počátečních poruch.

Potom se u mechanických a elektromechanických zařízení pomalu zvětšuje, což odpovídá počínajícímu opotřebení a období normálního provozu. Později λ vzrůstá stále rychleji a opravy technikou jsou stále častější.

U elektronických zařízení zůstává λ na konstantní hodnotě po poměrně dlouhou dobu provozu, protože naprostá většina poruch je náhodná, jak ukazuje **tabulka 1**.

Sledování vývoje intenzity poruch v závislosti na době provozu je možné pomocí jednoduchého vztahu.

$$\lambda(\Delta t) = \frac{n(\Delta t)}{N_0 \cdot \Delta t}$$

kde:

$n(\Delta t)$ — počet poruch za provozu Δt ,

N_0 — počet sledované techniky.

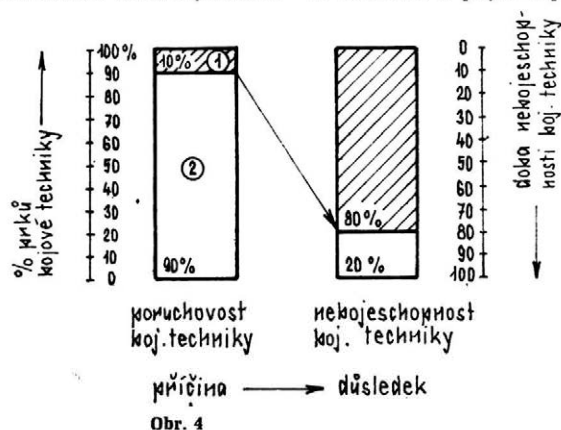
Umožňuje odhalit nedostatky v údržbě a starostlivosti obsluhy o techniku. Prudké zvýšení intenzity poruch v určitém období výcvikového roku musí řídicím funkciónům vždy signalizovat nenormální stav u provozu daného druhu bojové tech-

niky, který je potřebné co nejrychleji odstranit přijetím nápravných opatření. Konkrétní znalost intenzity poruch, např. u T-55 0,0028 km⁻¹, BVP 0,0014 km⁻¹, 152 SHKH 0,012 výstřelů⁻¹, umožňuje stanovit např. průměrný počet poruch, se kterým musíme počítat při plnění daného bojového úkolu podle vztahu: intenzita poruch $\times$ doba provozu a pro tuto hodnotu plánovat kapacitu a objem technického zabezpečení (ND).

Nápravná opatření

Rozhodující a závěrečnou etapou systémového přístupu k zajišťování spolehlivosti bojové techniky a důležitou částí programu spolehlivosti je etapa správného stanovení pořadí a formulace nápravných opatření na jednotlivých stupních velení a řízení s cílem zabezpečit takovou úroveň provozní spolehlivosti, aby byly splněny požadavky kladené na bojovou pohotovost vojsk.

Impulsem k přijetí nápravných opatření musí být vždy nízká hodnota charakteristik spolehlivosti za sledované období u daného druhu bojové techniky. K zvláštní formulaci a přijetí odpovídajících ná-

Obr. 4

pravných opatření vycházíme z praktické zkušenosti, že většina doby nebojeschopnosti u všech druhů bojové techniky je způsobována poruchami převážně několika skupin nebo prvků.

Tyto prvky jsou nejporuchovější (kritické) zatím co ostatní, které tvoří většinu v konstrukci bojové techniky, jsou méně poruchové.

Uvedená závislost (princip) se dá schématicky znázornit jednoduchým grafem, kde:

— 10 % nejporuchovějších „kritických“ prvků bojové techniky se podílí z 80 % na její nebojeschopnosti,

— 90 % prvků bojové techniky se podílí pouze z 20 % na její nebojeschopnosti — viz **obr. 4**.

K prvkům zahrnutým do dvou základních skupin bojové techniky 1 a 2 znázorněných schématicky na **obr. 4** je potřebné z hlediska řízení spolehlivosti přistupovat rozdílným způsobem. Zatím co kritické prvky skupiny 1 vyžadují analýzu spolehlivosti každého prvku jednotlivě, druhá skupina prvků 2, způsobující „nevýznamné“ procento poruchovosti výzbroje, může být zkoumána z hlediska řízení spolehlivosti jako celek.

Dosavadní zkušenosti potvrzují, že k udržení optimální úrovně spolehlivosti bojové techniky, tj. dosažení maximálních hodnot charakteristik spolehlivosti při vynakládání co nejnižších společenských zdrojů, nestačí řešit nekoordinované dílčí problémy, ale je nutné postupovat systematicky podle komplexního programu zajišťování spolehlivosti.

Rozpracování programu spolehlivosti představuje strategii účinného dosahování požadované úrovně spolehlivosti bojové techniky.

Doposud bylo příliš mnoho pozornosti věnováno matematickým aspektům (teoretickým modelům) spolehlivosti a příliš málo aspektům inženýrským a otázkám řízení spolehlivosti bojové techniky.

Základní struktura otázek řízení spolehlivosti je představována uzavřeným cyklem, sestaveným ze sběru informací z výroby a provozu bojové techniky, ze zpracování a vyhodnocování získaných informací a z formulace a realizace nápravných opatření.

Komplexní přístup a vnitřní propojenost programu spolehlivosti umožňuje přetranzformovat tento uzavřený cyklus na spirálu dynamického zajišťování optimální úrovně spolehlivosti bojové techniky a tím i bojeschopnosti ČSLA.

z kapitalistických armád

Podplukovník Ing. Jaromír Kovářík

Vzdušný boj vrtulníků

V zahraničním tisku se stále častěji objevují články o rostoucí úloze a pravděpodobnosti ozbrojených střetnutí vrtulníků bojujících stran při plnění jejich úkolů. Vzdušný boj vrtulníků je ve stadiu výzkumů a zkoušek. Používají a přizpůsobují se zkušenosti získané stíhači, hledají se a upravují nejlépe vyhovující zbraňové systémy, rozpracovávají se taktické zásady a způsoby vedení vzdušného boje. V prosinci roku 1981 v rámci vypracovaného zkušebního programu Helikopter Aerial Combat Week (Týden vzdušného boje vrtulníků), byly ve Fort Hood (stát Texas) provedeny praktické zkoušky vzdušného boje. Jejich cílem bylo ověřit možnosti použití současných zbraňových systémů bitevních vrtulníků k ničení vzdušných cílů a stanovit vhodné druhy manévru pro vedení vzdušného boje vrtulníky. Výsledky těchto zkoušek se podle rozhodnutí velení amerického pozemního vojska již využívá pro zkvalitnění výcviku osádek vrtulníků.

Pro plnění zkušebních úkolů byly vyčleněny vrtulníky AH-1S s piloty instruktory. Sovětské vrtulníky Mi-24D byly imitovány vrtulníky CH-53. Zkoušek se zúčastnili zástupci společnosti General Electric Company a General Dynamics Corporation, kteří sledovali možnosti využití zbraňových systémů k ničení vzdušných cílů. Zástupci firmy General Dynamics Corporation se zabývali využitím PTRS Tow a PLRS Stinger k ničení vrtulníků za letu. Firma Electric Company sledovala možnosti použití 20mm kanónu M-197 a kulometu ráže 7,62 mm M-134. Použití granátometu ráže 40 mm se ukázalo jako nevhodné pro malou rychlost střelby a velký náměr. Pro

použití kanónu M-197 ve vrtulnících byl učiněn závěr, že bude snížena váha, zmenšen zpětný ráz, vyloučeny vibrace a zvětšen palebný průměr. Zatím nejvýhodnější pro použití ve vrtulnících proti vzdušným cílům se jeví kombinovaný systém Stinger a kulomet ráže 7,62 mm M-134 nebo systém Stinger a upravený kanón M-197. Cvičná ostrá střelba byla uskutečněna na cílové bezpilotní letouny. Vypouštěcí zařízení Stinger, bez aparatury rozpoznávání „vlastní-cizí“, bylo přizpůsobeno pro umístění na vrtulník. Zaměřovač, sestávající z pevného kříže, byl orientován v podélné ose vrtulníku. Vypouštění zařízení se dvěma raketami, se podvěsilo na pylony na boku trupu. [Celková váha 23 kg.] Během letových zkoušek pilot manévrem vrtulníku (jako stíhač) uvedl do souladu střed kříže zaměřovače s cílem a přepnul dvoupolohový přepínač ovládání odpálení rakety do první polohy „sledování cíle“. Když při sledování a sblížování s cílem po křížce zazněl zvukový signál a zachycení cíle aparaturou střelby bylo potvrzeno i blikáním kříže v zaměřovači, pilot přepnul přepínač do druhé polohy a odpálil raketu na cíl. Raketa pak byla samostatně navedena na vzdušný cíl na principu „infračidla“ a pilot mohl ihned po odpálení uskutečnit úhybný manévry od cíle.

Výsledkem modelových bojů a praktických zkoušek bylo potvrzení předpokladů v tom, že vzdušný boj vrtulníků v současnosti bude hlavně manévrovým bojem na malých vzdálenostech. A to proto, že zraková vzdálenost zpozorování protivníka (z vrtulníků) dosahuje asi 3 km, což umožňuje pilotovi uskutečnit počáteční období boje — sblížení a zahájení teče před hra-

nicí efektivního použití „lehké výzbroje“. [Boj ve zrakovém spojení mezi protivníky spadá, podle klasifikace zahraničních odborníků, do kategorie „blízkého“ vzdušného boje.] Mimoto „příslušnost“ cíle, tedy jeho rozpoznání, pilot také určuje vizuálně, podle vnějších znaků. Dále se vzdušný boj vrtulníků pokládá za manévrový proto, že rozhodný a energický manévr je nejlepším prostředkem jak pro vlastní střelbu na protivníka, tak pro vyjití z oblasti možného použití zbraní protivníka. Přímocará odpoutání od protivníka je reálné jen při dostatečně zřejmé převaze v rychlosti a potřebných charakteristikách rozhozu, což je u vrtulníků stejné generace skoro nemožné. Protože vrtulníky plní své hlavní úkoly, palebnou podporu boje pozemních vojsk, ve skupinách, bude nejčastější formou jejich vzdušného boje boj skupinový, dvojic, rojů, popřípadě větších skupin, členěných do taktických skupin. Při střetnutí s letícími vrtulníky protivníka je použití taktiky jednotlivců při zahájení vzdušného boje málo pravděpodobné. Jelikož však i skupinové boje vrtulníků přecházejí ve svém určitém období do samostatných vzdušných bojů jednotlivců, věnuje se ve vojenském letectvu zemí NATO hlavní pozornost výcviku a zdokonalování samostatných vzdušných bojů jednotlivců.

Z těchto několika principů vyplývají pro vedení vzdušného boje mezi vrtulníky další velmi závažné zákonitosti. Musí se podřítit tradičnímu principu vzájemné součinnosti a dvojice vrtulníků, jako nejmenší taktická a palebná jednotka sdružuje v sobě stabilní a pevné spojení manévrovací, palebné a taktické součinnosti, a je schopná plnit všechny potřebné úkoly i klást odpor případnému útočníkovi. Skupinový vzdušný boj nemůže být chaotický. Činnost osádek musí být koordinována a řízena velitelem, který hodnotí vzniklou situaci s jedním cílem: změnit ji ve svůj vlastní prospěch, ve vítězství. Proto jedním ze základních prvků vzdušného boje vrtulníků je nepřetržitě a pevné velení. Zabezpečuje se organizací pozorování vzdušného prostoru nad bojištěm (nebo místem, kde mají vrtulníky působit), spolehlivou a včasnou informací o činnosti protivníka, rychlým zhodnocením situace a přijetím správného rozhodnutí, nepřetržitým spojením a jasným a srozumitelným velením.

Protože výzbroj vrtulníků stíhla většinou do přední polohy, určuje také vedoucí úlohu útočné taktice ve vzdušném boji. Dalším ze základních prvků vzdušného boje vrtulníků je tudíž bojová aktivita. Pilot vrtulníku, který se dostane do situace napadeného, musí hledat pomocí manévrování možnosti k převzetí iniciativy k tomu, aby

dostal protivníka před sebe do oblasti, kde může využít vlastní výzbroj, a neobracet se na útěk, při kterém nemá šanci se včas od protivníka odpoutat a nemůže se bránit.

Stejně jako ve vzdušném boji ostatních typů letadel, má i ve vzdušném boji vrtulníků rozhodující význam pro úspěch první zteče. Úspěch první zteče se zabezpečuje skrytým přiblížením s maximálním využitím všech možností maskování, vhodným a dovedným manévrem a končí rozhodnou a účinnou palbou. V případě selhání první zteče přecházejí protivníci k manévrování, při kterém se nejen zmenšuje možnost použití jednotlivých zbraňových systémů, ale ztěžuje se vůbec zamíření a střelba a z útočníka se snadno může stát cíl.

Nejvýhodnějším druhem výzbroje pro vedení vzdušného boje vrtulníky na malé vzdálenosti, jak soudí zahraniční odborníci, je letecký kulomet nebo kanón. V současnosti se v armádě USA dokončuje přezbrojování bitevních vrtulníků AH-1 Cobra tříhavlňovým kanónem ráže 20 mm, umístěným v kontejneru. Dálka střelby je až 1500 m, rychlost střelby 680–780 ran za minutu, palebný průměr 750 nábojů. Tento kanón je určen k ničení jak pozemních, tak vzdušných cílů. Je to vlastně varianta odlehčeného a upraveného kanónu M-61 Vulcan. Na víceúčelovém vrtulníku AH-64 Apache, určeném k přezbrojení vojenského letectva USA, se umísťuje 30mm kanón s rychlostí střelby 600–650 ran za minutu, s palebným průměrem 1200 nábojů a počáteční rychlostí $V_0 = 807 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$. Tento vrtulník je jak známo určen pro boj s tanky, ale počítá se s jeho použitím i ve vzdušném boji.

Podmínky použití výzbroje ve vzdušném boji, jak ukázaly zkoušky, jsou téměř shodné s podmínkami střelby na pohyblivé pozemní cíle. Nejsložitějším prvkem vzdušného boje je sblížení s cílem. Zastihnout protivníka nepřipraveného a dosáhnout podmínky pro nenadálou a účinnou zteč je možné jen po neočekávaném objevení se v bezprostřední blízkosti protivníka, v prostoru, kde nás nevidí a kde jsou nejvýhodnější podmínky pro použití zvoleného zbraňového systému. Vlastní zamíření po přiblížení do oblasti optimálního použití zbraní už nepotřebuje vysoké požadavky na výcvik pilota, protože rozměr cíle je znám, rychlost přiblížování a změna polohy cíle v zaměřovači (při správné křivce letu) je nevelká a zamíření úhlem předstihu s vyloučením poklesu střel, na danou vzdálenost, se dá nacvičit a je známé ze střele na pozemní cíle. K tomu ovšem přistupuje skutečnost, že manévr vrtulníkem se doplňuje manévrem pohyblivou zbraní a palbou.

Ukazuje se, že manévrový vzdušný boj na malých vzdálenostech, jehož základním principem je tradiční spojení manévru a palby s nepřetržitou a pevnou součinností v osádce a ve skupině a s pilotováním vrtulníku (i letounů) při mezních letových režimech, nemůže být zatím nahrazen ani sebetenčivějšími současnými zbraňovými systémy, spojenými s řízenými raketami různých typů. Piloti musí cvičit potřebné návyky, které zahrnují především znalosti způsobů a možností dostat se do zadní polosféry protivníka s překvapením a způsoby vytváření si nejvýhodnějších podmínek k zahájení mířené a účinné palby na protivníka.

Západní vojenská odborníci v jedné době předpokládali, že k ničení vrtulníků protivníka bude vyčleněna část taktického letectva — bitevní a stíhači. Zkušenosti z výzkumů a cvičení však ukázaly, že činnost letadel proti vrtulníkům je málo účinná. Hlavními příčinami nízké efektivity jsou: složitost vyhledání a ztěžle pomalých cílů, letících v bezprostřední blízkosti země a využívajících terénu a překážek k maskování a skrytí a také nemožnost takové činnosti ve složitých meteorologických podmínkách, protože povětrnostní minima současných klasických letounů jsou několikanásobně vyšší než u vrtulníků. Výsledkem úvah a výzkumů je tedy skutečnost, že v ozbrojených silách USA se utvrdila koncepce: vrtulník proti vrtulníku. V této souvislosti byl vrtulníkům určen ještě jeden důležitý úkol: boj s vrtulníky protivníka.

Také otázka, které vrtulníky a čím mají ničit vrtulníky protivníka ve vzduchu, podléhá neustálému vývoji. V počátku článku jsem uvedl úvahy, které se týkají zkoušek a závěrů pro přizpůsobení všech bitevních vrtulníků. Potom byly úvahy stanovit tento úkol speciálně modernizovaným vrtulníkům. V současnosti ministerstvo obrany USA rozhodlo přizpůsobit průzkumné vrtulníky OH-58C i D Kiowa Cayuse (celkem asi 600 kusů) k boji proti vrtulníkům ve vzduchu. Na OH-58C se předpokládá umístit řízenou raketu Stinger a na druhé vrtulníky se plánuje kromě Stingeru i podvěšené kanónové stanoviště. Kanón ráže 30 mm s 250–300 náboji. O takovéto výzbroji a jejím použití se hovoří již ve spojitosti s přizpůsobováním všech typů k vzdušnému boji. Novou skutečností má být to, že pro vyloučení změn úhlů tangáže za letu, se hlaveň děla bude moci pohybovat v úhlu nastavení do 15°. Nahoru a dolů, v azimutu, ve směru bude zamíření uskutečněno celým vrtulníkem.

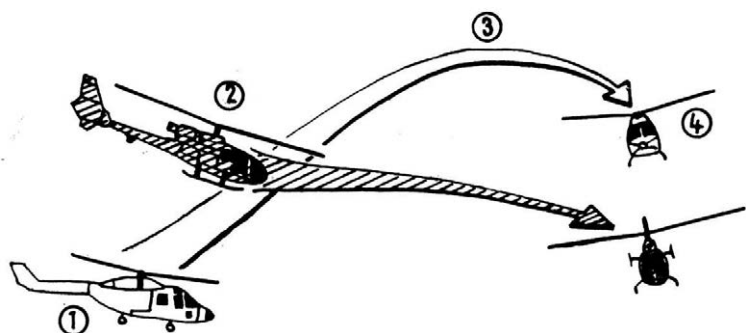
V budoucnosti počítá velení armády USA s tím, že bude mít pro boj s vrtulníky ve vzduchu speciální, rozměrově nevelký leh-

ký „vrtulník — stíhač“. Podle mínění odborníků by měl být zhotoven z kompozitních materiálů a lišit se od současných vrtulníků větší rychlostí letu, lepší manévrovatelností a vysokou účinností palubních zbraní pro činnost proti vzdušným cílům.

Zatímco v otázkách určení typu a výzbroje vrtulníků k vzdušným bojům není jednotnost názorů ani koncepce, a je nutné znát možnosti všech současných typů vrtulníků protivníka ve vzdušném boji, v otázkách taktiky a výcviku se dosáhlo určité shody v tom, že se piloti cvičí především v základních způsobech typových ztečí a vzdušného boje samostatných vrtulníků, a to útočných i obranných manévrů a potom ve dvojicích. V současnosti jsou zpracovány a procvičovány metodiky výcviku osádek vrtulníků v manévrovém boji na malé vzdálenosti, s použitím kulometných a kanónových zbraní. Vyzbrojení vrtulníků raketami vzduch—vzduch bylo odloženo na pozdější dobu.

Podle mínění západních odborníků „kanónový boj“ vrací letectvo k taktice stíhačů ve druhé světové válce a nutí znát principy zformulované z minulých zkušeností. K hlavním patří mít převahu ve výšce a rychlosti letu (nebo zrychlení letu) a také umět zaujmout určité místo v prostoru, vzhledem k vrtulníku protivníka, dostat se do oblasti možných ztečí, nacházející se v zadní polosféře, jež má ohraničené rozměry podmíněné délkou a rakusou účinné střelby. V západním tisku zdůrazňují, že před osádkou (pilotem), která má počáteční taktickou převahu, je stanoven tento úkol: dovést svůj vrtulník do oblasti možných ztečí s cílem co nejúčinnějšího použití výzbroje. Útočník i obránce manévrují na horizontále i na vertikále. Jak ukazují zkušenosti, množství typových manévrů není neomezené. Proto veškerou činnost mohou a musí osádky zvládnout tak, aby při vzniklé standardní situaci mohli piloti plnit úkoly automaticky.

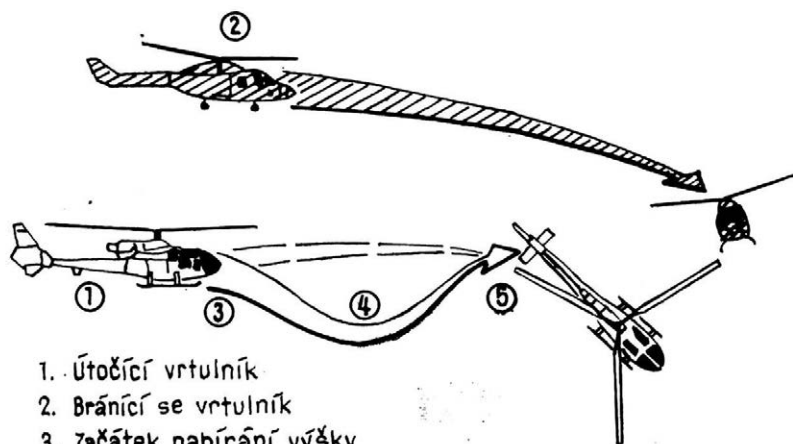
Pro bránící se vrtulník jsou vypracovaná pravidla, z nichž je nejdůležitější zatačka ne „od“, ale „na“ protivníka, aby došlo k rychlému vyvedení vlastního vrtulníku z oblasti možných ztečí útočníka. Jestliže se protivník nachází ve vzdálenosti 2 poloměrů zatačky, tak je třeba bez prodloužení provést shora uvedenou zatačku bez ztráty rychlosti. Když je počáteční vzdálenost menší, musí bránící se pilot provést zatačku se ztrátou rychlosti (se zbrzděním). Přitom se tedy snižuje úroveň kinetické energie vrtulníku, která může chybět pro následnou aktivní činnost. Pro zvětšení úhlové rychlosti v kritické situaci při nutnosti nejrychlejšího vyvedení protivníka z oblasti možných ztečí a úniku z jeho palby,

Obránce provádí zatačku na útočící vrtulník

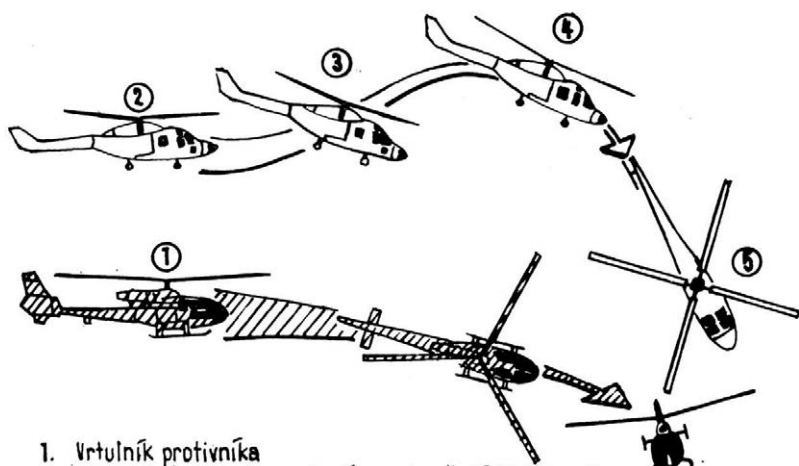
1. Poloha útočníka
2. Poloha obránce, který pozdě začal zatačku na útočníka
3. Nabrání výšky
4. Zatačka na cíl

Obr. 1

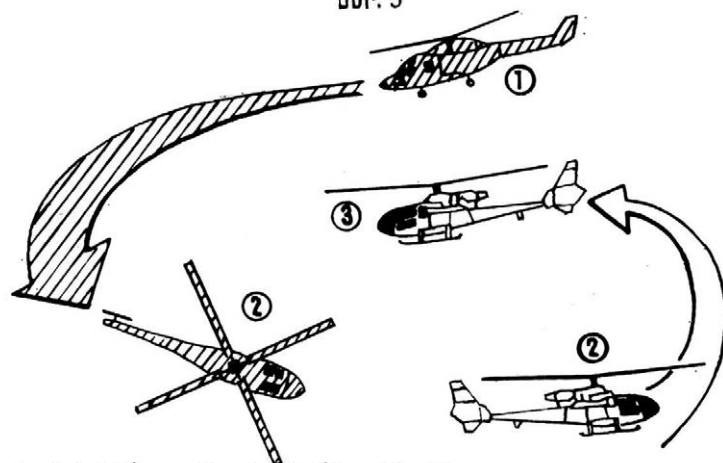
1. Útočící vrtulník
2. Bránící se vrtulník
3. Začátek nabírání výšky
4. Přejít do nabírané výšky
5. Zamíření a zteč

Obr. 2

1. Vrtulník protivníka
2. Pilot uviděl vrtulník protivníka v ohrožující blízkosti vpravo
3. Prudce brzdí a nabírá výšku
4. Rozhání vrtulník a točí na cíl, který jej předletěl
5. Dosáhne východiště ke zteči

Obr. 3

1. Vrtulník protivníka točí proti cíli
2. Cíl provádí energickou zatáčku se stoupáním směrem k protivníkovi
3. Cíl zvětšuje poloměr zatáčky a energicky točí s klesáním do zteče

Obr. 4

je zatáčka se zbrzděním a zvětšováním náklonu nejvíce účinná.

V zahraničním vojenském tisku se objevily některé způsoby manévru, kterých používali piloti ve speciálních kursech a při taktických cvičeních. Zvláštní pozornost byla věnována boji mezi vrtulníky různých typů. Základem všech druhů manévru je změna výšky. Na **obr. 1** je ukázán útočný manévra „výskok“, kterého používají i stíhači. Uskutečňuje se útočícím vrtulníkem, který s velkou rychlostí sblížení dostihne protivníka. Aby měl možnost dostat se a udržet v oblasti možných ztečí a ne jen kolem cíle, který použil obranného manévru, proletěl, snižuje rychlost při nabírání výšky, výskoku nad cíl. To dovoluje nejen dostat protivníka před sebe, ale i točit ostřeji zatáčku na cíl (s menším poloměrem, při menší rychlosti). Jakmile se objeví vzadu nad cílem, zkracuje útočník vzdálenost k cíli po křivce zamíření s rozhozenou rychlostí na úkor klesání a dostává se rychle na hranice účinné palby.

Jestliže bránci se cíl současně zpozoruje útočníka (který se přibližuje s velkou rychlostí) a sám zmenší rychlost a stoupá, aby ho „pustil“ před sebe a přešel do zteče sám, tak útočník uskuteční výskok zprava, se zatáčkou vlevo za cíl. Přitom se snaží, aby neztratil protivníka ze zorného pole, k čemuž pokládá vrtulník do levého náklonu, téměř na záda a pak uskuteční zatáčku doprava a útočí na cíl z vnější strany zatáčky se snížením a nabíráním rychlosti. Ve druhé polovině manévru se využívá převahy manévrovatelnosti lehkého vrtulníku k dosažení úhlu předstihu pro střelbu z kanónu.

Pronásleduje-li útočící vrtulník protivníka v zatáčce a nemá dostatečnou převahu v rychlosti (nemůže dosáhnout hranice zahájení palby), tak skutečný manévra ke střetnutí ve vypočítaném bodu předstihu. Pilot otáčí vrtulník do bodu předstihu (vzhledem k zatáčce cíle, zvolené zbraně a vzdálenosti střelby) a převádí jej do klesání s nabíráním rychlosti. Po přiblížení k cíli, který je pod ním, začíná stoupat a zaujímá vypočítanou polohu pro zteč a střelbu ze zadní polosféry (**obr. 2**).

Obrana v této situaci: Při prvním příznaku začátku zatáčky útočníka k dosažení vypočítaného bodu střetnutí, bránci se vrtulník provádí ostrou zatáčku se zbrzděním a klesáním proti útočícímu protivníkovi. Jiný způsob obrany, má-li obránce dostatečnou rychlost, je prudké nabrání výšky a zatáčka ve výskoku proti útočnickovi, s přechodem do zteče s převýšením.

Jestliže ke sblížení dochází na vstředních kursech, tak je možné uskutečnit na pro-

тивníka zteč manévrem přes křídlo polozvratném, podle propočtů západních odborníků (akto: Pilot zvětšuje rychlost a při přiblížení se k cíli začíná prudce nabírat výšku. [Úhel sloupání 20–30°]. Snaží se dostat do mrtvé zóny nad rotor protivníka, ve kterém nemůže použít svou výzbroj. Po dosažení nezbytného převýšení, uskutečňuje pilot útočícího vrtulníku zatáčku přes křídlo (polozvrat, souvrat), s takovým rozpočtem, aby se ocitl při vybírání v zadní polosféře protivníka na rovnoběžném kurse. Zvýší rychlost a provádí zteč na cíl.

Pro obranu před útočícím vrtulníkem, který dělá takovýto sblížovací manévra, je možné uskutečnit prudké nabrání výšky s obratem proti útočnickovi v tom okamžiku, kdy začíná stoupat. To znamená, že oba vrtulníky provádějí stoupavou spirálu s cílem dostat se jeden druhému do zadní polosféry. Vzdušný boj vyhraje ten, kdo si dokáže zachovat převahu v rychlosti.

Za jednu z nejvíce rozšířených výchozích situací se pokládá tato: Vrtulníky se nacházejí vedle sebe v určitém rozestupu a pozorují jeden druhého. V takovém případě se nejčastěji používá manévra „horizontální nůžky“. Oba dodržují pravidlo „zatáčky na protivníka“, sblíží se a rozcáhají, ve snaze jeden druhému se dostat za záda, do zadní polosféry při každém sblížení. V takové situaci má lehký vrtulník výhodu před těžkým, protože manévruje při menších poloměrech zatáček, pomaleji ztrácí kinetickou energii a lépe si drží výšku. Snadněji se dostává do pozice, ve které může použít zbraně. V kritické situaci, kdy bránci se vrtulník je již ve vzdálenosti a v poloze, ve které může útočník použít zbraně, je možným manévrem pro vyvedení zpod úderu prudký přechod na velký úhel tangáže a nenadálé a energické zbrzdění se zatáčkou na cíl. Aby si udržel výhodu, nesmí útočící vrtulník tento moment propást a současně vést prudký výskok za ním a pak převést vrtulník do klesavého letu se zatáčkou na cíl.

Podle mínění zahraničních odborníků bude vzdušný boj vrtulníků veden v malých a přízemních výškách, a proto klesavé manévry k nabrání nebo udržení rychlosti nebudou bez nebezpečí srážky s překážkami. Za jednu z nejdůležitějších vlastností techniky přizpůsobené k vzdušnému boji pokládají příznivý poměr tahu (výkonu) k váze vrtulníku. Přebytek tahu dovoluje pilotovi kontrolovat vzdálenost od protivníka, to znamená dosahovat převahy při sblížení nebo úniku z boje. Vrtulník, který nebude mít tuto převahu, bude nucen používat manévru se zbrzděním, počítající se s zpovědnou reakcí protivníka. Ta vzniká buď pro nezkušenost pilota, nebo větší váhu

vtulníku. Po zjištění protivníka v nebezpečné poloze v zadní polosféře, pilot s menšími možnostmi provést zrychlenou horizontální zatáčku na protivníka, se uchyluje k prudkému brzdění s rychlým nabráním výšky a na protivníka, který ho předlétné, provede zteč s nabráním rychlosti se snížením — viz **obr. 3**.

Menší přebytek výkonu [horší poměr výkon/váha] podmiňuje nezbytnost taktiky „zbrzdování zatáčky“. Přitom, jak se uvádí v zahraniční literatuře, je nejdůležitější nepropást okamžik, kdy protivník přerušuje zatáčku pro sblížení ve vypočítaném bodu střetnutí.

V daném okamžiku se doporučuje převést svůj vrtulník do energického stoupání a zatáčky proti útočníkovi. Dále boj pokračuje na stoupavé spirále. Přitom pilot lehčího a manévrovatelnějšího vrtulníku, který používá menší poloměry zatáček, se může dostat dovnitř kruhu a zaujmout výhodnou polohu pro střelbu z kanónu. (Zezadu zesopdu pod rakursem 1 (4) — viz **obr. 4**.)

Jestliže se vzdušného boje zúčastní dvě dvojice vrtulníků a jejich sblížení začíná na vstřícných kursech, tak útočníci manévrují tak, aby zaujali postavení, které umožňuje dvěma vlastním vrtulníkům útočit proti jednomu vrtulníku protivníka. Přiblížení ke dvojici protivníka je třeba vést ze směru, ve kterém vedoucí vrtulník protivníka zakrývá obzor svému vedenému. V dalším je třeba uskutečnit manévry pro vyvedení do zadní polosféry a v případě nemožnosti vést zteč z přední polosféry, nebo pod jiným rakursem. (Čelní útok je pro osádky AH-1 Cobra nebezpečnější než pro Mi-24D, protože čelní sklo krytu kabiny Cobry není pancéřované.) Vede-li bojovou činnost dvojice bojových vrtulníků s jedním taktickým letounem protivníka, vede zteč pouze jeden vrtulník z dvojice. Druhý vrtulník zabezpečuje jeho ochranu a zaujímá výhodné postavení k případné zteči.

Při vedení vzdušného boje dvojicí vrtulníků se velký význam přikládá rozdělení pozornosti mezi vedoucím a vedeným. V západním tisku se uvádí, že vedoucí osádka musí dodržovat tyto principy: udržovat iniciativu a vytvářet podmínky, při kterých protivník nemůže použít své zbraně. Vždy je třeba vyvinout maximální úsilí k usku-

tečnění úspěšné první zteče. Vedený je povinen chránit svého vedoucího, udržovat neustále protivníky v zorném poli a vyloučit možnost jejich přiblížení do zadní polosféry své bojové skupiny a při nezbytnosti zajistit bezpečné vyjítí svého vedoucího z boje. Neustálá změna vzdušné situace také předpokládá, že obě osádky musí být schopny v libovolný moment vyměnit si své role.

Ze zkušeností ze cvičení a výzkumů dělají zahraniční vojenští specialisté závěry a zevšeobecnění, se kterými se počítá v další letové a bojové přípravě osádek vrtulníků. Přitom se ukazuje nezbytné, aby osádky znaly výzbroj a takticko-letové charakteristiky vrtulníků protivníka, uměly je rychle vyhledat, poznat a současně i přesně uvědomit ostatní osádky, místa PVO a VS o místě, směru letu a síle protivníka a samy zůstaly přitom neopozorované. Zdůrazňuje se, že úspěch ve vzdušném boji závisí na včasnosti zjištění cíle, sladěnosti členů osádky a osádek ve skupině a jejich umění utajit svůj manévry a zaujmout výhodné postavení ke zteči. Také musí umět efektivně používat palubní zbraně.

Vojenští odborníci USA a ostatních zemí NATO určují vrtulníkům důležitou roli v bojových akcích a počítají, že taktice vedení vzdušného boje je třeba věnovat zvýšenou pozornost.

Teorie a praxe vzdušného boje a ničení vzdušných cílů nebyla v dřívějších letech u našich pilotů vrtulníků ani přednášena, ani cvičena a je pro většinu z nich, kteří neprošli stíhacím, nebo stíhacím bombardovacím výcvikem zcela neznámou oblastí vědění, dovedností a návyků. Dokonce se u některých starších příslušníků vrtulníkových pilotů objevily názory, že vrtulníky nejsou na vzdušný boj stavěny, že to nevydrží, že se přetěžují rotorové závěsy a listy atd. Z teoretických zákonitostí a ze zkušeností z praktických ztečí, které jsme u našeho útvaru zahájili již v roce 1982, je jasné, že ničení vzdušných cílů a vedení vzdušného boje vrtulníky všech typů lze úspěšně a bezpečně řešit. Je jen nutné pochopit a znát některé teoretické zákonitosti a zvláštnosti, které vyplývají z aerodynamických, letových a pevnostních charakteristik vrtulníků, které jsou v současnosti ve výzbroji.

Plukovník doc. PhDr. Vladislav R y b e c k ý, CSc.

Odstranit hrozbu jaderné katastrofy

Každé zasedání politického poradního výboru členských států Varšavské smlouvy předložilo evropským zemím a národům iniciativní návrhy na upevnění míru. Od roku 1955 to bylo více než sto. Tuto jedinečnou tradici dále rozvíjí i poslední zasedání, které se konalo v Sofii 22.—23. října roku 1985. Jeho účastníci schválili deklaraci Za odstranění jaderné hrozby a za pozitivní obrát v situaci v Evropě i ve světě. Je to charta ozdravení mezinárodního ovzduší.

Z historického hlediska sofijské zasedání politického poradního výboru rámuje několik zásadních mezinárodních souvislostí. Bylo prvním zasedáním, které se konalo po prodloužení platnosti Varšavské smlouvy v dubnu roku 1985. Přijátá deklarace potvrdila kontinuitu mírové zahraniční politiky spojeneckých států a jejich obranné strategické doktríny. Uskutečnilo se několik dní po významné návštěvě M. S. Gorbačova ve Francii, který tam předložil významné návrhy na odzbrojení a na normalizaci vztahů mezi socialistickými a kapitalistickými zeměmi. Dále proběhlo v době intenzivních příprav XXVII. sjezdu KSSS a sjezdů dalších bratrských stran, včetně sjezdu KSČ. Několik dní po zasedání politického poradního výboru Varšavské smlouvy byl uveřejněn návrh nové redakce Programu KSSS, který je programem plánového a všestranného zdokonalování socialismu a dalšího postupu sovětské společnosti ke komunismu na základě urychlování hospodářského a socialistického rozvoje země. Je to program boje za mír a společenský pokrok. Tento dokument zevšeobecňuje zkušenosti komunistického a dělnického hnutí za uplynulých dvacet pět let. Zasedání proběhlo v předvečer setkání generálního tajemníka ÚV KSSS M. S. Gorba-

čova a prezidenta USA R. Reagana v Ženevě.

Přijátá deklarace se vyznačuje širokým přístupem k mezinárodní situaci. Dokumentuje schopnost socialistických zemí včas brát v úvahu změny v situaci, které reálně hodnotí poměr sil v globálním i regionálním měřítku a pružně reagují na události ve světě a na požadavky doby.

M. S. Gorbačov na zasedání ÚV KSSS řekl: „Otevřeně mluvíme o cílech naší mezinárodní politiky i o způsobech, jak jich dosahovat. Z tohoto hlediska je naše politika zcela jednoznačná, není v ní nic záhadného ani neurčitého. Je to politika založená na leninské myšlence mírového soužití dvou protichůdných systémů. Vycházíme z toho, že jedině stabilní a spolehlivá politika je hodna států a stran, které jsou si vědomy své odpovědnosti za osud světa v našem století, plném rozporů.“ (Rudé právo, 16. října 1985.)

Přijátá deklarace podává hlubokou vědeckou analýzu současné mezinárodní situace, kterou charakterizuje výrazné zosíťnění mezinárodního napětí. Svět vinou imperialismu se přiblížil k hranici, za níž se události mohou vymknout kontrole a způsobit sebezničení lidské civilizace. V dosavadních dějinách taková technika sama neexistovala. Deklarace zdůvodňuje, že věda a technika samy o sobě mír neohrožují. Ohrožuje jej imperialismus a jeho agresivní a dobrodružná politika. Pro boj za mír a společenský pokrok má prvořadý význam světový poměr sil. To je mimořádně složitá kategorie. Marxismus-leninismus ji chápe souhrnně a dialekticky. M. S. Gorbačov na zasedání ÚV KSSS v říjnu roku 1985 řekl: „Bylo třeba vypracovat nové pojetí změn v poměru sil, které se odehrávají jak v třídní a sociální rovině, tak i v sou-

vislosti s bojem za nastolení zásady míru jako všeobecné normy vztahů mezi státy a veškerých mezinárodních vztahů.“ (Rudé právo, 16. října 1985.)

Poměr sil mezi socialismem a imperialismem a mezi silami míru a silami války představuje základní faktor a hybnou sílu světové politiky a mezinárodního vývoje. Jeho komponenty i jejich úloha se však v procesu historického vývoje mění. Zvláštní význam v poměru sil nyní připadá těmto komponentám: **Urychlování hospodářského, sociálního a vědeckotechnického rozvoje Sovětského svazu a dalších socialistických zemí.** Mimořádná úloha připadá obnovování materiálně technické základny na základě nejnovějších poznatků vědeckotechnické revoluce a upevňování spolupráce se všemi státy světové socialistické soustavy, což vyžaduje věnovat maximální pozornost tomu, aby nevznikala půda pro neshody mezi socialistickými zeměmi, jež by mohly poškodit společné zájmy. **Zvyšování úlohy osvobozených (nezúčastněných) zemí v mezinárodním životě a v boji za společenský pokrok.** Rozhodující úlohu hrají země socialistickými orientace. **Rozšiřování rozsahu a obsahu sociálního a politického boje dělnické třídy a jejich spojenců v kapitalistických zemích.** Zostřování meziimperialistických rozporů, jakož i rozporů mezi rozvojovými a imperialistickými státy. **Rozšiřování sociální a politické základny protiválečného a mírového hnutí,** kterého se aktivně účastní rozličné síly včetně realistických imperialistických kruhů. **Uchování vojenskostrategické rovnováhy,** která zásadním způsobem přispívá ke stabilitě mezinárodních vztahů. Připravenost spojeneckých ozbrojených sil čelit jakékoli agresi. **Upevňování jednoty socialistických zemí a rozvíjení vzájemné spolupráce tak, aby nevznikala půda pro neshody.**

To vše ovlivňuje světovou politiku a řeší osudové otázky války a míru. K novým jevům nyní patří:

1. Vytvořila se taková situace, že socialistické a imperialistické státy mohou žít nebo zahynout pouze společně. Nesmiřitelnost antagonismů mezi nimi na této skutečnosti nic nemění. Stále zřejmější je skutečnost, že pro jejich vzájemnou existenci není jiná možnost (alternativa), než je politika mírového soužití. Úloha politiky mírového soužití se značně zvyšuje. Nyní předpokládá:

— zřeknutí se války a použití síly nebo hrozby silou jako prostředku řešení sporných otázek a jejich vyřešení jednáním,

— nevmešování do vnitřních záležitostí a vzájemné respektování zákonných zájmů,

— právo národů samostatně rozhodovat o svém osudu,

— přísné respektování svrchovanosti, územní celistvosti států a nedotknutelnosti hranic,

— spolupráci na základě úplné rovnoprávnosti a vzájemných výhod,

— svědomité plnění závazků, které vyplývají ze všeobecně uznávaných zásad a norem mezinárodního práva a uzavřených mezinárodních smluv.

2. Díky síle socialistického společenství se imperialismu nepodařilo realizovat hlavní strategický záměr — dosáhnout vojenské převahy a získat do svých rukou zpět historickou iniciativu ve světových záležitostech. Dnešní poměr sil však umožňuje, že imperialismus může stupňovat svou agresivitu a může zvyšovat nebezpečí jaderné války. Koneckonců ji může i rozpoutat. Přesto světová válka není osudově nevyhnutelná. Existuje reálná možnost odvrátit válku a uchránit lidstvo před jadernou katastrofou. Deklarace přijatá v Sofii v říjnu roku 1985 zdůraznila: „Členské státy Varšavské smlouvy vyzývají vlády a národy všech zemí Evropy a dalších kontinentů ke sjednocení úsilí v boji proti hrozbě všeobecného zničení, která se vznáší nad lidstvem, k řešení všech dokonce i těch nejvyhrocenějších a nejsložitějších mezinárodních problémů politickými prostředky, jednáním a produktivním dialogem na základě respektování zákonných zájmů jednotlivých stran. Rozdíly ve světovém názoru, politických a jiných přesvědčeních tomu nesmějí být na překážku. Mírové síly, které postupují aktivně a semknutě, jsou s to odvrátit jadernou katastrofu, zajistit nejcennější právo národů — právo na mírový život, na samostatný a svobodný rozvoj.“ (Rudé právo, 24. října 1985.)

3. Vojenskostrategická parita a vědeckotechnický pokrok objektivně zužují možnost přímého použití vojenské síly k řešení mezinárodních záležitostí. Zahájit jadernou válku proti zemím socialistického společenství není dnes jednoduchá záležitost. Dokonce ani pro toho, kdo by jí zahájil chtěl. Pro agresora by byla sebevraždou. Sofijská deklarace říká: „Bezpečnost v Evropě, stejně jako mezinárodní bezpečnost vůbec, nemůže být zajištěna vojenskými prostředky a vojenskou silou. Trvalého míru na kontinentu lze dosáhnout jenom na základě uvolňování, odzbrojení, upevňování důvěry a rozvíjení mezinárodní spolupráce.“ (Rudé právo, 24. října 1985.) Tento závěr vychází z toho, že v jaderné válce nemůže být vítězů. Jaderná válka na rozdíl od předchozích válek by nikomu nezanechala naději na život po cizí smrti. Zabezpečuje pouze smrt po smrti. Můžeme

se jen ptát — kolikanasobnou? V tom se však výpočty odborníků rozcházejí. Mají však tyto rozdíly nějaký význam? Pro imperialisty jaderná válka přestala být racionálním prostředkem dosažení politických cílů. A nejen to. Zvětšování jaderného potenciálu, jak ukazuje historická zkušenost, nezvyšuje bezpečnost Spojených států. Opak je pravdou. K posílení jejich bezpečnosti nepřispěje ani další jaderné zbrojení, ani realizace programu militarizace kosmického prostoru. Způsobí další destabilizaci mezinárodní situace a povede k nekontrolovatelnému zbrojení. Přiblíží lidstvo k jaderné válce.

Jak se tyto souvislosti promítají do obrany socialistického společenství? Sofijská deklarace zdůrazňuje: „Členské státy Varšavské smlouvy se za žádných okolností nezřeknou bezpečnosti svých národů. Neusilují o dosažení vojenské převahy, ale také nepřipustí vojenskou převahu nad sebou. Jsou rozhodnými odpůrci horečného zbrojení a jeho stupňování a zasazují se o zajištění rovnováhy sil na co nejnižší úrovni.“ (Rudé právo, 24. října 1985.)

Zajištění obrany socialismu patří dnes k provoňadým úkolům. Jedno z hlavních poučení z druhé světové války spočívá v tom, že proti válce je třeba bojovat ještě dříve, než začala. Zájem mezinárodní bezpečnosti a míru vyžadují upevňovat obranyschopnost členských států Varšavské smlouvy. Byla to především jejich síla (ekonomická, politická, morální a zvláště vojenská), která nedovolila agresivním silám imperialismu rozpoutat novou světovou válku. Dialektika věci je taková, že vysoká obranyschopnost socialistických zemí, jejíž pevný základ tvoří jaderný potenciál SSSR, představuje i hlavní faktor míru. Ozbrojené síly zemí socialistického společenství, především Sovětského svazu, jsou mohutným faktorem míru a mezinárodní bezpečnosti, jakož i prostředkem k zadržení agresivních sil.

Spolehlivá obranyschopnost členských států Varšavské smlouvy a těsná spolupráce jejich ozbrojených sil plní významné mezinárodní úkoly. Zmenschuje pravděpodobnost, že se imperialismus odváží rozpoutat jaderné dobrodružství. Zabezpečuje schopnost Sovětského svazu uskutečnit okamžitou jadernou odvetu proti agresorovi. Umožňuje postavit se okamžitě na odpor každému, kdo by se opovážil zaútočit na socialistické země, a snižuje úlohu momentu překvapení. Vylučuje možnost, aby imperialismus získal vojenskou převahu nad socialistickými zeměmi. Přispívá k zajištění vnějších podmínek pro socialistickou a komunistickou výstavbu.

K americkému programu militarizace

vesmíru ministr obrany SSSR maršál Sovětského svazu S. Sokolov o možných odvetných opatřeních řekl: „Mohou to být opatření jak v oblasti obranných, tak útočných zbraní. Je samozřejmé, že Sovětský svaz si zvolí takové druhy akcí, které nejvíce odpovídají zájmům jeho obranyschopnosti a nikoli ty, k nimž by ho chtěli přimět washingtonští činitelé. Prohlašují za nezbytné a s veškerou rozhodností zdůraznit, že naše opatření budou odpovídat ohrožení, jemuž mohou být vystaveni Sovětský svaz a jeho spojenci.“ (Rudé právo, 5. května 1985.)

Zabezpečit vysokou obranyschopnost socialistických zemí vyžaduje značné materiální a duchovní prostředky. Sovětský svaz byl a je nucen udržovat a zdokonalovat potřebný jaderný potenciál. Socialistické země nesmějí zaostávat v žádné oblasti rozvoje vědy a techniky, což tvoří nezbytný předpoklad rozvoje zbraňových systémů a vojenské techniky. Spojitost úkolů obrany se společenskoeconomickým a vědeckotechnickým rozvojem je zřejmá.

Sofijská deklarace politického poradního výboru Varšavské smlouvy dává ucelenou odpověď na otázku, jak země socialistického společenství posuzují mezinárodní situaci a co je podle jejich názoru třeba dělat k uhájení míru.

Současnou zahraničněpolitickou linii socialistických zemí charakterizují tyto rysy: zlepšit mezinárodní situaci, prosadit návrat k uvolňování napětí, skoncovat s politickou silou a konfrontací a stupňování národů ve zbrojení, orientace na prosazení zásad rovné a stejné bezpečnosti do mezinárodních vztahů a na řešení nakupených politických a vojenských problémů v Evropě a v ostatních světových oblastech.

Stupňující se závody ve zbrojení mají svou nebezpečnou logiku. Zvyšují destabilizaci mezinárodních vztahů, rozšiřují materiální základnu jaderné války, posilují v politice imperialistických států rysy dobrodružnosti a posilují vliv vojenskoprůmyslového komplexu na politiku imperialistických států.

Socialistické státy Varšavské smlouvy navrhuji státům NATO, aby se uskutečnily přímé rozhovory o těchto otázkách:

— Uzavření smlouvy o vzájemném nepoužití síly a udržování mírových vztahů mezi členskými státy Varšavské smlouvy a členskými státy NATO, k nimž by se mohly připojit také všechny evropské a další zainteresované země.

— Nezvyšování vojenských výdajů. Dosaňnout jejich snižování.

— Odstranění chemických zbraní z Evropy. Cestu k tomu ukazuje úsilí vlád

ČSSR a NDR o vytvoření pásma bez chemických zbraní ve střední Evropě.

— Dosažení dohody o snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě na vídeňském jednání a doporučení k zahájení snižování stavu sovětských a amerických vojsk.

— Přijetí doplňujících opatření k posílení důvěry a bezpečnosti v Evropě jak politického, tak vojenského charakteru na jednání stocholmské konference.

— Pozastavení veškeré práce na vývoji, zkouškách a rozmísťování úderných kosmických zbraní včetně protidružicových prostředků. Zmrazení existujících jaderných zbraní na nynější úrovni při omezení jejich modernizace a při zastavení vývoje, zkoušek a rozmísťování nových druhů a typů těchto zbraní. Zastavení rozmísťování raket středního doletu v Evropě.

— Zamezení vývoje a výroby nových druhů konvenčních zbraní, srovnatelných svými ničivými schopnostmi se zbraněmi hromadného ničení. To se týká především SSSR a USA.

— Zmrazení sil ozbrojených sil SSSR a USA včetně ozbrojených sil umístěných mimo území jejich států na základě stavu k 1. lednu roku 1986.

— Zahájení produktivního posuzování těch otázek omezení zbrojení a odbrojení, které do jednání nejsou zahrnuty.

Iniciativní náměty socialistických zemí směřují k řešení hlavních politických a vojenských otázek (problémů) ve světě a ke snížení úrovně vojenské konfrontace mezi socialismem a imperialismem v Evropě, kde je soustředěno obrovské množství vojsk a zbraní jak konvenčních, tak jaderných. Vojenský konflikt v Evropě by nutně proběhl za účasti USA a měl by charakter všeobecné jaderné války. Ministr zahraničních věcí E. Ševardnadze u příležitosti desátého výročí podepsání Závěrečného aktu řekl: „Na tom, jak se utvářejí vztahy v Evropě, do značné míry závisí vývoj celé mezinárodní situace. Vždyť evropská bezpečnost je těsně spjata s bezpečností na celém světě. Daří-li se společným úsilím rozháňet bouřkové mraky zde, svítí slunce jasněji všem. Evropské státy nesmějí zapomínat ani na tuto stránku své odpovědnosti.“ (Rudé právo, 31. července 1985.)

Ihned po skončení schůzky generálního tajemníka ÚV KSSS M. S. Gorbačova a prezidenta USA R. Reagana v Ženevě se uskutečnilo 21. listopadu roku 1985 v Praze setkání nejvyšších představitelů členských států Varšavské smlouvy. M. S. Gorbačov zevrubně informoval o průběhu a výsledcích sovětsko-americké schůzky v Ženevě. V komuniké o setkání bylo uvedeno: „Ačkoliv

se v Ženevě nepodařilo vyřešit konkrétní problémy omezení a snížení stavu zbraní, velký význam má to, že na schůzce bylo potvrzeno sovětsko-americké ujednání z ledna roku 1985 o nutnosti hledat možnosti odvrácení horečného zbrojení ve vesmíru a jeho zastavení na Zemi.

Zásadní význam má společné prohlášení o nepřipustnosti jaderné války a o upuštění obou stran od úsilí dosáhnout vojenské převahy, které je obsaženo v závěrečném dokumentu ženevské schůzky.

Velký význam ženevské schůzky je i v tom, že znamenala začátek dialogu s cílem dosáhnout změny k lepšímu v sovětsko-amerických vztazích i ve světě vůbec.

Vcelku vytvářejí výsledky setkání Michaila Gorbačova s prezidentem USA Ronaldem Reaganem příznivější možnosti pro ozdravení mezinárodní situace a pro návrat k uvolnění. Důležité je, aby tyto možnosti proměnily obě strany v praktické činy.“ (Rudé právo, 22. listopadu 1985.)

Členské státy Varšavské smlouvy si nedělají iluze o charakteru politiky imperialistických států, zejména Spojených států. Neztrácejí ze zřetele ani agresivní a dobrodružnou podstatu jejich vojenské doktríny, která byla a je svým ostřím namířena proti socialistickým zemím. Avšak členské státy Varšavské smlouvy nemohou pominout žádnou možnost odvrátit jadernou válku.

Síla sofijské deklarace členských států Varšavské smlouvy spočívá v určení hlavních tendencí mezinárodního vývoje, v přesvědčivosti argumentů zdůvodňujících nutnost pozitivního řešení otázky války a míru. Dále v tom, že respektuje požadavek jaderného věku — nové myšlení a nový přístup, k řešení mezinárodních problémů. Konečně v tom, že zdůrazňuje myšlenku nedělitelnosti míru, a že upozorňuje na nebezpečí, že každý místní konflikt v napjaté mezinárodní situaci přeroste ve střetnutí velkého dosahu, dokonce rozsahu globálního.

Uveřejnění návrhu nové redakce Programu KSSS znásobilo význam sofijské deklarace. Dokument sovětských komunistů vytýčuje dlouhodobou zahraničněpolitickou strategii SSSR, rozvíjí marxisticko-leninskou teorii socialistické zahraniční politiky a leninskou koncepci míru, objasňuje hluboké souvislosti mezi vnitřní a zahraniční politikou, zdůvodňuje světodějnou úlohu socialismu v boji za mír a společenský pokrok. Teoretické závěry a zevšeobecnování obsažené v nové redakci Programu mají zásadní význam pro celé mezinárodní dělnické a komunistické hnutí, zvláště pro socialistické země.

Sofijská deklarace zdůrazňuje: "... je nutná a možná aktivní spolupráce států včetně států náležejících k různým společenským systémům v boji proti agresi a

válce, za mír a všeobecnou bezpečnost. A usilovat o to je třeba, dokud není pozdě, dokud nezačaly padat bomby a létat rakety." (Rudé právo, 24. října 1985.)

Vyhodnocení soutěže o nejlepší články časopisu *Vojenská mysl* v roce 1985 u příležitosti 35. výročí jejího založení

Na základě rozboru dopisovatelské činnosti v roce 1985 redakce časopisu *Vojenská mysl* navrhla autory, kteří se významným způsobem podíleli na teoretickém zpracování aktuálních problémů vojenské politiky, výchovy a výcviku vojsk, vojenského umění, použití druhů vojsk, objasnění zásad Bojového řádu pozemního vojska ČSLA.

Redakční rada posoudila návrh redakce, doporučila jej vydavateli a náčelník — podnikový ředitel vydavatelství Naše vojsko udělil tyto ceny:

V oblasti obecné teorie

2. cenu — peněžní poukázku v hodnotě 400 Kčs:

— plukovníku doc. PhDr. Vladislavu Rybeckému, CSc. za článek „Soudobý revanšismus“ (VM č. 6/1985),

— plukovníku Josefu Zvěřinovi a plukovníku Stanislavu Juřicovi za článek „Některé otázky SPP v přípravě na boj s průzkumnými a palebnými systémy nepřítel“ (VM č. 10/1985),

— podplukovníku Ladislavu Nejezchlebovi za článek „SPP při přechodu vojsk z mírového stavu na válečný“ (VM č. 9/1985).

3. cenu — knihu v hodnotě 50 Kčs:

— plukovníku prof. PhDr. Bohumilu Hnízdo, CSc. za článek „Válka a mír v současné ideologické konfrontaci“ (VM č. 5/1985),

— plukovníku doc. RSDr. Janu Poláškov, CSc. za článek „Místo a úloha vojenskopolitických aspektů současných mezinárodních vztahů v politickovýchovné práci v ČSLA“ (VM č. 2/1985),

— podplukovníku PhDr. Stanislavu Hančilovi, CSc. za článek „Předpoklady upevňování morálně politické a vojenskoodborné připravenosti velitelského sboru“ (VM č. 9/1985);

4. cenu — čestné uznání:

— plukovníku PhDr. Ladislavu Přinesdomů, CSc. za článek „Dialektika procesu volby v rozhodovací činnosti velitelů a štábů“ (VM č. 10/1985),

— plukovníku Miloslavu Nytrovi za článek „K některým otázkám výuky společenských věd a takticko-operačních předmětů“ (VM č. 8/1985),

— plukovníku doc. PhDr. Gustavu Motykov, CSc. za článek „Základní determinanty a tendence rozvoje vojenského školství“ (VM č. 2/1985);

V oblasti vojenského umění

1. cenu — peněžní poukázku v hodnotě 600 Kčs:

— generálmajoru Ing. Václavu Roučkov, CSc. za články „Ničení nepřátelských záloh a protiděrných uskupení v útočné operaci“ (VM č. 2/1985) a „Obranná operace armády v průběhu útočné operace frontu“ (VM č. 10/1985),

— plukovníku doc. Ing. Zdeňku Kodešovi, CSc. za článek „Přechod divize jako OMS do obrany“ (VM č. 10/1985);

2. cenu — peněžní poukázku v hodnotě 400 Kčs:

— plukovníku doc. Ing. Jiřímu Křížkovi, CSc. za článek „Organizace a vedení boje v zabezpečovacím pásmu“ (VM č. 8/1985),

— plukovníku Ing. Aloisu Konícarovi za článek „Ničení objektů prvního pořadí“ (VM č. 8/1985),

— plukovníku MUDr. Pavlu Půtovi za článek „Zdravotnické zabezpečení vojsk v podmínkách použití novodobých zbraní“ (VM č. 9/1985);

3. cenu — knihu v hodnotě 50 Kčs:

— generálmajoru Ing. Rudolfovi Juricovi za článek „PVO pozemního vojska při jeho přesunech prostorem bojové činnosti svazku PVOS“ (VM č. 7/1985),

— plukovníku Ing. Michaelu Lokvencovi, CSc. za článek „Některé názory na přípravu velitelů a štábů“ (VM č. 1/1985),

— plukovníku Ing. Karlu Lieblovi za článek „Zřizování taktických a operačních zá-
tarasů“ (VM č. 4/1985),

— plukovníku Ing. Dušanu Koníčkovi, CSc. za článek „Obnova bojeschopnosti vojsk po úderech chemických zbraní nepřítel“ (VM č. 9/1985),

— podplukovníku Ing. Vlastimíru Sosnovi za článek „Vliv zavedení nových zbraní nepřítel na způsoby vedení soudobých operací“ (VM č. 8/1985);

4. cenu — čestné uznání:

— kolektivu katedry 101, 103, 112 a 113 Vojenské akademie Antonína Zápotockého za články „Zjišťování a ničení průzkumného a palebného systému CSWS a ochrana vojsk proti jeho působení“ (VM č. 8/1985), „Ničení systému Wild Weasel a ochrana vlastních vojsk proti jeho působení“ (VM č. 7/1985), „Zásady a způsoby ničení NAEW a ochrana vlastních vojsk proti jeho působení“ (VM č. 5/1985) a „Možnosti ničení systému PLSS a ochrana vlastních vojsk proti jeho působení“ (VM č. 6/1985),

— plukovníku Ing. Václavu Dlouhému za článek „K přípravě velitelů a štábů“ (VM č. 8/1985),

— plukovníku Ing. Michalu Gildeinovi, CSc. za článek „Taktika stíhacího bombardovacího a bitevního letectva“ (VM č. 9/1985),

— plukovníku Ing. Vladimíru Horákovi za článek „PVO některých objektů vševojskového svazu“ (VM č. 2/1985),

— plukovníku doc. Ing. Miroslavu Šmejkalovi, CSc. za článek „Úloha spojovacího vojska v maskování“ (VM č. 6/1985),

— plukovníku doc. Ing. Milanu Lichkovi za článek „Místo a úloha technického zabezpečení“ (M č. 3/1985),

— plukovníku doc. PhDr. Karlu Adamovi, CSc. za seriál článků z Velké vlastenecké války,

— podplukovníku Ing. Milanu Sobkovi za článek „Bojová činnost vojskového letectva“ (VM č. 10/1985),

— majoru Ing. Emilu Nechvátalovi za článek „Některé zkušenosti z operačně strategického cvičení Štit-84 v oblasti týlového zabezpečení“ (VM č. 8/1985).

Všem vyhodnoceným autorům blahopřejeme.

Redakce časopisu Vojenská mysl

СОДЕРЖАНИЕ

- За последовательную подготовку к реализации решений XVII съезда КПЧ . . .** 3
Статья основывается на решениях XVI съезда КПЧ и в ней определены задачи реализации решений XVII съезда КПЧ для армии. Основное внимание уделяется значению боевой готовности, задачам подготовки командующих (командиров), штабов и войск.

Генерал-лейтенант Ярослав Клиха

- Актуальные задачи военного воспитания военнослужащих** 9
Автор рассматривает конкретные требования по решению основной задачи подготовки ЧНА к XVII съезду КПЧ. Речь идет о достижении согласованного воздействия идейно-политического, военного и нравственного воспитания на общий процесс обучения, режим военной жизни в соответствии с уставами и примером командного состава.

Генерал-полковник Милослав Зика

- За дальнейшее повышение дисциплины, организационной и руководящей работы** 17
Автор рассматривает актуальные задачи, которые в настоящее время вытекают из постановлений Пленумов ЦК КПЧ и документов командования армии. Основное внимание уделяется укреплению дисциплины, улучшению организационной и руководящей работы.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Полковник Мирослав Недвед, кандидат военных наук

- Характер современных операций и боя** 23
Автор статьи рассматривает некоторые предложения и мнения по вопросам дальнейшего теоретического и практического освоения новых форм и методов ведения операций и боя, учитывая некоторые новые взгляды вероятного противника на ведение боевых действий, а также возможности новых видов боевой техники и систем вооружения.

Полковник Роман Данек

- Наращение усилий в наступательной операции** 29
Автор статьи рассматривает характерные черты современных операций и требования к их темпу, рассматривает также способы обеспечения высокого темпа в условиях применения ядерного и обычного оружия, ввода парашютно-десантных подразделений и ОМГ, использования маневра силами и средствами.

Полковник Михаел Локвенц, кандидат военных наук

- Развитие роли второго эшелона в наступательной операции** 35
Автор статьи на основе анализа исторического развития второго эшелона, дает оценку его роли в наступательной операции в настоящее время, основное внимание уделяет вероятному развитию роли этого эшелона.

Майор Петр Немец

- Обеспечение ввода вторых эшелонов** 41
Автор статьи на основе опыта Советской Армии с периода Великой Отечественной войны рассматривает проблематику ядерного и огневого поражения при вводе второго эшелона, проблематику разведки, ЗОМП, РЭБ, маскировки, инженерного, химического, специально-технического и тылового обеспечения.

Подполковник Антон Выбох

- Вопросы применения передовых, рейдовых и обходящих отрядов** 45
Автор статьи рассматривает характерные действия, цели, задачи и назначение передовых, рейдовых и обходящих отрядов.

Полковник Милан Новотны, кандидат военных наук, доцент	
Вопросы использования артиллерии	51
В статье автор приводит ряд мнений на решение некоторых проблем оперативного и боевого применения артиллерии, которые возникают из-за качественных изменений в вооружении артиллерии.	
Майор Ярослав Пехачек	
Продолжительность живучести боеприпасов – важный фактор боевой эффективности войск	57
Автор статьи в популярной форме знакомит читателей с теорией надежности систем вооружения, а также с условиями складирования техники, вооружения и боеприпасов, подлежащих длительному хранению.	
Майор Ян Дуда	
Проблематика тылового обеспечения авиации на аэродромных участках дорог и шоссе	62
Автор рассматривает актуальные вопросы действий фронтовой авиации с аэродромных участков дорог и шоссе, системы тылового обеспечения этих действий. Подчеркивает важность вопроса взаимодействия между авиацией и командованием фронта во время выделения выбранных участков дорог и шоссе.	
Майор Павел Рубин, кандидат военных наук	
Определение последствий применения противником нейтронного оружия в ходе армейской наступательной операции	66
Автор рассматривает возможные варианты применения нейтронного оружия. Анализирует потери, которые вызывают взрывы нейтронного оружия различной мощности. Одновременно в статье рассматриваются вопросы ликвидации последствий применения этого оружия специальными отрядами, назначенными в подразделениях и частях.	
Подполковник Йозеф Майтаник, кандидат технических наук, доцент	
Надежность боевой техники – решающий фактор боеспособности войск	72
Автор анализирует факторы надежности материалов и различные воздействия на эти факторы с точки зрения обеспечения условий боеспособности войск.	

ИНФОРМАЦИЯ

Подполковник Яромир Коваржик	
Воздушный бой вертолетов	79
Автор разъясняет основные принципы воздушного боя вертолетов с учетом их возрастающей роли и вероятности вооруженного конфликта. Указывает тактические принципы и способы ведения воздушного боя.	
Полковник Владислав Рыбецки, кандидат философских наук, доцент	
Отстранить угрозу ядерной катастрофы	86
Автор рассматривает инициативы государств-участников Варшавского Договора с учетом развития международной обстановки в 1985 году и с предложениями по укреплению мира.	